

CSALÁD GYERMEK IFJÚSÁG

2011. évfolyam
2003-5
Tartalék: 3

■ FIDELITÁSI TÁRPA 8

■ KÖZÖSSÉGI TITKOS
FOTÓ KÖZÖSSÉGI

■ A KÖZÖSSÉGI
REGISTRÁCIÓS KÖZÖSSÉGI

■ A KÖZÖSSÉGI KÖZÖSSÉGI
KÖZÖSSÉGI KÖZÖSSÉGI

CSALÁD GYERMEK IFJÚSÁG

- Főszerkesztő
Herczog Mária
- Olvasószerkesztő
Kiss Anna
- Munkatársak
Gáborjáni Szabó Orsolya, Szalai Dóra
- Felelős szerkesztő
Győrfi Éva
- Fotó
Gyenes-Kovács Zoltán
- Lapterv és nyomdai előkészítés
Zaft Stúdió
- Nyomás
InnovaPrint
- SZERKESZTŐSÉG
1027 Budapest, Varsányi Irén u. 17. 1. em.
tel: 225-3525, fax: 225-3527
e-mail: csagyi@mail.datanet.hu
weboldal: www.szochalo.hu
- ALAPÍTÓK
Országos Orvostudományi Információs
Intézet és Könyvtár gyermek- és
ifjúságvédelmi felügyeleti és továbbképzési
önálló osztálya és a Fővárosi Önkormányzat
Gyermek- és Ifjúságvédelmi Ügyosztálya
- KIADÁS ÉS TERJESZTÉS
Család, Gyermek, Ifjúság Kiemelten
Közhasznú Egyesület
ISSN 1216-8416

■ LAPSZERKESZTŐK

Drosztmérné Kánnai Magdolna
Gáspár Károly
Molnár László

■ SZERKESZTŐ BIZOTTSÁG

Aczél Anna
pszichológus
Bognár Mária
pedagógus
Gáspár Sarolta
pszichológus
Gayer Gyuláné
szociológus
Gedeon Andor
gyógypedagógus
Dr. Geréb Ágnes
szülész-nőgyógyász
Ihácz Márta
szociálpolitikus
Dr. Kovács Ágnes
gyermekorvos
Dr. Mátyai Katalin
gyermekorvos
Neményi Eszter
szociálpolitikus
Piegné dr. Csényi Magdolna
jogász

Pik Katalin

szociológus
Salné Lengyel Mária
gyógypedagógus
Dr. Sáska Géza
pedagógus
Szirmai Gábor
gyógypedagógus

■ SZÁMUNK SZERZŐI

Beőthy-Fehér László
tanár, mentálhigiénés szakember
Szögeczki László
speciális pedagógia szakos hallgató
Csillag Gabi
szociálpolitikus
Dr. Balikó Márta
jogász, mentálhigiénés szakember
Andráská Zsuzsanna
szociálpolitikus
Kiss Anna
jogász
Pinezics Mária
pedagógus

MEGRENDELÉS

A magyar család-, gyermek-, és ifjúságvédelem jelenleg egyetlen szakmai folyóirata kéthavonta jelenik meg. Szerkesztőkként fontosnak tartjuk, hogy az érezhető szakmai és egzisztenciális bizonytalanságban megkíséreljük egy-egy jelenség objektív és többoldalú megközelítését, a vélemények ütköztetését, a korrekt tájékoztatást. Nem kötelezzük el magunkat egyetlen gyermekvédelmi irányzat mellett sem. Az optimális megoldásokat, a legeredményesebb formákat, a legcélszerűbb módokat keressük. Szeretnénk részt vállalni a bizonytalanságok megszüntetésében, a család- és gyermekvédelem döntéshozóinak befolyásolásában. Lapunk nyitott: minden hasznos, gon-

dolatébresztő javaslatot, kezdeményezést szívesen veszünk és érdeklődéssel várunk. Ön is érdekelt - legyen olvasónk, szerzőnk, támogatónk!

- A megrendelőlapot kérjük a következő címre elküldeni:
Család, Gyermek, Ifjúság Egyesület,
1537 Budapest, Pf.: 417

A megrendelés alapján átutalási postautalványt küldünk az előfizetés megkönnyítése céljából. Kérjük feltüntetni a pontos címet, ahová a kézbesítést kéri, amennyiben az nem azonos a számlán feltüntetett címmel!

A lap ára 450.-Ft, az éves előfizetési díj 2400.-Ft, diákkedvezmény 1600.-Ft.

MEGRENDELŐ

Alulírott, előfizetek a Család Gyermek Ifjúság 2003. évi számaira. Kérem, küldjenek számlát vagy befizetési csekket!

MEGRENDELŐ SZEMÉLY NEVE:

INTÉZMÉNY:

(a számlán szereplő név és cím)

POSTÁZÁSI CÍM:

Befizetés jellege: ☐ átutalási számla alapján ☐ csekken

Dátum, aláírás, bélyegző:

A megjelent cikkek nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét tükrözik. Az újságban megjelenő képek illusztrációk.

Tartalom

■ BEVEZETŐ

- Molnár László: A Madridi Nyilatkozat 4

■ FÓKUSZBAN

- Beőthy-Fehér László: A mentális megtisztulás esélye – A monodráma módszer alkalmazása a gyermekvédelemben 5

■ MÉRLEG

- Szögeczki László: Integrációs pedagógia az Egyesült Államokban 16
- Csillag Gabi: Erőfeszítés az értelmi fogyatékos gyermekekért 19

■ NÉZŐPONT

- Dr. Balikó Márta: Az „elhelyezési tárgyalás”- a gyermek sorsrendezésének fóruma 22

■ CSATLAKOZÓ

- EMCDDA: Az európai drogprobléma legutóbbi fejleményei 30

■ BESZÉLGETÉS

- Győrfi Éva: Down-szindrómával élek – de ne sajnáljanak! 32

■ AJÁNLÓ

- FILM: ▪ Fekete Doboz Alapítvány: Utcaképes 34

- KÖNYV: ▪ Holló Zsuzsanna: A kofferes kislány 34

- Holló Zsuzsanna: Micsoda anya! 35

- NANE: Trauma és gyógyulás 35

■ BESZÁMOLÓ

- Andráska Zsuzsanna: Tolerancia a Csereháton 36

■ BEMUTATJUK

- GYISM: Egységes tananyag az együttnevelésért 38

- ÉTA 39

- Bliss Alapítvány 40

■ IRODALMI JOGESETEK

- Kiss Anna: Áldozat vagy tettes? 41

■ GÖRBETÜKÖR

- Pinezics Mária: A törvény szövődéke 47

■ MOZAIK

A Madridi Nyilatkozat

2002. március 20-23-án rendezték Madridban az Európai Fogyatékosügyi Kongresszust azzal a céllal, hogy felhívják a nyilvánosság figyelmét az Európában élő 50 millió fogyatékos embert (is) megillető állampolgári, szociális, gazdasági és kulturális jogokra.

A 2003. évet a kongresszus az „EURÓPAI FOGYATÉKOS EMBEREK ÉVÉNEK” nyilvánította.

■ Nemzetközi szinten a fogyatékkal élők jogaiért, mind teljesebb társadalmi befogadásukért folytatott munka természetesen nem áll előzmények nélkül. (Európai Szociális Charta – 1991.)

Mérőföldkönek tekintjük azonban az 1997-es Amszterdami Szerződést, amely 1999-től lépett hatályba. E szerződés teremtette meg a jogi alapját a társadalmi kirekesztődés által fenyegetett csoportok, köztük a fogyatékos emberek integrációjáért folyó uniós együttműködésnek.

Az EU szerződés hiteles történetének része, hogy a fogyatékosokat képviselő civil szervezetek kitartó lobbizásának köszönhetően került a dokumentumba a „fogyatékos” kifejezés a társadalmi kirekesztődésnek kitett csoportok – munkanélküliek, alacsony jövedelműek, etnikai kisebbségek – mellett. Nem volt tehát magától értetődő, hogy a fogyatékosok is a kirekesztődés veszélyeztetettjei.

Az Amszterdami Szerződésnek az antidiszkrimináció tilalmáról szóló 13. cikkében olvashatjuk: „... olyan intézkedéseket hozhat, amelyek a nemre, fajra, vagy etnikai hovatatozásra, vallásra vagy meggyőződésre, fogyatékosagra, korra vagy szexuális irányultságra tekintettel mindenfajta megkülönböztetés elleni küzdelem érdekében szükségesek.”

Ettől kezdve az uniós fogyatékosügyi politika már nem pusztán ajánlás a tagországok számára, hanem kötelező jogi érvénnyel bír.

Pontosabban: az új jogi szabályozás egyelőre csak elvi lehetőséget teremtett, realizálásához, azaz a Közösség konkrét jogi intézkedéseire még komoly eljárásrendi akadályokat kell leküzdeni.

Nem csak az EU Tanács kompetenciája bővült, de jó esély mutatkozik arra is, hogy az Európai Bíróság gyakorlatában jogforrásnak tekintse az Amszterdami Szerződést.

Immár kompetencia birtokában a Madridi Nyilatkozat koncepcionális

keretet ad a fogyatékosokat érintő cselekvési programok uniós, nemzeti, regionális és lokális szintjei számára. A Nyilatkozat 6 pontból álló Preambuluma arra készíthet, hogy még csatlakozásunk előtt végiggondoljuk viszonyunkat a fogyatékos emberekhez, a fogyatékoság jelenségéhez. Azt a viszonyt kell újra fogalmaznunk, amely az egyén, a társadalom és az állam szintjén kívánatos és hatékony. A Preambulum egyes pontjait kommentálva próbáljuk meg tesztelni viszonyunkat egy más szemlélethez.

■ A FOGYATÉKOSÜGY EMBERI JOGI KÉRDÉS

A dokumentum az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatára hivatkozva figyelmeztet arra, hogy a minden ember szabad és egyenlő méltóságában és jogában tételt a fogyatékosokra is kiterjesztetten értelmezzük, azaz minden fogyatékos ember élvezhesse az emberi jogok teljes körét.

A nemzetközi dokumentumokban szokásos módon diszkrét megfogalmazás utal rá, hogy e jogok a nemzeti alkotmányokban (többnyire) elismert jogok. Tegyük hozzá, hogy a jogok terjedelme ettől függ, a jogokkal való élés lehetősége pedig alacsonyabb jogszabályoktól és a jogalkalmazás gyakorlatától.

■ A FOGYATÉKOS EMBEREK NEM JÓTÉKONYKODÁST, HANEM ESÉLYEGYENLŐSÉGET AKARNAK

A fogyatékos emberekkel szemben az állam paternalista filozófiáján nyugvó társadalom – és szociálpolitikája, de a társadalmi attitűd is sokáig „európai hagyomány” volt a nyugati demokráciákban. A korabeli szocialista országokban az „erős állam” lényegéből fakadóan még erőteljesebben érvényesült a szánalomra és a vélt tehetetlenségre épülő gyakorlat.

Ezzel szemben a fogyatékkal élőknek a saját életük irányításához kell jogokat biztosítani. A társadalmi beilleszkedés előmozdításáról, a rehabilitációról a

hangsúlyt át kell helyezzük a fogyatékosok szükségleteinek elfogadására, ki-elégítésére. A társadalmi erőforrások hozzáféréseben esélyegyenlőséget kell biztosítani az élet minden területén. Nevezetesen befogadó (inkluzív) oktatásra, egészségügyi ellátásra, szociális szolgáltatásokra van szükség, a fogyasztási javakhoz és szolgáltatásokhoz való szabad hozzáférésre.

■ A TÁRSADALMI KORLÁTOK DISZKRIMINÁCIÓT ÉS SZOCIÁLIS KIREKESZTÉST EREDMÉNYEZNEK

A korlátok elsődlegesen a szegregált oktatásból, az alacsony színvonalú szakképzésből erednek, másodlagosan pedig a szintén alacsony nivójú, rosszul fizetett és csekély számú munkalehetőséget kínáló foglalkoztatásból. Ezért a fogyatékkal élőket környezetük eltartottnak és munkaképtelennek tekinti.

■ A FOGYATÉKOS EMBEREK: LÁTHATATLAN ÁLLAMPOLGÁROK

Támogató és hozzáférhető környezet és szemlélet hiányában a fogyatékos emberek társadalmi részvétele súlyosan gátolt lehet, de mindenképpen akadályozott. Ezért a diszkrimináció velük szemben nem csak előítéletességen alapulhat, hanem „láthatatlanságuk” miatt elfeledkezünk róluk.

■ A FOGYATÉKOS EMBEREK HETEROGÉN CSOPORTOKAT ALKOTNAK

Mint a társadalom egésze és valamennyi rétege, a fogyatékosok is igen sokféle csoportot alkotnak. Sokféleségüket tiszteletben kell tartani, a belőle fakadó eltérő szükségleteiket és függőségeiket tőlünk messzemenően figyelembe kell venni a szociálpolitikában, a szociális munkában, az oktatásban, az egészségügyi ellátásban és természetesen abban, hogy használhassák a társadalom intézményeit.

Arra is gondolnunk kell, hogy a fogyatékosok többsége családjában él és

A mentális megtisztulás esélye

■ A MONODRÁMA MÓDSZER TECHNIKAI ELEMEINEK ALKALMAZÁSA AZ EGYÉNI TANÁCSADÁSBAN AZ IDEIGLENES HATÁLYAL ELHELYEZETT GYERMEKEK ÉS FIATALOK KÖRÉBEN

A pszichodráma előzményei egészen az emberiség történetének a kezdetére vezethetők vissza. A beavatási és megtisztulási szertartások, a kiűzetési rítusok ugyanúgy a cselekvés által adtak lehetőséget - a pszichodrámaéhoz hasonlóan - a résztvevőknek a vágyak szimbolikus teljesülésére, a csoportban való érzelmi viszonyulásra, a veszteségélmények feldolgozására és a szerepátvételekre.

I. / A MONODRÁMA MÓDSZER BEMUTATÁSA¹:

■ I.1. / A PSZICHODRÁMA FOGALMÁNAK MEGHATÁROZÁSA

▪ A monodráma

a pszichodráma egyik alkalmazásának a lehetséges formája. A pszichodráma módszerét Moreno (1889-1974) alkotta meg.

▪ A pszichodráma

a klinikai pszichológia, a pedagógia egyik módszere, a szocioterápia egyik formája, amellyel interperszonális szituációkat, konfliktusokat, álmokat, fantáziákat lehet feldolgozni a verbalitáson túlmenően dramatikus megjelenítéssel.

▪ Célja

az élmények és a viselkedés cselekvés által történő megváltoztatása, a magatartás-zavarok feltárása és a személyiség szerkezetének pozitív irányú fejlesztése.

A második világháború után először Franciaországban, majd Spanyolországban, Belgiumban, Svájcban és Németországban alkalmazták a pszichodráma módszerét, ezt követően egész Európában elterjedt, így Magyarországon is. Több ország egyetemén található pszichodramai, szociometriai és csoport-pszichoterápiai tanszék. Jelenleg egyre több klinikán alkalmazták a pszichodráma-terápiát.

■ I.2. / A MONODRÁMA-TERÁPIA ÁTTEKINTÉSE:

A monodráma jellemzői a pszichodrámaival foglalkozó szakirodalomban lényegesen kevesebb helyet foglalnak el, mint az egyéb módszerek.

Ugyanakkor a sajátos élethelyzetben lévő, segítséget igénylő személy számára az egyéni tanácsadás speciális módszereként kiemelt szereppel bír.

A sokszor elmondott mondatok, a viselkedési sztereotípiák többszöri megismétlése feltárja a verbalizmusba való menekülés útját, amely felismerés tudatosítása megalapozza a kliensben a monodráma során fellépő változást.

A változtatás igénye kiemelt jelentőséggel bír, mert egyrészt a jövőre irányul, másrészt rálátást enged azokra a múltbeli életvezetési nehézségekre és elakadásokra, amelyek korábban leblokkolták a személyiséget.

A monodráma olyan egyéni pszichodráma ülés, ahol a kliens szimbólumok, tárgyak, vagy az „üres szék” technika felhasználásával ábrázolja a történeteket. Ismétlődő újrarájátszásban felszabadítja a konfliktusanyagot és a hozzá tapadó indulatokat. A pszichodramavezető itt egy egyéni tanácsadás keretében dolgozik pszichodramatikus technikákkal.

A pszichodráma módszer legfontosabb feltételei közül csak egy, a „segédén” szerepe hiányzik. Ezt el lehet képzelni, vagy esetenként a pszichodráma vezető vállal egy-egy kiemelt jelentőséggel bíró szerepet, amit meglevenítenek.

Minden más azonban ugyanúgy történik, mint egy hagyományos pszichodráma ülésen.

■ I.3. / A MONODRÁMA MÓDSZER ALKALMAZÁSÁNAK LEHETŐSÉGEI A GYERMEKVÉDELEMBEN:

családjuk is elszenvedheti a társadalmi kirekesztettséget.

A fogyatékoságok halmozottan is jelentkezhetnek és a fogyatékoságok más társadalmi hátrányokkal is párosulva – etnikai hovatartozás, szegénység, nem, életkor – többszörös diszkriminációhoz vezethetnek.

Régóta tarthatatlan és a jövőben – vagy inkább már a jelenben – fel kell számolnunk az eltérő tantervű iskolákban a cigány származású gyerekek felülreprezentáltságát.

■ DISZKRIMINÁCIÓMENTESSÉG + POZITÍV CSELEKVÉS = BEFOGADÓ TÁRSADALOM

A madridi konferencia mottójául választották ezt a tételt, nem véletlenül. A mindenki számára biztosított és egyenlően mért jogok, valamint az esélyegyenlőség megteremtéséhez és a diszkriminációmentességhez való jogot szintézisben kell egyesíteni a támogatás és a segítség igénybevételéhez való joggal.

Ez a szintézisen nyugvó felfogás lehet a záloga annak, hogy fogyatékos embertársaink a társadalmi tagságukat megszerezzék közöttünk és teljes értékű életet élhessenek.

A Madridi Nyilatkozat tételesen tárgyalja az elvek érvényre juttatásához szükséges jogi intézkedéseket, a családok támogatását, a foglalkoztatás kérdéseit, a fogyatékosok bevonását a döntésekbe, az iskolarendszer, a média szerepét.

Az Európai Unió együttműködést kezdeményezett a csatlakozó országokkal a társadalmi kirekesztés elleni küzdelem érdekében. Magyarország 2002. júliusában csatlakozott a programhoz és vállalta a TÁRSADALMI BEFOGADÁSRÓL SZÓLÓ KÖZÖS MEMORANDUM elkészítését.

A Közös Memorandum aláírására 2003. decemberében Brüsszelben került sor. Ezt követően kezdődik meg egy NEMZETI CSELEKVÉSI PROGRAM kidolgozása. A programtól méltán remélhetjük, hogy radikális pozitív fordulatot hoz a kirekesztéssel fenyegetett társadalmi csoportok és köztük a fogyatékkal élők életében.

Molnár László

1. Karoline Erika Zeintlinger: „A pszichodráma-terápia tételeinek elemzése, pontosítása és újrafogalmazása J.L. Moreno után.” című tanulmányának felhasználása alapján.

A tartós hiányállapotok és a megterhelő élethelyzetek az életsors olyan problémás szituációi, amelynek során az ideiglenes hatállyal elhelyezett gyermekeket és fiatalokat a megszoktnál lényegesen intenzívebb stresszhatás éri.

A viselkedészavarok kezelésében az elfogadó légkörű monodrámá ülés, egyike lehet azoknak a korrekciós módszereknek, amelyek a személyiségfejlődéshez és éréshez szükséges feltételeket biztosítják és hatékony lehetőséget nyújtanak a kívánatos magatartási- és szerepminták közvetítéséhez.

Az értékközpontú mentális segítségnyújtás során az egyén értékrendje kap primátust az egymás közötti viszonylatrendszerekben. Ezáltal a személyiségfejlesztés célirányos segítségnyújtás a gondozott gyermeknek és fiatalnak az értékekhez vezető útján.

Az önálló és felelősségvállaló személyiségfejlesztés a gyermekvédelmi nevelés legértékesebb eredménye, ezért a mentálhigiénés innovációk vonatkozásában kiemelt szerepe van a negatív élmények megfelelő feldolgozásának.

A monodrámának az életvitel megváltoztatására irányuló fejlesztő és segítő tevékenysége olyan élmények sorozatát biztosíthatja a segítséget igénylő személy számára, amelyekre a verbális találkozások nem voltak elegendőek.

Felszínre kerülnek a mozdulatokban rögzült korábbi élmények, a titkolt fantáziák, a rejtett vágyak, mindezek a múltbeli történetek reális felismerését eredményezhetik.

A halmozottan hátrányos helyzetű, leszakadó gyermekek és fiatalok vonatkozásában a monodrámá foglalkozás célja a kedvező pszichés klíma megalapozása, a személyiség mentális normalitásának a helyreállítása, az érzelmi hiány és a kiszolgáltatottság érzésének minimalizálása. Mindezek az elsődleges prevenció alapfeltételei.

Az ideiglenes hatállyal beutalt gyermekek és fiatalok egyéni szerepkészletének feltárása az egyik módszere lehet a hatékony beilleszkedés elősegítésének.

A szerep azért bír kiemelt jelentőséggel, mert ahogyan Moreno megfogalmazza: „Az egyéni szerepminták összessége hozza létre az „én”-t (Selbst-et), mint új minőséget, mint „szerepkonglomerátumot”, mint a szerepek dinamikus aggregátumát.” A gondozott gyermekek és fiatalok szerepkészletének feltárása lehetőséget biztosít arra, hogy a magatartásukat pozitív irányba tudjuk változtatni egy-egy aktuális élethelyzet keretén belül.

A korrektív érzelmi tapasztalás legfontosabb feladata az, hogy a hátrányos helyzet ne jelentsen hátrányos életminőséget, vagyis az emberi teljesség megélésének a lehetőségét célszerű biztosítani a jövővel kapcsolatos próbacselekvések által. Az érzelmi átélés és a racionális belátás olyan mentális megtisztulást eredményezhet, amely megalapozza a harmonikus életformát, ami az egyéni képességek kibontakozásához ad segítséget.

A belsővé vált objektum megjelenítése a külvilágban lehetőséget nyújt az emocionális sérülések korrigálására a konfliktuspartner jelenléte nélkül.

Az élménymaradványok a kliens belső világából az „érzékel-

hető” külső világba kerülnek, ezáltal jól kezelhető támpontul szolgálnak a célirányos mentális segítségnyújtásnak

A cselekvés által történő empatisz légkörű foglalkozás egyrészt megalapozhatja az érett személyiséget, másrészt nem szűkül be egyetlen megoldandó problémára, hanem egységesen terjedjen ki a fejlődés minden területére.

Az önismereti tudatossággal rendelkező gyermekek és fiatalok biztonságosabban mozognak a környezetükben, könnyebben be tudnak illeszkedni az ellátórendszer körülményei közé.

A monodrámá foglalkozások empatisz és toleráns nevelési hatásrendszere hatékonyan készíti fel a gyermeket és a fiatalokat a társadalmi együttélés tipikus viszonyaira.

A monodrámá - hasonlóan azokhoz a gyermekvédelemben használt módszerekhez, amelyek az önismeretet kívánják fejleszteni, - kedvező feltételeket nyújt a pozitív érzelmi viszonyulások kialakulásához. A létrejött emocionális kapcsolatnak mind intenzitásában mind mélységében meg kell közelítenie azt a szintet, amely a társadalmi normák és értékek interiorizációjának valódi alapjává válhat.

II./ A MONODRÁMA ÜLÉS FELÉPÍTÉSE²:

Általában a pszichodráma foglalkozások másfél órától három óráig tartanak, természetesen a monodrámá ülések ennél rövidebbek. Az összes monodrámá foglalkozás - a legelső ülést leszámítva - úgy kezdődik, hogy a pszichodráma vezető rákérdez a kliens jelenlegi állapotára és érdeklődik az előző és a mostani találkozás között eltelt időben történt események és élmények felől.

Minden találkozás három fázisban történik, amelyek jól strukturálják a folyamatot:

■ II.1./ FELMELEGEDÉSI FÁZIS:

Minden csoportülésen a csoportvezető a segítséget igénylő személyt (a monodrámá foglalkozáson a protagonistát) cselekvőkész állapotba hozza és oldja az esetleges gátlásait a megnyilatkozással és a játékkal szemben

A cselekvőkész állapot általában pszichológiai folyamatok (asszociációk, emlékezések, identifikáció és imaginációk) eredményeként jön létre.

■ II.2./ JÁTÉKFÁZIS:

Ebben a fázisban történik a megjelenítése a felmelegedési fázisban megfogalmazottaknak.

Zeintlinger megfogalmazásában: „ A pszichodramatikusi játékfázis céljának elérését – egyfajta megoldás feltárását, tisztázását vagy megközelítését – illetve egy szcenikusan megjelenített konfliktus vagy probléma megoldását – szcenikai ábrázolással kell megkísérlni.”

■ A JÁTÉKFÁZIS CSELEKVÉSI TECHNIKÁI:

■ II.2.1./ Szerepcsere:

Nincs monodrámá szerepcsere nélkül. A protagonista által elmondott és megjelenített történetben a pszichodráma vezető a jelen nem lévő személy szerepét játssza el, amelybe a kliens

2. Karoline Erika Zeintlinger: „A pszichodráma-terápia tételeinek elemzése, pontostása és újrafogalmazása J.L. Moreno után.” című tanulmányának felhasználása alapján.

vezeti be folyamatosan, így lehetőség van egy hosszú történet valóságghú rekonstrukciójára.

A jelenetet abban a szerepben kell befejezni, ahogyan a kliens azt megfogalmazta, azaz mielőtt a történet befejeződik minden szerepcserét le kell állítani.

Nemcsak személyt lehet megjeleníteni, hanem a protagonista számára fontos érzést, tárgyat, növényt, vagy állatot is. Lehetőség van arra is, hogy fantáziált, álmodott, vagy hallucinált történetek is megelevenedjenek a pszichodráma színpadán, ez a surplus-reality.

Ennek a jelentősége azért kiemelten fontos, mivel az eddig csak fantáziált és sohasem próbált cselekvést védett körülmények között realitás-próbának lehet alávetni.

• II.2.2./ Duplázás:

A kettőzés technikájának rövid időre történő alkalmazása. A pszichodráma vezető a protagonista mimikáját, gesztusait és hanghordozását megfigyelve az adott jelenet történetébe ágyazva verbalizálja a kliens emocionális viszonyulásait. A pszichodráma vezető a protagonista testtartását utánozva fogalmazza meg annak vélhető érzéseit, ezzel is kifejezve azt, hogy a kliens testileg milyen állapotban van.

• A duplázás fajtái: (lényegesen kevesebb, mint a pszichodráma foglalkozások során):

II.2.2.1./ Beleéző duplázás:

A pszichodráma vezető verbalizálja a protagonista érzéseit, gondolatait, amelyeket valamilyen okból nem fejez ki: „Nagyon szomorú vagyok.” Ezt követően a kliens folytatja a gondolatot.

II.2.2.2./ Támogató duplázás:

A pszichodráma vezető szószerint megismétli a protagonista kijelentéseit, ezáltal az emocionális együttérzéséről biztosítja őt. Moreno a támogató duplázásról a következőket írja: „A legfontosabb terápia egyedülálló emberek számára. Egy egyedülálló gyermek vagy skizofrén beteg képtelen egy szerepcserét végrehajtani, de egy hasonmást biztosan elfogad.”

II.2.2.3./ Feltáró duplázás:

Akkor alkalmazzuk, ha bizonytalan, hogy mi megy végbe a kliensben: „Úgy érzem magamat,...”, és a protagonistának kell befejeznie a mondatot. Jelen idejű állapotokat kutat.

II.2.2.4./ Észrevezésre készítő duplázás:

Ha a kliens hosszú ideig szótlanul maga elé néz, akkor a pszichodráma vezető azt mondja: „Ha előre nézek, azt látom, hogy...”, és a protagonistának kell befejeznie a mondatot.

II.2.2.5./ Átvezető duplázás:

A feltáró duplázáshoz hasonló, csak itt a jelen idejű állapotból a múltbeli eseményekhez nyúl vissza a pszichodráma vezető.

II.2.2.6./ Közvetett duplázás:

A pszichodráma vezető gondolatfolyamot indít el a protagonistában: „Megkérdelem magamat, hogy mi itt a baj.” A protagonista pedig befejezi a gondolatsort, ami lehetőséget ad a játék további folytatására, már az új gondolat mentén.

II.2.3./ Monológ:

Az aktuális érzelmek kommentálására szolgál. A protagonista azokat a gondolatait mondja el, amelyek sem a múltban, sem annak a mostani megjelenítésében nem nyertek kifejezést. Moreno megfogalmazásában: „A rejtett gondolatok és érzelmek visszaadása mellék-dialógus és mellék-cselekmény segítségével, amely a központi jelenet cselekvéseivel és gondolataival párhuzamban folyik. A protagonista azonban benne marad a jelenetben.”

II.2.4./ Pszichodramatikus interjú:

II.2.4.1./ Interjú a jelenet előtt:

Azzal a céllal, hogy a protagonistát jobban ráhangoljuk a dramatikus megjelenítésre.

II.2.4.2./ Interjú a protagonistával:

A szerepcsere után történik, amikor a protagonista az anta-agonista (a pszichodráma vezető a személy, aki a protagonista által ábrázolt jelenetben a partner személy) szerepben van.

Ez az interjú lehetőséget ad arra, hogy a kliens olyan gondolatot fogalmazzon meg a másik személy szerepéből önmagára vonatkozóan, amire idáig nem gondolt.

II.2.4.3./ Interjú a jelenet befejezése után:

A protagonista ilyenkor személyesen annyira mélyen érintett, hogy kész a történetekről olyan összefüggés rendszerben megnyilatkozni, mint még sohasem.

■ II.3./ INTEGRÁCIÓS FÁZIS:

Ebben a szakaszban történik a pszichodramatikus ábrázolás emocionális és racionális feldolgozása és az új tapasztalatok és felismerések integrációja. A csoportvezető a sharing során közli a saját hasonló, vagy azonos élményeit az élettörténetéből.

A monodráma vezető az egyszemélyes közlés, éppen ezért csak megkülönböztetetten kontrollált formában történhet, hiszen a „tekintély személy” szerepből eredően felerősödik a hatása a segítséget kérő személy számára.

Nemcsak empátiás viszonyulást nyújt ilyenkor a pszichodráma vezető, hanem a hiteles és őszinte megnyilatkozásával azt is kifejezi, hogy a kliens nincs egyedül a problémájával.

III./ A MONODRÁMA ÜLÉSEK SORÁN A KORREKTÍV ÉRZELMI TAPASZTALÁS AZ ALÁBBI GYERMEKVÉDELMI FELADATOKRA TERJEDT KI:

- az elhelyezést kiváltó okok megértése
- családi problémák feldolgozása
- a bekerüléssel kapcsolatos nehézségek csökkentése
- személyre szabott foglalkozás a speciális problémákkal
- mentális segítségnyújtás
- hitelességre biztató bizalmi légkör megalapozása
- a magány érzésének az oldása és leküzdése
- az egyéni döntéshozatal képességének megalapozása
- a személyes célok megfogalmazása
- reális jövő tervezése és kipróbálása egy elképzelt jelenet során
- az akciókör tágitása

- szerepkísérletezés
- az értékbizonytalanság és a szocializálatlan megjelenések hatékony feldolgozása
- a deviancia-változók csökkentése
- az egyéni szükségletek kielégítése
- hatékony kommunikációs módok elsajátítása
- stresszmentesítés, az érzelmi terhek könnyítése
- az egészséges önbizalom és a tudatos, odafigyelő életszemlélet kialakítása
- a személyiségállapot rendezése
- kedvező pszichés klíma és produktív emocionális állapot megszilárdítása

IV./ AZ ESETTANULMÁNY ISMERTETÉSE:

Három testvér ideiglenes hatályú elhelyezésére került sor, mert édesapjuk öngyilkos lett, édesanyjuk pedig négy évvel korábban 51 éves korában elhunyt tüdőrákban.

Az édesanya hét osztályt végzett, - az ő anyukája - a gyerekek anyai nagyszülője pszichiátriai osztályon kezelt idegbeteg volt. Az anyának a korábbi házasságából 5 gyermeke született, akik állami gondoskodásban éltek.

Az apa a felesége halálát követően egyre inkább az alkoholban keresett menedéket, ugyanakkor a gyermekei nevelését a körülményekhez mérten tisztességgel ellátta.

A bekerülést követő két-három hét alatt András, az egyik fiatal magatartása egyre inkább önmagába fordulóvá vált, és két ízben öngyilkossági gondolata és késztetése volt.

Az egyik alkalommal kötelet tett a nyakába, a másik esetben le akart ugrani egy hídról. Verbális segítségkérése és nonverbális jelzése eltökéltséget sugallt, így elvettem a manipulatív szándékot. Pszichomotoros gátoltságot, hangulati nyomottságot és reménytelenséget tapasztaltam nála.

A vele való egyéni foglalkozásokon az átélt veszteségélményeiről beszélgettünk, de nem sikerült azokat olyan mélységben megtárgyalnunk, hogy megnyugtató változást hozzon András személyiségében.

Az agresszió-szorongás szintje jól jellemezte az állapotát; nem volt krízishelyzetben, de hangulatilag labilis állapotba került, amikor a cselekedeteit kevésbé tudta kontrollálni.

A harmonikus személyiségalakulása szempontjából fontos volt az önismereti tudatosságának a megalapozása és az intimizációs készségének a fejlesztése, ezáltal a valóságos szükségletei eléghetnek ki.

Az autonóm felelősséget vállalni tudó személyiség előfeltétele az érett intimitás, amely optimális esetben az anya-csecsemő, a szülő-gyermek, a baráti és kortárs csoporton belüli kapcsolatok vonalán keresztül hosszú fejlődésen keresztül érik.

András defektus tünetei a hangulat, a viselkedés és a beszéd útján közölt gondolkodás területein játszódtak le, ezért került sor a monodrámá foglalkozásokra, azzal a szándékkal, hogy a pszichikus teherviselő képességét sikerüljön növelni és az öngyilkossági gondolatok helyett életigenlő viselkedési stratégiák alakuljanak ki benne.

A speciális helyzet, hogy a két testvére is az intézetben élt vele együtt, lehetőséget adott arra, hogy a szülők elvesztését, a bekerülést egzisztenciális veszteségeit több szemszögből is meg-

nézzük, így a két testvére szintén részt vett a saját monodrámá üléseiken.

A 4-4 foglalkozáson való részt vétel mind a három fiatal esetében önkéntes volt, és a kialakult kölcsönös bizalmi kapcsolaton alapult.

Vezetőként azt tűztem ki a folyamat céljául, hogy a személyközi kapcsolatok akadályai, az elszigetelődéssel, a suicid jellegű késztetések személyes élettörténetben rejlő okainak feldolgozásával és az autonóm életvezetés belső erőforrásainak megtalálásával fogunk foglalkozni.

■ IV./1. A MONODRÁMA ÜLÉSEN RÉSZT VEVŐ FIATALOK BEMUTATÁSA:

András az eltérő tantervű iskola hetedik osztályos tanulója, pszichomotoros tempója kissé lelassult ütemű, de figyelme felkelthető. Enyhe mértékben értelmileg akadályozott. Csendes, magába zárkózott, nehezen barátkozó fiú. A belső normái inkongruensek, emiatt tartós önleértékelés alakult ki nála. A kedvezőtlen én-képe a korai fejlődés nehézségeire vezethető vissza. Az ego-funkciók vonatkozásában az egzisztenciális és ösztönérdekek hiányos kielégülése, és az én-erő gyengülés volt kimutatható.

Az intézet közösségébe beilleszkedett, elsősorban a testvérei, különösen Melinda társaságát kereste.

Kinga 16 éves lány, akinek az IQ értéke 53, ami az értelmileg akadályozott fokozaton belül a debilitás alsó határa. András osztálytársa az eltérő tantervű iskola hetedik osztályában. Feladatértése alacsony szintű, szókincse és kifejező-készsége jóval a korosztálya átlaga alatt van. Adatait csak hiányosan ismeri, környezetében gyengén tájékozódik, figyelme rövid ideig köthető le.

Pszichiátriai osztályon kezelték közepes mentális retardáció markáns viselkedéssromlás diagnózis alapján.

Szociális készségei hiányosak, gondolkodása alkatilag lassú, tartalmában confabuláció jellemzi. Az én-ideálra az alkalmatlanság és csökkentértékűség érzése volt a jellemző. Kimutatható volt nála az érzelmi életének a fejletlensége, a szabályozatlan, egocentrikus megnyilvánulások és a magasabb morális érzelmek hiánya, amelyeket fokozott az önbizalomhiány, az éretlen személyiség, a hangulatingadozás és a szorongás.

Melinda 17 éves lány, aki virágkötő szeretne lenni. Általános iskolai tanulmányait szintén az eltérő tantervű iskolában végezte el. Önellátási, szociális hiányosságai vannak, amelyek a korábbi nevelési deficitekből adódtak, Andrással szoros érzelmi kapcsolatban áll.

A három testvér közül a legönelátóbb, de nála is kimutatható az értelmi akadályozottság enyhe formája. Gyakran megjelent nála az inadekvát érzések kifejezése, amelyek háttérben az önleértékelés-önállóság alacsony szintje lelhető fel.

Öten vannak testvérek, akik közül ketten már nagykorúak. Sem a nagykorú testvérei, sem az öt féltestvérük nincs olyan anyagi helyzetben, hogy vállalni tudnák a nevelésüket.

Kezdetben a három testvér nevelőszülőnél élt, de az elhelyezés csak rövid ideig tartott.

■ IV./2. A MONODRÁMA ÜLÉSEK ÁLTALÁNOS ISMERTETÉSE

Minden héten egy-egy monodrámát tartottam a három fiatalnak és ugyanazt a veszteségélményt beszéltük meg. Ezáltal lehetőségem adódott különböző aspektusból megvizsgálni és más-más családtag szerepéből rálátni a tragédiára. Összesen négy alkalommal találkoztunk, így egy hónap alatt sikerült a monodrámák foglalkozás sorozatot befejeznünk.

Egy-egy esetben az ülés kb. másfél órát vett igénybe. Ez eleget idő volt az intimitás megélésének a lehetőségén túl arra is, hogy sietség nélkül végighaladjunk a fontos témákon, ugyanakkor az elfáradás szempontjából még kedvező időtartam volt.

Nehézséget jelentett a foglalkozás során már az enyhe fokú értelmi akadályozottság is, hiszen ezek a fiatalok az elemi ösztönkésztetések frusztrációjával szemben nehezebben tudnak eredményesen védekezni.

Az értelmi akadályozottság vezető tünete az egész személyiség fejletlenségét jelenti. Gondolati alakító képessége az ilyen fiatalnak alacsony szintű, többnyire kidolgozatlan képzeteket használ, nehezen absztrahál és általában csak egyszerű szóképek formájában létező elvont fogalmakkal rendelkezik.

Az érzelmi életében gyakran hiányzik az árnyaltabb differenciáltság, gyakoriak a hangulatingadozásai és megnyilvánulásai könnyen provokálhatóak.

Megkülönböztetett figyelmet igényelt a friss gyász élménye, amely az ideiglenes hatályú elhelyezés mentális nehézségével együtt a lelki élet több területét is hatványozottan leblokkolta. Ebben az élethelyzetben rendkívül nehéz beépíteni új szerepeket, ezért a szakmai tevékenységemet a Moreno által meghatározott akcióéhségre alapoztam, amely tulajdonképpen az egyén és a környezete közötti kölcsönhatás köre: „Az individuum primer módon meglévő akcióéhsége állandóan olyan helyzetet keres, amely számára kifejezési lehetőséget nyújt.”

A monodrámák foglalkozások során körültekintően kellett eljárnom, mert mindhármuk személyisége sérülékeny volt, rugalmassága minden szempontból csökkent.

A mentális kontroll-funkciók gyengültek, ezáltal az emocionális hatások ereje sok esetben aránytalanul nőhet, vagy csökkenhet, amit nehezen lehet előre megjósolni.

Az emberi élmény és magatartás számos szenzomotoros elemből tevődik össze, amelyek cselekvési és érzelmi folyamatok közvetlen tapasztalásával változtathatóak meg. Moreno szerint: „A személyiségen belül történő változás csakis a cselekvés szerkezetén belül mehet végbe.”

Számolnom kellett azzal is, hogy az élmények és azok érzelmi megélése nem tartja meg az optimális arányokat.

Nehézséget jelentett az is a számomra, hogy nem állt rendelkezésemre tapasztalati adat az intézetben élők monodrámák foglalkozásairól.

■ IV./3. A MONODRÁMA FOGLALKOZÁSOK RÉSZLETES ISMERTETÉSE:

Egy közös megbeszélésen, amelyen mind a három testvér jelen volt ismertettem a foglalkozás sorozat célját és menetét.

Megállapodtunk abban is, hogy minden alkalommal, aki részt vesz a foglalkozáson lerajzolja a veszteség élménnyel kapcsolatos emlékeit, amely alapja lesz az egyéni tanácsadásnak és a monodramatikus játéknak.

IV./3./1. ANDRÁS MONODRÁMA FOGLALKOZÁSAIN TÖRTÉNEK ISMERTETÉSE:

• Első foglalkozás: az édesanyja halála

Az első jelenetben az ábrázolt személyek és tárgyak viszonyát néztük meg. Attila egy mondatban üzenetet fogalmazott meg a képen szereplők nevében.

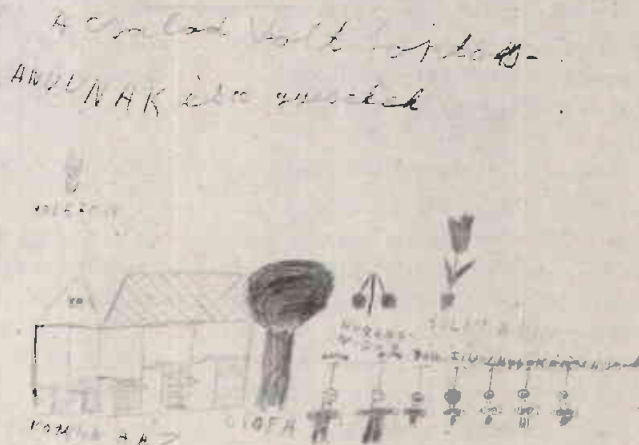
A szülők és az öt gyerek az üres lakáson kívül helyezkedtek el, a diófa választotta el őket. A diófa üzenete az volt: „Akkor ültették el, amikor ideköltöztetek, és most már teremek.”

Mind a hét személy talajtalanul, szinte fájdalmas kereszként éli a létezését, a fejük feletti nyíl, mintegy kötél jelzi a bekövetkezett, vagy a lehetséges végzetet.

Az anya és az apa felett a harangvirág még fokozta az elmúlást, különösen a harangvirág üzenete: „Öröm az emléketeketi”

Attilának egyenként elismételtem azokat a mondatokat, amelyeket ő fogalmazott meg a rajzon szereplők nevében. Amikor visszahallotta az üzeneteket, a legfontosabb a számára a telefon volt.

A telefon a képen teljesen szokatlan helyen volt ábrázolva; mintegy fenyegető kézként meredt az égre, örök mementóként. A telefon szerepében megfogalmazott érzés a szomorúság volt.

A második jelenetben megnéztük, hogy mint jelent a telefon. Attilának elcsuklott a hangja, amikor visszaemlékezett az édesanyja a kórházi kezelésére. Éppen motort szerelt a bátyjával, amikor megcsörrent a telefont. Felvette a telefont, az ügyeletes orvos volt, aki csak annyit mondott neki: „Sajnálom, de meghalt az anyukád.” Először fel sem akarta fogni, amit hallott, mert előtte való napokban meglátogatták őt a kórházban az édesapjával közösen, és semmi jele sem volt annak, hogy meghalhat. Teljesen váratlanul és felkészületlenül érte őket a halálhír. Nagyon sírt akkor, össze akarta törni a telefont. A motort azóta sem javították meg.

Attila magába roskadt a dramatikus megjelenítés végén.

A harmadik jelenetben egy elképzelt helyzetben (surplus reality során) Attilának lehetősége volt elbúcsúzni a haldokló édesanyjától a kórházban.

El szeretné mondani a jelenet alkalmával azt a verset, amit sokszor elmondott az anyjának, de egyetlen sor sem jut az eszébe. Tölt egy üdítőt és elmegy, majd az ajtóból visszaszól: „Visszavárunk Anya, gyógyulj meg!”

A surplus realitás feladata megkönnyíteni a személyes igazság ábrázolását, mindez lehetőséget nyújt kipróbálni a soha meg nem történt eseményeket, a beteljesületlen várakozásokat és a kielégítetlen vágyakat. Az elképzelt jelenet megadja a protagonistának azt a szabadságot, amellyel a belső fantázia és a külső realitás között kapcsolatot tud teremteni. Ahogyan Kellermann ír erről a „Pszichodráma egy mintha tapasztalat” című tanulmányában: „A protagonistának megvan az a szabadsága, hogy az integrációhoz, individuációhoz, differenciához vezető úton, és a törekvéseiben egyensúlyt érjen el a külső és belső világ között. Megvan az a szabadsága, hogy a progresszió és a regresszió között ide-oda cikázzon. A pszichodráma a regrediált páciens számára a mintha világban a fantázia és realitás között egy „köztes területet” képez.”

A negyedik jelenetben kiraktuk, hogy milyen érzések voltak akkor benne. Ezek a következők voltak: magány, keserűség, düh, igazságtalanság és a tehetetlenség. A legerősebb érzés a magány volt. A magány érzésének elviselésében a testvérei szeretete van a segítségére.

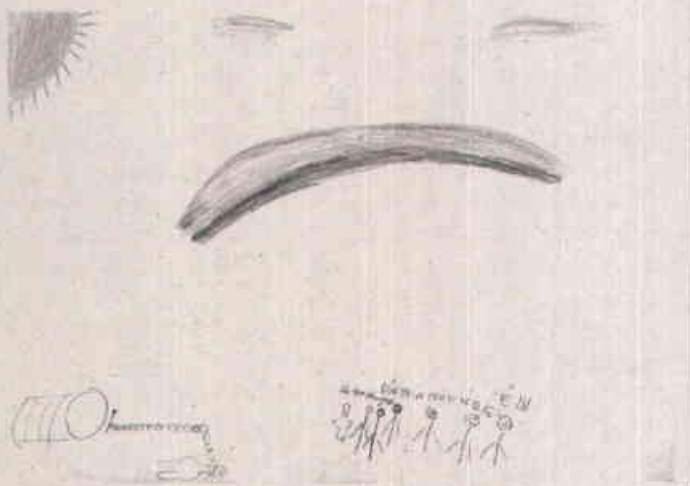
A foglalkozás András számára megkönnyebbülést hozott, mert megoszthatta azokat a gondolatait és érzéseit, amit édesanyja halálakor átélt. Az ülés végén várakozással beszélt a következő találkozásunkról.

• Második foglalkozás: az édesapja halála

Az első jelenetben

a szereplők és a tárgyak viszonyát néztük meg. A rajzlapon a családot egy pusztaságon helyezte el András, az édesanyját egy kereszt jelölte. Az édesanya halálával megszűnt az otthon melege, még sematikusan sem volt ábrázolva a ház. A személyeken kívül egy megkötözött kutya található a képen. A család tagjai felett az égen egy szivárvány látható.

András, miután meghallgatta a szereplők általa megfogal-

mazott üzeneteit, a szivárvány gondolatait érezte a legfontosabbnak. A szivárvány a szeretet szimbóluma volt a számára.

A második jelenetben

a szivárvány részeit raktuk ki. Andrásnak a szivárvány négy színe egy-egy érzést jelentett. A zöld a békesség, a lila a nyugalom, a sárga a törődés és a piros a segítőkészség volt.

Minden szín üzent Andrásnak. Az üzenetekből a zöldet választotta, a békességet. Elmondása szerint a családjának erre van a legnagyobb szüksége.

A békesség élménye eszébe jutatta azt, amikor az édesapjával együtt dolgoztak a földjükön.

A harmadik jelenetben

ezt néztük meg. András és az édesapja kint kapálnak, közben beszélgetnek. Mindketten élvezik az otthon csendjét, a nyugalmat, amit csak időnként tör meg egy autó távoli zaja. Leköti őket a munkájuk, a saját kimért tempójukban haladnak.

„Amíg dolgozunk, addig sem gondolunk Anyára” – fogalmazza meg András édesapja szerepében a veszteség érzését.

A negyedik jelenetben

kiraktuk az apa tulajdonságait: jószívú, bátor, szorgalmas, ügyes és magányos. A tulajdonságok közül a magányosság volt a legerősebb.

Az ötödik jelenetben

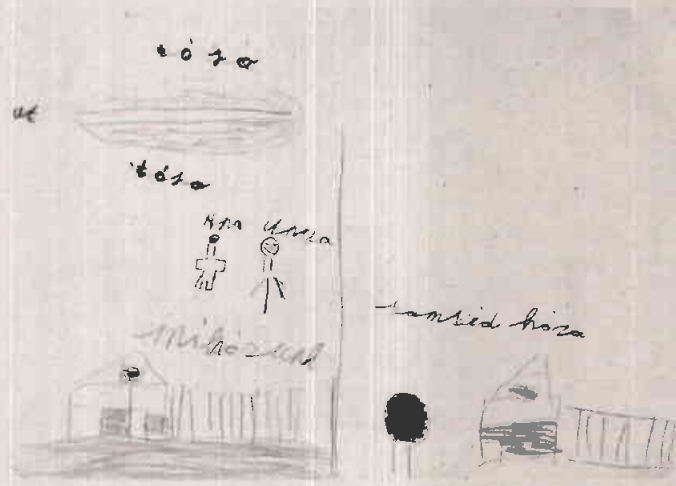
a magányos apának egy elképzelt jelenetben András elmondhatott néhány gondolatot. A jelenet kézfogással ér véget, és mindketten arról beszélnek, hogy mennyire hiányzik neki a másik, az apa még azt is mondja végszóként: „Fogadj szót a felnőtteknek!”

A foglalkozáson, amikor édesapja tulajdonságairól beszélt András szemében büszkeség volt, mert az édesapja példaképe. Ez a mondat, és a hozzákapcsoló érzés jelentős a további tanácsadás során, mert az apa öngyilkossága példaértékű hatással lehet Andrásra, hogy egy szorongató élethelyzetet így is meg lehet oldani. Az elkövetkező ülések feladata lesz az én-erősítő technikák elsajátítása.

• Harmadik foglalkozás: az ideiglenes hatályú elhelyezés veszteségélménye

Az első jelenetben

a rajzon ábrázoltakat beszéltük meg. Az elhunyt szülőkön kívül

az otthon és a szomszédok hiánya volt a legfontosabb számára. Az apa és az anya fölé egy folyót rajzolt egy úttal a közepén. Ez volt az a híd, amiről le akart ugrani!

A rajzon nem szerepel a két bátyja, akik nincsenek velük az intézetben. Elmondása szerint azért nem rajzolta le őket, mert gyakran találkozik velük.

A legnagyobb hiányt a számára az otthon jelentette.

A második jelenetben

kiraktuk az otthonra jellemző tulajdonságokat: nyugalom, csend, biztonság és szabadság.

A legfontosabb András számára a szabadság volt.

A harmadik jelenetben

megvizsgáltuk a szabadság által biztosított lehetőségeket.

András a következőket mondta:

- otthon lenni
- dolgozni kint a földeken
- kifizetni a villanyszámlát
- enni valót venni
- a barátaimnál lenni
- élni az életem
- a régi dűlőúton járni

A legjobban a dűlőút hiányzott a számára.

A negyedik jelenetben

egy gyerekkori emléket elevenítettünk fel, amikor a dűlőúton sétált és faragott egy botot. Magányos volt, azt érezte, hogy senki sem érti meg, senkinek sem fontos, senkinek sem hiányzik. Ez az érzése volt akkor is, amikor le akart ugrani a hídról.

Az ötödik jelenetben

a kilátástalanság élményét vizsgáltuk meg. Szerepcserében megnézte önmagát és megnevezte azokat a tulajdonságait, amelyek segíthetik őt abban, hogy ne legyenek suicid gondolatai: bátorság, türelem, remény, kitartás, nyugalom és megértés. A legfontosabb a számára a megértés volt.

Az életében a megértést a testvérei szeretete és a barátai megbecsülése biztosítja a számára.

András - fiatal kora ellenére - számtalan súlyos tragédiát élt át, amelyek hatására egyre inkább befelé fordulóvá vált a viselkedése. Fontos felismerése volt a foglalkozáson, hogy a testvérei és a barátai számára ő egy szerethető fiatalember.

▪ **Negyedik foglalkozás: a lehetséges jövő, ahogyan elképzelem önmagát 10 év múlva**

A rajzon egy ablak nélküli ház látható egy ablak nélküli melléképülettel. András, a feleségével és a két gyerekükkel fog élni egy családi házban. 1 hold kukoricaföldet művelnek közösen. A távolban egy domb tetején keresztként állnak a barátok és a szomszédok. (Ez szemléletesen kifejezi, hogy a gyász láthatatlan ereje Andrást az egész életében végig kísérheti.)

A híd, ami korábban az öngyilkossági kísérletének a színhelye volt, most összekötötte a házat és a szántóföldet.

András életében a „normatív serdülőkori regresszió”, amelyet Blos az adolescencia kötelező fejlődési útvonalaának tart; sokkal mélyebb egzisztenciális szorongás van.

A záró foglalkozáson ezt szeretném feloldani a számára, hogy legyenek a birtokában olyan megküzdési alternatívák, amelyeket hatékonyan fel tud használni az élete során.

Egy összefüggő, hosszú jelent sorban megnézzük a tíz évvel idősebb András életét. Kényelmesen berendezet házában él, egy gyárban dolgozik, odahaza pedig műveli a földjüket.

A föld jól terem, jól élnek, nincs semmiben hiánya a családnak. „Apámtól is ezt láttam:” – mondja András. Szerepcserében az apja azt mondja neki, hogy büszke rá.

A felesége háziasszony, segítőkész és családias, olyan, mint András édesanyja volt. „Megért engem, akkor is, ha örömem van, és akkor is velem marad, ha bánatom van.”

A játék megbeszélése során András fogalmazza meg, hogy felelősséggel tartozik azért a két gyermekért, akiket lerajzolt, értük is kell, hogy éljen.

A serdülő számára az jelentheti a legnagyobb veszélyt, ha a szülői komplexusok előntik a személyiségét. András esetében az öngyilkos apa pszichikus vonzereje olyan nagy lehet, hogy segítség nélkül képtelen lesz ellenállni neki.

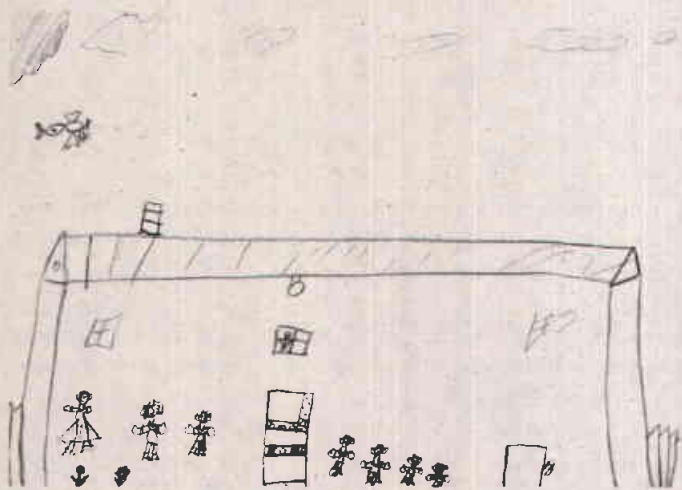
Az individuáció megfelelő szintű előrehaladása nem történhet meg célirányos támogatás nélkül. Ideális körülmények között, megfelelő szülői segítséggel ez a folyamat úgy megy végbe, hogy a fiatal időnként teret engedhet a regresszióknak, és annak a mélypontján a szülők átmenetileg átveszik tőle a kontroll feladatát.

Josselson a következőket írja erről: „A serdülő időről időre a szüleinél hagyja régi énjait, mint egy pár kikapott jó öreg cipőt, amelynek valahol addig is meg kell lennie, amíg az újat megszokja a lába.”

András számára a monodrámá foglalkozások élményszerű közelségbe hozták a korábbi elfojtásait. Megértette, hogy lehetőségeinek csak egy szűk tartományát használta idáig, tudatosult benne az is, hogy a változtatáshoz neki is erőfeszítéseket kell tennie.

- **Első foglalkozás: az édesanyja halála**

Kinga úgy ábrázolta a családját, hogy a televízió készülék fal-
ként elválasztotta őket egymástól. Az anya mellett az apát és
egyetlen gyerekként Melindát rajzolta. Elmondása szerint
Melinda a legügyesebb a gyerekek közül. Az ábrázolt szemé-
lyek, tárgyak és állat közül a legfontosabb üzenetet a madár hor-
dozta a számára. A madár az örömet jelentette.

az öröm összetevőit raktuk ki: szabadság, törődés, jóság, türelem, értelem. A legfontosabb Kingának a törődés volt. Amikor arra kértem, hogy nevezze meg azt a személyt, akire a leginkább illik a családjában ez a jelző, az édesanyját választotta.

egy elképzelt jelenetben az édesanyjával beszélgetett. Szerepcserében Kinga többször is megélhette azt az érzést, hogy az anyja büszke rá. Kinga úgy fejezte be a beszélgetést: „Máskor is meglátogatlak anya.”

- **Második foglalkozás: az édesapja halála**

megbeszéltük a rajzát. Amikor készítette a rajzát többször letakarta, a kérdéseimre azt válaszolta, hogy csak akkor akarta megmutatni, amikor elkészült vele. A rajzon nem szerepel a ház, Andrásához hasonlóan egy érzelmileg szétesett, talajtalan családot látunk a képen. A lakás berendezési tárgyai közül egyedül a tv-t ábrázolta, de azt is teljesen életszerűtlen környezetben a meggyfa mellett. A virág és a meggyfa kivételével az összes szereplő fekete. A személyek keresztként állnak és fentről lefelé haladnak. A legfontosabb a számára a tv volt, mert az édesapja is azt szerette a legjobban.

kiraktuk az édesapa tulajdonságait: aranyos, jószívú, kicsit szigorú, erős és ügyes. Amikor a tulajdonságokat összeszedte, akkor azt mondta: „De jó annak, akinek van édesapja és édesanyja, akkor is erre gondoltam, amikor megtörtént a tragédia. Rögtön tudtam, hogy valami nagy baj történt.”

elbúcsúzott az édesapjától. Kinga érzései ambivalensek az apa irányában. Szereti őt, mert sokat megtett a családjáért, ugyanakkor neheztel is rá, mert amikor ivott, akkor mindig veszekedett. A záró képben megköszöni neki azt, hogy felnevelte őt.

Kinga megnyílasához, bizalmához elengedhetetlenül fontos volt a hosszabb beszélgetés, ami ugyan lassította a monodráma foglalkozás ütemét, de szinte légből építkezésként eredményezett.

- **Harmadik foglalkozás: az ideiglenes hatályú elhelyezés veszteségélménye**

megbeszéltük a rajzon látható tárgyakat és azok szerepét az életében.

A képen keveredtek az évszakok: a tavasszal visszatérő költöző madár, a nyári labdázás és kerékpározás, az őszi esőzés és a telet idéző hóember.

A legfontosabb a számára a kerékpár volt, ami a szabadságot jelentette.

A második jelenetben a szabadság összetevőit raktuk ki:

- nem szólnak bele az életembe
- a barátaimnál lehetek
- békén hagynak
- egyedül lehetek

A legfontosabb számára az egyedüllét volt.

A harmadik jelenetben

a rá jellemző tulajdonságokat szedtük össze: magányos, szomorú, mindenki bántja, ügyes, kedves.

A negyedik jelenetben

kiraktuk, hogy mit kell ahhoz tennie, hogy ne bántsák őt a többiek. A kedves és ügyes Kingát mindenki szereti, de a szomorú és magányos Kingát nem kedvelik a többiek. Jelentős eredmény volt, hogy felismerte a társas kapcsolatok fontosságát az életében. Kinga ösztönkésztetése kielégítetlenek voltak, és az örömförrásai beszűkültek. Szerephiányaira korábban nem talált megfelelő elaborációt és elhárító viselkedésként a magányt választotta.

■ Negyedik foglalkozás: a lehetséges jövő, ahogyan elképzeleti önmagát 10 év múlva

A képet egyetlen jelenetben néztük meg. A korábbi rajzokhoz képest jelentős volt az előrehaladás, mind a színek használatában, mind a kidolgozásban. Kinga szívesen vett részt ebben a jelképes „időutazásban”. Házasságban fog élni, lesz egy gyermekük. Kinga bolti eladóként fog dolgozni és a munkahelyén sok emberrel lesz kapcsolata.

A családban a legfontosabb értékek a szeretet, a barátság, a meghittség, a munka fontossága és a vidámság lesz. A madarak is társakra lelnek, elfogadják egymást olyanok, mint amilyenek, és nem veszekszenek. A repülőgép a szabadságot jelenti, és a lehetőséget az élet élvezetére.

Kinga számára a négy foglalkozás lehetőséget adott a gyász feldolgozására és a belső konfliktusainak a feltárására. A gyász munkához nagymértékben szüksége volt a környezet segítségére, ami az ő esetében az értelmi akadályozottsá-

gából eredően megkülönböztetett odafigyelést igényelt.

A monodrámá sajátosságos valóságtagolása érzékelhetővé tette számára a személyiségének azt a belső tartományát, amelyek korábban rejtve maradtak előtte.

A monodrámá ülések alkalmazhatóak az értelmileg akadályozott fiatalok személyiségének a fejlesztésére, de a foglalkozások célkitűzését az optimális mértékű pszichofizikai közérzet elérésére célszerű irányítani.

■ IV./3./3. MELINDA MONODRÁMA FOGLALKOZÁSAIN TÖRTÉNEK ISMERTETÉSE:

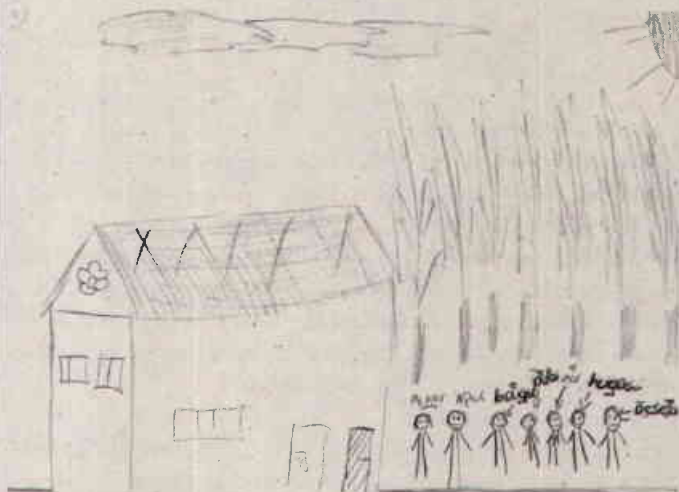
■ Első foglalkozás: az édesanyja halála

Az első jelenetben

megbeszéltük a rajzon szereplő személyek és tárgyak üzeneteit.

A rajzlap egyik oldalán a házukat ábrázolta, a másik részén a családot, amint az erdőszélen állnak. Az ég felhős, a fenyőfákat erős szél fújja, de a kép felső sarkában már előbújik a nap.

A ház üzenete volt a számára a legfontosabb: „Gyere be és seperd fel a port!”

A második jelenetben

Melinda takarított, ahogyan az édesanyjától látta. A mikor az anyja belépett a házba megdicsérte őt. Melinda boldog volt, és arról beszélt az anyjának, hogy mindig úgy fog viselkedni, hogy ne kelljen szégyenkezni miatta.

A harmadik jelenetben

kiraktuk azokat a tulajdonságait, amelyeket az édesanyjától örökölt: szorgalom, jószívűség, családszeretet, kitartás és az ügyesség. A legfontosabb a családszeretet volt Melinda számára.

A negyedik jelenetben

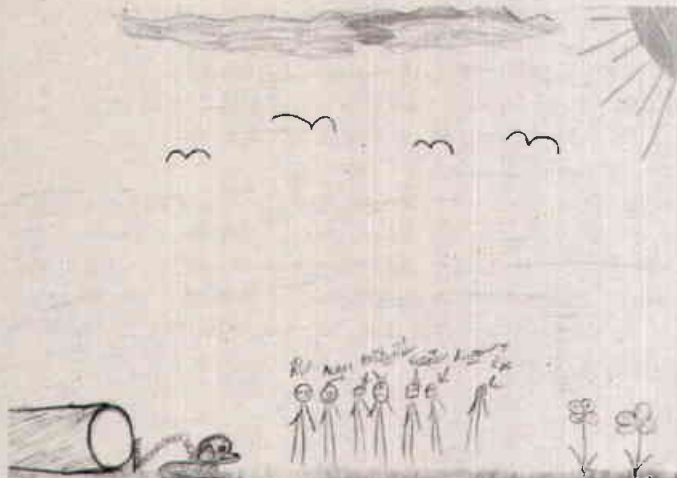
egy elképzelt beszélgetésben megköszönt mindent az édesanyjának. A befejezéskor így búcsúzott el: „Köszönöm, hogy felnveltél, nagyon hiányzol, de mindig velem maradsz az emlékeimben.”

Melinda számára nagy megkönnyebbülés volt, hogy védett körülmények között beszélhetett az édesanyjáról. A múlt dramatizált megélése lehetőséget adott arra, hogy fájdalommal és az indulataival megbékéljen.

▪ Második foglalkozás: az édesapja halála

Az első jelenetben

a rajzon szereplők üzeneteit beszéltük meg. A virágok és a kutya aránytalanul nagy volt a képen. A családtagokat sematikus ábrázolta, nincs fedél a fejük felett, ház nem szerepel a rajzon. Melindának a felhő üzenete volt a legfontosabb: „Ha akarom, el-takarom a napot, ha úgy akarom, akkor nem”.

A második jelenetben

ezt az ambivalens érzést néztük meg. A kérdésemre, hogy kivel kapcsolatban érzett hasonlóképpen, az édesapját nevezte meg.

A harmadik jelenetben

kiraktuk az apa szimpatikus és kevésbé szimpatikus tulajdonságait. A szigorú és időnként veszekedő apa alapvetően szorgalmas, erős és ügyes. A szimpatikus tulajdonságainak a száma több volt, mint a kevésbé szimpatikusaké, és sokkal fontosabb emberi értékeket jelöltek a jó tulajdonságok.

A negyedik jelenetben

egy elképzelt beszélgetés során szerepcserében megértette Melinda, hogy azért volt az apja időnként szigorú és veszekedős, mert lekötötte őt a családja. Nehéz volt az élete egyedül, hiányzott neki a felesége. A surplus reality lehetőséget adott arra, hogy olyan dimenzióban nézzen rá az édesapjára, mint még soha sem. Ez a felismerés lehetővé tette, hogy Melinda nemcsak szeretettel, hanem empátiával is megélje az édesapja emlékeit.

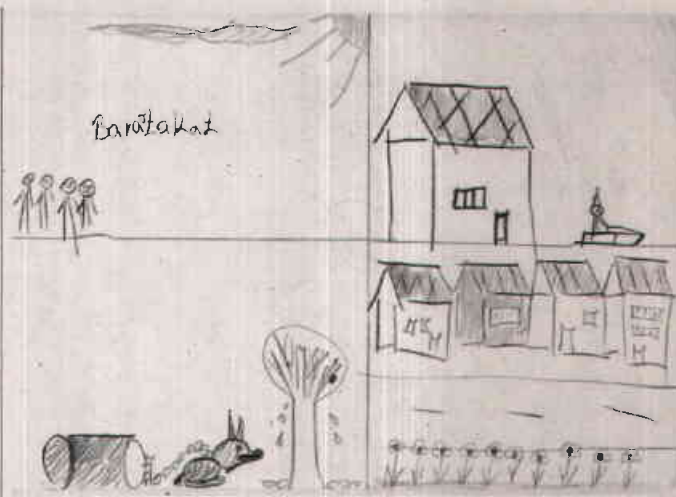
Az empátia élménye korrekciós hatással volt Melindára, mert lehetővé tette a tartós, teherbíró bizalmi kapcsolat kialakítását, amire Andrásnak és Kingának is nagy szüksége volt, hiszen az intézetben a testvérei közül rajta volt a legnagyobb felelősség.

▪ Harmadik foglalkozás: az ideiglenes hatályú elhelyezés veszteségélménye

Az első jelenetben

a rajzát beszéltük meg. Négy térfélre osztotta a rajzlapot, és mindegyik kis részben egy-egy évszakot ábrázolt. Nyáron a barátok, télen a szánkózás nyújtotta szabadság, ősszel a hűsleges kutya társasága és tavasszal a virágok és a házak összerendezettsége hiányzott Melindának.

A monodráma ülés hátralevő részében a négy kép egy-egy

jelenetét megbeszéltük és a fontosabb összetevőit eljátszottuk:

Az első jelenet

a vidámságról, a barátságról és az összetartozás élményéről szólt. Melinda életében a serdülőkor jelentős változásokat hozott, a kis képekben megfigyelhettük a legfontosabb érzéseit.

Az első képen az igénye az intim kapcsolatteremtés, a párkapcsolatok kialakulása volt.

A második jelenetben

a szánkózás a kötetlenséget jelentette.

Az önállósági törekvés a serdülőkor másik fontos összetevője, a szabadság élményét a fiatal éli meg a legintenzívebben.

A harmadik jelenetben

a szomorúság, az elmúlás és a hűség voltak jelen. A serdülő a mindennapjait az intimitás és az izoláció ellentétei között éli meg, jellemző erre az időszakra az intenzív hangulatingadozás.

A negyedik jelenetben

a rend, az átláthatóság és a tisztaság volt a legfontosabb.

A serdülő már rendelkezik azoknak a magatartási minták, szokások és értékítéletek összefüggő rendszerének az alapjaival, amelyek megszilárdítására törekszik.

A serdülőkor bonyolult időszak Melinda életében is, amelyre számtalan belső és külső konfliktus volt jellemző.

Az ötödik jelenetben

mindegyik képhez keresett egy személyt, akinek a személyisége a leginkább kifejezte a kép hangulatát:

- a nyarat András
- a telet Kinga
- az őszt az édesapja
- a telet az édesanyja jelentette a számára.

Melinda nagyon elfáradt a foglalkozás végére, mert ez az ülés volt az, amelyik a leginkább igénybe vette őt.

A megbeszélés során önmagától ébredt rá arra, hogy nem véletlenül választotta a családtagjait egy-egy évszak szerepére.

András testvéri szeretete sokat jelent neki, mert vele van együtt a leggyakrabban az intézetben. Kinga nehezen viseli a kötöttségeket, esetenként öntörvényű a viselkedése. Az édesapja hűséges volt az édesanyja emlékéhez és nagyon szomorú.

Az édesanyja rendszerető ember volt, aki a virágokban mindig meglelte az örömet.

▪ **Negyedik foglalkozás: a lehetséges jövő, ahogyan elképzelte önmagát 10 év múlva**

Az első jelenetben megbeszéltük

a rajzát. Lesz egy saját magánházuk, a nagyobbik lányával közösen készítik éppen a vacsorát. Ezalatt a kisebbik lányukat hozza haza személyautóval a férje.

A legfontosabb üzenetet a nap fejezte ki.

A második jelenetben

a nap tulajdonságait néztük meg. Kilenc napsugarat rajzolt, mindegyik különböző dolgot jelentett:

- jókedv
- nyugalom
- melegség
- biztonság
- világosság
- szabadság
- barátság
- szeretet
- fiatalság

A legfontosabb számára a biztonság volt. Anyaként ezt a biztonságot szeretné mindig nyújtani a gyermekeinek és a férjének.

Melinda a felnőtté válásához kapott segítséget a monodrámá foglalkozásoktól. Az egyéni tanácsadás kiterjedt az autonómiájának megszilárdításától kezdve, az egyéni szabadságvágyon keresztül a felelősség vállalásáig.

■ **V. / A MONODRÁMA FOGLALKOZÁSOK TAPASZTALATAI:**

Tanulmányomban a monodrámá módszer technikai elemeinek felhasználásával történt egyéni tanácsadások lépéseit és hatásmechanizmusát fejtettem ki.

A rendszerszemléletű és szolgálatcentrikus gyermekvédelmi szakellátásba hatékonyan beilleszthető a monodrámá módszer. Az egészséggel, a szabálykövető és megtartó viselkedéssel kapcsolatos kíváncsi magatartási stratégiák a személyes kapcsolatok által indikált hatások során rögzültek a fiatalok szemléliségében.

A foglalkozások alkalmával a partneri együttműködés, a pszichofizikai közérzet javulása, a rugalmatlan, merev magatartások leépítése és a személyes felelősség tudatának fejlesztése tette lehetővé, hogy a gondozott fiatalok ne passzív alanyai legyenek a gondoskodásnak, hanem aktív résztvevőjévé váljanak.

Az ideiglenes hatállyal elhelyezett gyermekek és fiatalok életében döntő jelentőségű az önismeret megszerzését célzó, biztonságot nyújtó közeg, ahol sérülésmentesen átélheti érzelmeit, hozzáférhet önmagához és megismerheti képességeit.

A szociális szerepek elsajátítása nemcsak a stressz és a megterhelő élethelyzetek elviselésékor, hanem az élet viszonylag nyugodt, kiegyensúlyozott szakaszaiban is fontos.

Andrásra kedvezőtlen én-kép és tartós önleértékelés volt jellemző, ami suicid jellegű magatartáshoz vezetett el. Személyiségfejlődésében elakadt, és az érzelmi élete fejletlen volt, mindezt fokozták a hangulati ingadozásai.

A monodrámá foglalkozások során lehetősége adódott a problémájának (a veszteség élmény sorozat) kifejezésére. Azáltal, hogy a testvérei is résztvettek a saját foglalkozásaikon, az átélt élmények sajátos összegződését figyeltem meg. A kapcsolatuk őszintesége kiteljesedett, amelynek légkörében ösztönzést tudtak egymásnak adni a teherbíró érzelmi kapcsolat kialakítására. Mindez megfelelő szintű korrekciós élményt jelentett. Andrásnak ezt követően nem volt sem öngyilkossági készítése, sem öngyilkossági kísérlete.

A monodrámá foglalkozások katarzisz élménye nem hasonlítható össze a pszichodrámá foglalkozásokon megélhető katarzisz élményével, nem olyan elementális erejű, de az emocionális átélés és a testi akció együttthatásából meggyőző erejű belátást adott.

Összességében megállapítható, hogy a 12 ülés során a cselekvés alkalmával kialakult indulatvezetés egyrészt feszültség csökkentő hatású volt, másrészt az értelmi akadályozottságuknak megfelelő kognitív szintű ráismerést eredményezett.

Véleményem szerint a monodrámá módszere egyike azoknak a szolgáltatás-csoportoknak, amelyek a napi életgyakorlathoz kapcsolódva és abba beépülve lehetővé teszik az életmód-terápiás sikeres megvalósítását. A monodramatikus foglalkozások élményei alkalmasak a megfelelő korrigációra, mivel a résztvevők problémamegoldó repertoárjába új szerepek épültek be.

Beóthy-Fehér László

■ **IRODALOM:**

- Moreno: Gruppenpsychotherapie, 1959, pp. 33.
 Moreno: Psychodram II, 1957; Gruppenpsychotherapie 1959, pp. 200.
 Moreno: Gruppenpsychotherapie, 1959, pp. 99.
 Moreno: Psychodrama Production Techniques. Group Psychotherapy, Psychodrama and Sociometry
 Moreno: Psychodrama Production Techniques. Group Psychotherapy, Psychodrama and Sociometry
 Josselson: The embedded self: I and thou revisited. Springer Verlag, 1984 97 pp.

Integrációs pedagógia az Egyesült Államokban

■ A "FOGYATÉKOS" (TANULÁSBAN AKADÁLYOZOTT), SÉRÜLT TANULÓK BEISKOLÁZÁSÁNAK ALAKULÁSA

A fogyatékos, sérült gyermekek oktatása, többségi iskolákban való integrálása, és az azt követő társadalmi beilleszkedésük az Egyesült Államokban már az 1970-es évek elejétől egyik fontos kérdése a föderáció pedagógiai életének.

A gyógypedagógiai nevelés-oktatás története az Egyesült Államokban 1823-ban Kentucky-ban kezdődik, egy sikeres oktatására szolgáló állami iskola megalapításával. Massachusetts államban, 1852-ben iktatták törvénybe az államok első kötelező nevelési törvényét, amely határozottan megengedi a valamilyen hátrányban szenvedők oktatását. A Columbiái Süketnémák és Vakok Intézete (Columbia Institution for the Instruction of the Deaf and Dumb and the Blind) 1857-ben nyitotta meg kapuit Washington DC-ben. Ez az intézet volt a máig működő Gallaudet Egyetem elődje. Az általános oktatás sérültek számára 1869 óta ismert, ekkor nyitották meg Bostonban a halláskárosultak iskoláját.

A szegregációs iskolaforma a mentálisan sérültek oktatásának kezdetével merül fel és jön létre 1896-ban, a "Gondviselés" Intézetének megalapításával Rhode Island-en. 1905-ben nyílik meg az első bentlakásos nevelőintézet az Egyesült Államokban, New York-ban az iskolakerülő, deviáns, "korrigálhatatlan" gyerekek számára. Egy évtizeddel később Cleveland-ben megkezdődött egy pedagógiai program, amelyben gyengénlátó és látó tanulókat foglalkoztattak együtt az iskolai nap bizonyos részeiben. 1945-ben a Különleges Gyermekek Tanácsa / Council for Exceptional Children / azt ajánlja, hogy hasonlóan az előzően említett látók és gyengén látók együtt oktatásához, az oktatható gyengén értelmi fogyatékosokat is foglalkoztassák a normál osztályokban. Ez csak kivételes esetekben, vidéki iskolákban valósult meg.

Az egyes gyógypedagógiai intézményekben tapasztalható etnikai aránytalanság számtalan esetben törvényszéki pereknek is alapjául szolgált, pl. Kaliforniában / Diana, Board of Education, 1970, Larry P., Riles 1972 / Ezek az esetek azt eredményezték, hogy szabályozták a

gyógypedagógiai beiskolázás feltételeit, valamint, hogy eltérő tesztet készítettek el a különböző szubkultúrák gyermekeinek vizsgálatára. A szabályozásban a mai napig is szerepel, hogy a szülőnek, gyámnak írásbeli hozzájárulását kell adnia gyermeke gyógypedagógiai intézményben való neveléséhez-oktatásához, ha az illetékes bizottság a lefolytatott vizsgálat után ilyen döntést, illetve határozatot hoz.

1966-ban a kongresszus létrehozta az úgynevezett VI. Alapot, ami az iskolák támogatását szolgálja azért, hogy segítsék a tanulásban korlátozottak, sérültek, hátrányos helyzetű tanulók beiskolázását. Létrejött két hivatal, amely az iskolák számára volt hivatott a tanulásban korlátozottak nevelése-oktatása céljából megfelelő állami programokat kidolgozni, előkészíteni ezek végrehajtását, elvégezni a programokkal kapcsolatos kutatásokat, részt venni az eszközök és a megfelelő személyzet kiválasztásában.

Az Education of the Handicapped Act (EHA) 1970-es évekbeli működésének megítélése ambivalens képet mutatott: részben megbukott, volt azonban több iskola, amely továbbra is szorgalmazta a Kongresszusban a Hivatal további működtetését.

Két törvényszéki döntés nyitott először utat a tanulásban akadályozott, sérült, hátrányos helyzetű tanulók többségi iskolai oktatásához (Pennsylvania, 1972, District of Columbia 1972). 1973-ban egy képviselőházi javaslat nagy szavazattöbbséggel történt elfogadása nyomán vált jogilag teljesen szabaddá az út az integrációs, inklúziós törekvések előtt. Az 1973 és 1975 között zajló számos, elsősorban finansziális kérdéseket érintő vita után Gerald R. Ford elnök 1975 augusztus 23-án iktatta be a PL 94-142 jelű törvényt, amely kimondja, hogy minden tanulásban akadályozott, sérült, hátrányos

helyzetű gyermeknek joga van részt venni a hagyományos iskolai képzésben.

A PL 94-142, a törvény betűkből és számokból álló, hivatalos, az Egyesült Államok törvényhozása által is használt kódja. A törvény kimondja a tanulásban akadályozottak hagyományos keretek közötti beiskolázáshoz való jogát, meghatározza az intézmények ezzel kapcsolatos kötelességeit, és biztosítja mindennek pénzügyi alapjait. Kötelezővé teszi a fejlesztési tervek évenkénti szakmai felülvizsgálatát, ellenőrizendő, hogy megfelelő volt-e a választott oktatási forma és biztosítható a tervek esetleges korrekciójához szükséges információt, valamint meghatározza az ellenőrzések formáját, kereteit. Kimondja továbbá, hogy a szülők szabadon dönthetnek gyermekeik iskoláztatásáról, a pedagógusoknak pedig kötelességük mindehhez korrekt tájékoztatást adni, illetve javaslatokkal szolgálni. A törvény rendelkezik a pedagógus- és gyógypedagógus-képzésről, valamint a továbbképzésről is.

Walker szenátor, aki kulcsszerepet játszott a törvény kidolgozásában, annak lényegét 1987-ben pontokba szedte abból a célból, hogy az értelmezést és használatot megkönnyítse. Íme:

- (1) Jog a hagyományos oktatásban való részvételre
- (2) Az akadályozottak hagyományos iskolai átvétele automatikusan megkívánja a követelmények individuális módosítását
- (3) Jog arra nézve, hogy az akadályozott tanuló a hagyományos oktatásból nem (automatikusan) áthelyezendő
- (4) A hagyományos iskola működési hatóterülete bővül (ha akadályozott tanulót is foglalkoztat)
- (5) Jog a megfelelő működési hatóterület megállapítására

(6) Jog az akadályozottság azonosításának, irányvonalának megállapítására

(7) Jogalap az elsődleges állapotértékelésre, és az ez iránti helyi felelősségre

(8) Meghatalmazás a megfelelő nevelési-oktatási szolgáltatás megválasztásához és

(9) a munkaerő, valamint képzésük és továbbképzésük indítványozásához

Az 1980-as évek elején Medeleine Will, az USA akkori oktatásügyi minisztere a növekvő érdeklődés és viták nyomán összehívott egy konferenciát, ahol a gyógypedagógusok és a pedagógusok együttesen vitatták meg az integráció lehetőségét és az ezzel kapcsolatos tennivalókat. Ezen a konferencián bontakozott ki egy oktatási kezdeményezés a tanulásban akadályozottak beiskolázása érdekében.

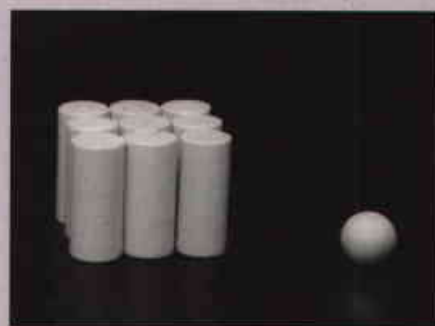
A kezdeményezés eredményeként limitálták a hagyományos iskolákba felvehető akadályozott tanulók számát, az ezekben zajló integráció, az oktatónévelői munka sikerének garantálása céljából. Az 1990-es évek második felétől kezdve egyre többen más elnevezést társítanak a tanulásban akadályozott tanulók hagyományos körülmények közötti oktatásához. Az új, és jelenleg is használatban lévő kifejezés az "inklúzió" (befogadás), az "inkluzív beiskolázás", amelyet mind fogalmilag, mind a gyakorlati tevékenység szempontjából egyértelműen elkülönítenek a fősodor kezdeti formá-

itól. (T.Halvorsen, T. Neary, 2001).

Fontos látni, hogy az integrációs, befogadó beiskolázási törekvések milyen személyi feltételekkel jönnek létre az Egyesült Államokban. A különböző szintű speciális, gyógypedagógiai oktatásra szorulókat számát és eloszlásukat az 1.számú táblázat mutatja be nemzetközi összehasonlítással.

Többen szorgalmazták, hogy a sérült diákok ugyanabba az iskolába járjanak, ahova a teljesen egészséges társaik, valamint a korosztályuknak megfelelő tanuló-csoportokban helyezték el őket.

Egyesek azt képviselték, hogy csak bizonyos időt töltsenek együtt az egészséges tanulótársakkal, amíg mások kiálltak a 100%-ig integrált verzió mellett, ami azt jelenti, hogy a sérült diákok iskolanapja semmiben se térjen el a normál tanulókéétól. Ezt nevezzük teljes integrációnak. A tanulócsoporton belüli pedagógiai munkáról is eltérőek voltak, és ma is eltérőek a vélemények. Az angol-szász "úszni az árral" felfogástól a "személyre szabott" lehetőségig terjed a probléma megközelítése. Mára rohamosan megnőtt az igény a tanulásban akadályozott tanulók normál iskolák osztályaiba való bevonására, és ez egyre inkább meg is valósul Egyesült Államok - szerte. A növekvő érdeklődés a befogadó pedagógia iránt azt eredményezte, hogy a pedagógusok, szülők konfliktusokon és vitákon keresztül próbálták megtalálni a legjobban járható, mindenki számára

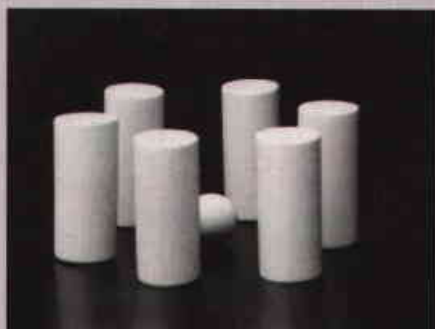
elfogadható szervezeti és pedagógiai utat minden tanuló részére. Nehézséget jelentett a sérültség sokfélesége, az inklúzióról alkotott definíciók változatossága, az egyetemes szakmai megítélés hiánya, és a különböző - és ez az Egyesült Államokban különösen fontos szempont -, szponzoráló, támogató csoportok véleménye. Külön problémát jelentett a finanszírozás megoldása is.

Általánosan elfogadott vélemény, hogy egy közösen megfogalmazott és széles körben elfogadott definíció nagyban segíteni fogja a dialógust, hozzájárulva ezzel a kritikus problémák megoldásához, amilyen például az iskolai programok átalakítása, új tantervek készítése, az értékelés újraértelmezése, szakmai kutatómunka, az iskolai segítő munkájának meghatározását az inklúzió céljaival összhangban.

A befogadásnak a lehető legszélesebb körű közmegegyezésnek megfelelő, modern definíciója következőképp hangzik: Valamilyen oknál fogva tanulásban akadályozott, sérült tanulók nem speciális iskolákban, hanem a tanulók lakóhely szerinti körzeti iskolákban, életkornak megfelelő tanulóközösségben végzik

1. TÁBLÁZAT	Speciális oktatást igénylőként elismert gyerekek (%)	Egyéni programra szorulóknak minősített gyerekek (%)	Hivatalosan fogyatékosnak minősített és speciális tantervű iskolában elhelyezett gyerekek (%)
Ausztrália	12-20	2	0,5
Kanada	10-16	Legfeljebb 5	Szinte nulla
Dánia	13	1,1	0,5
Németország	3,7	5	4
Izland	16	7	0,5
Olaszország	2	2	0,06
Egyesült Királyság	Legfeljebb 20	2,9	1,3
Egyesült Államok	12	12	0,6

forrás: OECD

tanulmányaikat. Számukra az iskola úgynevezett individualizált pedagógiai programot készít, amelynek lényege az, hogy az adott évfolyam általános követelményei mellett megjelennek az adott tanuló személyre szabott gyógypedagógiai, szomatikus, vagy egyéb pedagógiai követelményei is. A befogadó iskolákban zajló pedagógiai munka nem azonos a korábbi ismert úgynevezett többségi gyakorlattal, amely a sérült tanulókat ugyan az életkornak megfelelő osztályokba, nem speciális iskolákba helyezte, de ezzel egyidőben nemigen adott komoly alkalmat a sérülés-specifikus fejlesztésekre.

A többségi gyakorlat az inklúzióval szembeállítva, az előbbinél a sérült tanulók az integrációban mintha "kettős állampolgárságúak" lennének, azaz részt vesznek az általános pedagógiai követelmények jámasztotta munka mellett, a csak a számukra kidolgozott, speciális fejlesztési tevékenységekben is.

A befogadást mint új pedagógiai megközelítési formát, gyakran az USA pedagógusainak körében is félreértelmezték, hiszen a szakirodalom, az iskolák gyakorlata úttörő munkát végzett. Többször előfordult, hogy az inklúziót azonosnak vélték a többségi törekvésekkel, és a tanulók nem kaphatták meg a megfelelő fejlesztési lehetőséget. A gyógypedagógusok, speciális-pedagógusok, konzultációs pedagógiai segítséget jelenthettek az osztályfőnökök és pedagógusok számára. Az integráció változata természetesen nem vezethetett sikerre, mivel a megfelelő szakmai segítség messze távol maradt elsősorban maguktól a rászoruló tanulóktól, ezenkívül óriási terhet rótt a tanárookra a kielégítő pedagógiai munka ellátása. Az USA neveléstörténetében alapvetően jól nyomonkövethető a sérültek elkülönített nevelése, ezért új rendszert kialakítani

csak hosszú évek munkájával lehet. Bizonyítja ezt Turnbull megállapítása is arról, hogy nincs megfelelő követelmény a pedagógiai változtatások folyamatában, és hogy a leghevesebb vita éppen a sérültek "legkevésbé korlátozó környezet" megállapításakor zajlott. Ez utóbbi egyike azon legfontosabb alapelveknek, amelyek meghatározzák a sérültek nevelésének folyamatát, sőt az integrációs folyamatok alapjául is ez az elv szolgál. A világon ebben a tárgykörben elsőként megalkotott oktatási törvény 1975-ös bevezetésekor a jogalkotók szándéka egyértelműen ennek szegregált oktatás formájában történő megvalósítása volt. Sokan ma is azon a véleményen vannak, hogy a legjobban akkor vesszük figyelembe ezt az alapvetet, ha a tanulók sérüléseiknek megfelelően specializálódott iskolákba járhatnak, hiszen csak ezek az iskolák képesek teljeskörű segítséget nyújtani. Ez az álláspont vezetett oda, hogy az állami és szövetségi törvények előírják, hogy minden egyes esetben külön pedagógiai döntést kell hozni az integráció, vagy speciális oktatás ajánlásakor.

A törvény azonban azt is hangsúlyozza, hogy csak akkor helyezhetnek tanulókat speciális intézményekbe, ha azok fejlődése, oktatása egyértelműen sikertelen lenne integrált körülmények között.

1997-ben összeült az úgynevezett IDEA (Fogyatékkal élők Oktatási Törvénye) kongresszus és próbálta összegyűjteni azokat a tényeket, amelyek alapján jobban megközelíthetővé válik a befogadás sikere és lehetősége. Turnbull (1998) közreadja, hogy az eredmények meggyőzhetnek mindenkit annak valószínűségéről, hogy a sérült tanulók valóban képesek jó, értékelhető eredményt elérni az inklúziós iskolákban. Eredményre vezettek az elmúlt 10-15 év próbálkozásai, és ezek arról biztosítanak bennünket, hogy az erős fúzió a speciális irányultságú oktatási intézmények és az általános oktatási intézmények között a legjobb lehetőségnek mutatkoznak az inklúziót illetően. Egyre inkább nyilvánvalóvá válik, hogy az inklúziós törek-

vések bizonyos tekintetben alapvető változásokat indukálnak.

A többségi iskola, rajná az integráció elterjedése során az iskolák számos tapasztalatra tettek szert, nem kevés ezek közül negatív volt. Az azonban világosnak tűnt számos iskolavezető számára, hogy nem a befogadással, bevonással, az integrációval magával, hanem inkább a körülményekkel, a meglévő strukturális állapotokkal lehet a baj. Többször a negatív tapasztalatok hatására erős külső (intézményfenntartói, szülői) nyomásra vizsgálta meg sok iskola a kiábrándító eredmények okait. A vizsgálatok többsége arra az eredményre jut, hogy elsősorban a tanulók oktatásának mikéntje, a módszerek, a tanárok interpretálási módja, az iskola különböző hagyományai, vezetési struktúrája, működésének alapelvei a legfőbb gátjai a sikeres inklúciónak. Az 1990-es években egyre több iskola szánta el magát a problémák orvoslására, sokszor külső anyagi segítség nélkül is. Ez a folyamat közel sem ért véget, sőt napjainkban válik égetően szükségessé számos befogadó programot megvalósító iskola számára az USA-ban. Az eddigi tapasztalatok azt mutatják, hogy igen sokrétű újjászervezés szükséges pl. a pedagógiai látásmód egészére, az elvárások körvonalazására, minden pedagógiai és nem pedagógiai irányú szervezési kérdésre, a pedagógiai környezetre, az intézményszervezésre vonatkozóan.

Természetesen a sikeres újrastrukturálódáshoz az intézmény összes tanulójának érdekeit figyelembe kell venni. A különböző pénzforrásokat (normatív támogatások, adományok, pályázati források) megfelelően kell kezelni. A nélkülözhetetlen változtatások kivitelezése azonban meglehetősen bonyolult, buktatókkal teli, ezért mindenképpen valamely külső segítséget kell igénybe vennie az adott intézménynek. Többször megállapították, hogy a változások nem mehetnek végbe radikálisan, hatalmi szóra, azonban egy koordinátorra, intendánsra szinte minden esetben szükség van. Az élenjáró régiók ennek kivitelezésére egységes normákat, jogszabályokat fogadtak el.

Szőgeczki László

AJÁNLOTT KIFEJEZÉSEK LISTÁJA FOGYATÉKOSOKKAL KAPCSOLATBAN

• Gyűjtőfogalmak: fogyatékos, akadályozott, sérült

Forrás: De juře Alapítvány a sérült emberek jogaiért – Felmérés a fogyatékosokkal élő emberek megnevezéséről, 1998. Megjelent a Fogyatékosok sportjának sportegészségügyi szempontjai c. kiadványban.

AZ ÉRINTETTEK MEGNEVEZÉSE			
ÁLLAPOT	AJÁNLOTT KIFEJEZÉS	ELFOGADHATÓ KIFEJEZÉS	DISZKRIMINATÍV, SÉRTŐ KIFEJEZÉS
beszéd	beszédfogyatékos	beszédhibás	hallónéma
értelem	értelmi fogyatékos	értelmileg akadályozott, értelmi sérült	bolond, elmebeteg, gyenge értelmű
hallás	siket, nagyothalló	hallássérült	süket, süketnéma
látás	látássérült	vak, gyengénlátó	világtalan
mozgás	mozgássérült	mozgáskorlátozott	béna, rokkant, nyomorék
szervi	szervátültetett	transzplantált	beteg

AZ ÉRINTETTEK ÁLTAL HASZNÁLT SEGÉDESZKÖZÖK MEGNEVEZÉSE

AJÁNLOTT KIFEJEZÉS	KERÜLENDŐ KIFEJEZÉS
HALLÓKÉSZÜLÉK KEREKESSZÉK	NAGYOTHALLÓ KÉSZÜLÉK TOLÓKOCSI, ROKKANTKOCSI

EGYÉB SZAKKIFEJEZÉSEK

AJÁNLOTT KIFEJEZÉS	KERÜLENDŐ KIFEJEZÉS
Jelnyelvi tolmács	Süketnéma tolmács
jelnyelv	Jelbeszéd, mutogatás
Halló (siket ellentettje)	Beszélő
Látó (látássérült ellentettje)	
Ép (fogyatékos ellentettje)	Egészséges
Többségi iskola	Normál iskola
Konduktor	
Gyógypedagógus	
Gyógytestnevelő, gyógytornász	
Személyi segítő	
Braille írás (pontírás)	
Síkírás (pontírás ellentettje)	
Fogyatékosok szervezetei	Fogyatékos szervezetek
„Esélyegyenlőségi törvény”	Fogyatékos törvény
Fogyatékosok sportja, sportoló fogyatékosok	Fogyatékos sport
paralimpia	paraolimpia

magánvállalkozásként. Szöves és könyvkötés folyik a védett munkahelyen, illetve bedolgozást is vállalnak különböző cégek számára. (Pl. csomagolás) A Munkaügyi Hivatal Gödöllői Kirendeltsége átképzést szervezett, melynek keretében szóni tanulhattak a csökkent munkaképességűek. Jövőre a Montágh Imre Általános Iskola továbbképzési lehetőséget biztosít tanulóinak számára, az Assisto-ban használható tudást a gyerekek az iskolában megszerezhetik.

■ FELE-MÁS EGYESÜLET A SÉRÜLT GYEREKEKÉRT

Az egyesületnek minden, az ÉNO-ba járó család tagja. 1993-ban alakult a családsegítő és a Nevelési Tanácsadó mentálhigiénés szakembereinek együttműködésével. 15 alapító tag volt, jelenleg kb. 20 család tagja az egyesületnek, de ebből 10 család jár rendszeresen az összejövetelekre. Megalakulása óta a szervezet teljesen levált a két „anyaintézményről” és egyedül, szakmai segítség nélkül működnek.

A formális tevékenységek közül csak a „Játszunk együtt, legyél a barátom”

integrációs játszónap maradt meg a tevékenységek palettáján, amelyet évente rendeznek meg a Művelődési Házban. Az informális kapcsolatok néhány család között jól működnek, de nem lehet egyesületi szinten sem szülőklubról, sem információcseréről beszélni.

Nagyobb szervezetnek nem tagja az egyesület, és noha van egy holland szervezettel kapcsolata, személyes találkozóira a nyelvi nehézségek miatt nem került sor. Egyszer kaptak nagyobb összegű pénzadományt és egy esetben ruhacsomagot is küldtek a hollandok.

■ ÉRTELMI FOGYATÉKOSOK NAPKÖZI OTTHONA (ÉNO)

„A fogyatékosok nappali intézménye a harmadik életévüket betöltött, önkiszolgálásra részben képes fogyatékosok napközbeni gondozására, foglalkoztatására és nevelésére szolgáló, a közoktatás körébe nem tartozó ellátási forma.” (1993/III. a szociális igazgatásról és szociális ellátásról szóló tv. 77.§)

„Fogyatékos személyek nappali intézményében nem gondozható az a személy, aki

- veszélyeztető magatartást tanúsít
 - önálló helyzetváltoztatásra még segédeszközzel sem képes
 - önellátásra nem képes
 - orvosi ellátást és állandó ápolást igényel.” (1/2000. SZCSM. rendelet 80.§)
- „hat nyolc fős gondozási csoportot kell kialakítani. A gondozási csoportok kialakítása során figyelemmel kell lenni az ellátást igénybe vevők életkorára és fejlettségi szintjére.” (1/2000. SZCSM. rendelet 82.§)

A törvény előírja, hogy 30 000 lakos fölött minden városi önkormányzat köteles fogyatékosok napközbeni ellátását biztosító intézményt működtetni, de nem veszi figyelembe egy-egy város már meglévő intézményrendszerét. Nagyon nehéz (volt) az ÉNO-t „feltölteni” olyan kliensekkel, akiket a törvény előír. Hiány a súlyos értelmi fogyatékosokat fejlesztő intézményi ellátórendszerben van. A súlyos értelmi fogyatékosokat – a törvény előírása alapján – nem veheti fel az ÉNO, de kénytelen, ha nem akarja bezárni kapuit.

A KUTATÁS

HIPOTÉZIS

A hipotézisem az volt, hogy a gödöllői értelmi fogyatékos gyerekeket és fiatalokat ellátó családok mindegyikéről elmondható, hogy vannak olyan – a sérült ember gondozását, ellátását érintő – kérdések, feladatok, amelyeket a család nem, vagy csak nagy erőfeszítés árán tud felvállalni, ezért szükség lenne ezen ellátások intézményi, egyéb szervezetek által nyújtott biztosítására.

MINTAVÉTEL

A kutatás két lépcsőből állt. Az első lépcső arra szolgált, hogy eldöntsem, milyen szolgáltatásokat fogok megajánlani a családoknak. A másik lépcső a kérdések feltevése.

Az alappopuláció a Gödöllőn élő, értelmi fogyatékosokat nevelő, ellátó családok. Az első lépcsőben ebből a populációból azokat választottam ki, akik az ÉNO-ba járnak. Ez úgy történt, hogy „környezettanulmány címszó” alatt az összes, az ÉNO-ba járó családhoz ellátogattam és egy kötetlen, de irányított interjú formájában felmértem, melyek lehetnek azok a szolgáltatások, amelyeket érdemes „megajánlani” a második lekérdezés alkalmával.

A második lépcsőben a minta megegyezett az alappopulációval, azaz az összes családot, aki értelmi fogyatékos gyereket, fiatalot ellát, megkerestem (15 család). Az adatokat a napközi otthonból, illetve a Felemás Egyesülettől szereztem be. Úgy tudom, az egyesületnek jelenleg minden a városban élő család tagja.

A második lépcsőben egy kérdőívet

szerkesztettem, amelyben rögzítettem azokat a kérdéseket, amelyekre mindenféleképpen ki akartam térni az interjú során. Az interjúk telefonos megkeresés formájában zajlottak le.

A MÁSODIK MEGKÉRDEZÉS

A család egyik tagjával lefolytatott beszélgetés kötött interjú formájában történt. Minden esetben rákérdeztem azokra az ellátási formákra, amelyek felmerültek igényként az első lépcsőben, illetve lehetőséget adtam arra, hogy másféle igények is megfogalmazódjanak.

Az interjú három alapkérdésre terjedt ki:

- *Azok az intézmények, lehetőségek, amelyeket a család a múltban igénybe vett*
- *A jelenlegi helyzet*
- *A jövő kérdése. Ezen belül, amikor a család még ellátja a fogyatékos embert, illetve amikor erre már nem képes.*

A KUTATÁS EREDMÉNYE

A JELENLEGI HELYZET RÖVIDEN

Integrált óvoda és bölcsőde a múltban sem létezett. Elmondható azonban, hogy az értelmi sérült gyerekekhez történő hozzáállás az idő folyamán sokat változott pozitív irányba. Míg a kb. 16 éves kor feletti gyerekeket, felnőtteket gondozó szülők arról számoltak be, hogy az intézmények igyekeztek minél inkább szegregálni és tudomást sem venni a gyerekekről, ma ugyan nincs integrált intézmény, mégis minden bölcsőde, óvoda fogadja ezeket a gyerekeket, és mindent megtesz az egyéni fejlesztés érdekében. A gyerek szocializációja nem annyira a lehetőségek korlátoltságán-korlátlanágán múlik, sokkal inkább – mint ép gyerekek esetében is – a személyes viszonyokon (gyerek-dadus-óvónő viszonya).

Az összes gyerek a Montágh iskolába járt. Megerősítették a szülők azt a képet, amelyet az intézmény leírásakor adtam. Az iskola az évek (évtizedek) során nem sokat változott. Az iskola elsősorban az enyhe fokban sérült gyerekek számára nyújt megoldást. A középsúlyos értelmi fogyatékos gyerekek ellátása kevésbé megoldott, elsősorban azoké, akik nem vettek részt korai fejlesztésben, ezért az értelmi képességeik alatt teljesítettek az

iskolában. A súlyos értelmi fogyatékosok tanítását nem tudta és tudja felvállalni az intézmény. A tankötelezett gyerekekhez ebben az esetben gyógypedagógus jár. Nyilván ez az oktatási törvény hatálya alá lépésétől datálódik, amely előírja a tankötelezettséget minden gyermek számára 16 éves koráig.

Az Assisto-ban szintén enyhe értelmi sérültek dolgozhatnak, a középsúlyos, illetve súlyos értelmi fogyatékosokat jelenleg az ÉNO fogadta be.

AZ ÁLTALAM JAVASOLT INTÉZMÉNYEK, SZOLGÁLTATÁSOK

A Hetes otthon (munkanapokon bentlakásos intézmény) egyetlen család vennie igénybe. A szülők mehezen engedik el gyermeküket. Azt tartják biztosnak, ha maguk gondoskodnak a gyerekről. Sok szülő számára a napközi otthon elfogadása is nehéz feladat volt.

A képzett baby-sitter hálózat a családok 60%-a igénybe vennie. A legtöbben néhány szabad órát szeretnének nyerni ezáltal, de akad olyan család is, amely (a hetes otthon alternatívája helyett) akár hetekig igénybe vennie a gyerek (fiatal) megszokott környezetében nyújtandó szolgáltatást.

A bentlakásos intézmény két esetben merült fel lehetőségként. Csakis valamilyen „alternatív” intézményt tudnak elképzelni (pl. Csömöri lakóotthonok, szülői házak). A családoknak nagy segítség lenne, ha a városban is működne hasonló bentlakásos intézmények. Két család teljesen elzárkózott ezen megoldás elől, csakis a családi köteléken belül tudják elképzelni a sérült személy jövőbeni ellátását.

A sportolási lehetőség kialakulóban van. Az úszás – a kutatás ideje alatt – az enyhe fokban értelmi sérültek számára megoldódott. Igény lenne rá azonban a középsúlyos családokban is. Érdekes, hogy a baby-sitterre a családok áldoznak pénzt, a sportolást inkább valamilyen támogatott formában tudják elképzelni.

Az egyesületi lehetőségei jelenleg nagyon korlátozottak. A szülők nagyon fontosnak tartják, hogy legyen egy „bázisközpont”, amely ellátja a családokat a szükséges információkkal. Kiemelték a jogszabályok ismeretét és a különböző intézményekről szóló információkat. Az

egyik szülő szerint a korai fejlesztés gyakori „kerékkötője”, hogy a szülők nem találják meg a gyerekük számára megfelelő lehetőségeket

A Down-szindrómás családok számára létezik egy „Down-dada szülői szolgálat”, amely már a születéstől kezdve támogatja a rászoruló édesanyákat, édesapákat. Ezt a jól működő hálózatot lehetne Gödöllőn szakember vezetésével (!) kiterjeszteni minden értelmi fogyatékos nevelő családra.

A támogató környezet, a sorsközösség vállalása kevés család számára volt fontos funkció egy új szervezet beindítása esetén. Ennek az az oka, hogy a nevelési tanácsadó létrehozott egy szülői

csoportot, amely pszichológus vezetésével arra hivatott, hogy a másság elfogadását, az éppen aktuális nevelési problémákat megoldja, kezelje.

A „szivességszere”, mint egy lehetséges funkciója a jövőbeni szervezetnek érdekli az anyákat. Elsősorban kölcsönös gyerekvigyázást tudnának elképzelni. Azt gondolom, hogy van olyan szülő is, akit a szivességszere által lehetne integrálni egy szülőcsoportba.

Összességében elmondható, hogy a családok „struccpolitikát” folytatnak. Nem akarnak szembesülni a jövő kérdésével, azzal, hogy mi lesz akkor, ha már nem tudják ellátni a gyermeküket. Nehezen

engedik ki bármilyen intézménybe és ezért inkább nem is tájékozódnak a lehetőségekről.

Ha megnyugtató alternatívát lehetne nyújtani számukra, nem zárkoznának el. Bízunk az „okos szociálpolitikusokban”, akik majd testreszabott, minden igényt kielégítő lehetőségeket tárnak eléjük.

Csillag Gabi

IRODALOMJEGYZÉK

Gyógypedagógiai Alapismeretek (Tankönyvkiadó Bp. 1976.)
Dr. Kálmán Zsófia: Bánatkő (Keraban kiadó 1997.)
Kézikönyv az értelmi fogyatékos emberek lakóotthonaiban dolgozó segítők részére (Kézénfogva Alapítvány Bp. 1999.)

Az elhelyezési tárgyalás – a gyermek sorsrendezésének fóruma

MENTÁLHYGIÉNÉS SZEMPONTOK

Szerzőnk közel 700 elhelyezési tárgyaláson vett részt - mediátori szerepben, s az eközben szerzett tapasztalatai alapján fogalmazza meg kérdéseit és vizsgálódási szempontjait.

A GYERMEK CSALÁDBÓL TÖRTÉNŐ KIEMELÉSÉNEK MENETE, LEHETŐSÉGS MÓDJAI

A gyámhatóság-általában a gyermekjóléti szolgálat javaslatára és/vagy a védelembe vétel eredménytelensége miatt- közvetlen átmeneti nevelésbe vételi eljárást kezd meg a gyermek családból történő kiemelése érdekében. A szülők nem tudják, vagy nem képesek a szülői felügyeleti jogukat gyakorolni, de a gyermek az eljárás, majd a gyámhatóság határozatát követően kerül csak a gyermekvédelmi gondoskodás kötelékébe. Nincs a tágabb családi környezetben olyan felnőtt, aki a gyermeket családba fogadással (ez is gyámhatósági döntés) tovább nevelné, gondozná.

Az eljárás a gyermekvédelmi szakszolgálat feladataival telített: a gyermek környezetében széles körű helyzetfelmérés történik, megszerezve a gyermekjóléti szolgálat megelőző gondozási tapasztalatait is. A gyermek és szülője

pszichológiai vizsgálaton vesz részt. Elkészül a gyermek átfogó, mindenre kiterjedő személyiségvizsgálata, s megfogalmazódik a gyermekvédelmi szakszolgálat egyeztetett javaslata arra vonatkozóan, hol legyen a gyermek számára olyan gondozási hely, (nevelőszülői család, lakóotthon, gyermekotthon) amely a speciális, egyéni szükségleteinek leginkább megfelel. A javaslat egyedi és konkrét a gondozási hely típusán belül. Ezután

kerül sor az „elhelyezési tárgyalásra”, ahol e javaslat széleskörű megvitatása történik. (ld. később)

- A gyámhatóság ideiglenes hatállyal beutalja a gyermekvédelmi szakszolgálat átmeneti otthonába a gyermeket, mert körülményei miatt felügyelet nélkül maradt, vagy a veszélyeztetettsége olyan mértékű, hogy azonnal biztonságba kell helyezni. (pl. családon belüli bántalmazás, szexuális abusus, prostitúcióra

kényszerítés, stb.)

A 0-3 éves korig terjedő életkorúakat a szakszolgálat egyik hivatásos nevelőszülői családja fogadja be, a 3-18 éves korúak pedig az átmeneti otthonban kapnak teljes körű ellátást, amíg a gondozási helyükre nem kerülhetnek gyámhivatali határozat alapján.

Befogadásuk és otthont nyújtó ellátásuk mellett a körülményeik helyzetértékelése és a pszichológiai vizsgálatuk éppen úgy történik, mint az úgynevezett közvetlen átmeneti nevelésbe vételi eljárás esetén. A vonatkozó jogszabályi előírások szerint a szakszolgálatnak két héten belül (!) meg kell fogalmaznia a gondozási helyre történő javaslatot és összehívni az „elhelyezési tárgyalást”. A határidő szigorú, számon kérhető, gyámhivatali döntéssel csupán különleges esetekben hosszabbítható meg. Az eljárás ideje alatt a szülők jogosultak gyermekekkel kapcsolatot tartani (kivéve, ha a gyámhivatal a kapcsolattartási jogukat nem vonta meg, vagy nem korlátozta, pl. súlyos bántalmazások ügyekben, amikor a szülők ellen büntetőeljárás is indul). A befogadó családban ellátott 0-3 éves korú gyermekek kapcsolattartása a szülőkkel előre egyeztetett időben és időtartamban a szakszolgálat épületében történik, míg a nagyobbaké az átmeneti otthonban, a házirendben rögzített látogatási rend szerint.

Az országban 20 gyermekvédelmi szakszolgálat működik, de a családból kiemelt gyermekek átfogó személyiségvizsgálatát, valamint a szülők, nevelőszülők, örökbefogadó szülők alkalmasságát illetően nincsenek szakmai standardok, mindenütt a hosszú ideje kialakult szokásrend szerint történnek a pszichológus, pszichiáter, gyógypedagógus együttes szakvéleményének kialakításával.

■ 0-3 éves korú gyermekek

A szülői felügyelet nélkül maradt újszülöttek és csecsemők sorsa – amennyiben nem fogyatékkal született, vagy élő kisgyermekről van szó – relatíve könnyen és gyorsan rendezhető úgy, hogy a gyermek a legkevesebb mértékben sérül. Elsősorban az örökbeadható gyermekek családba kerülése a legmegnyugtatóbb, de a nevelőszülői családok kapacitása és fogadóképessége is

ilyenkor a legkifejezettebb. Az örökbefogadó szülők a gyermeket sajátjukként nevelik, míg a nevelőszülők – a törvény előírása szerint is – a vérszerinti szülő(k)kel történő rendszeres kapcsolattartás, az esetleges hazakerülés reménye mellett nevelik a gyermeket.

Az említett 1997-es szabályozás óta a nevelőszülői alkalmasság feltételei szigorúbbá váltak. Ennek ellentételezéséül az állam optimális anyagi juttatásban részesíti a nevelőcsaládban felnövekvő gyermekeket és nevelőiket. A pszichológiai alkalmassági vizsgálatukon, a környezet és egészségi állapot elvárható feltételein túl kötelező, önköltséges képzésen kell részt venniük. A jelenlegi magyar gyakorlat szerint e képzés az un. FIKSZ (Felelősség, Információ, Kompetencia Szülőknek) képzés, amelyet a házastársak együtt végeznek el, csoportban. Egy 30 órás személyiség- és készségfejlesztő tréninget folyamatos családlátogatások, valamint egy 30 órás elméleti ismeretanyag egészít ki. (Az elméleti ismeretek fejlődés-lélektani, személyiség-lélektani, egészségügyi, pedagógiai, jogi és szociális ismeretekből tevődnek össze.)

Szakszolgálatunk igyekszik a nevelőszülői hálózatát folyamatosan bővíteni és „karbantartani”. Maga a nevelőszülőség természeténél fogva elsősorban vidéki műfaj, de egyre gyakrabban számolhatunk városi és városközeli településekről történő jelentkezésekkel is. Az, hogy a kapacitással bíró nevelőszülők közül hová javasoljuk a gyermekeket, egy sereg más szempont mérlegelése alapján is történik. (pl. Hány és milyen gyermek nevelkedik már a nevelőszülőnél; milyen életkorú gyermek fogadására mutat készséget és képességet a nevelőszülő, a gyermeknek saját vérszerinti testvérei, szülei milyen távolságban élnek; van-e lehetőség és igény a rendszeres kapcsolattartásra; van-e esély a gyermek hazakerülésére, stb.) Az elmúlt 5 évben jelentkezett, valamint a képzésben részesülő nevelőszülők mentálhygiénés kapacitása olyan mértékű, hogy jelenleg a gyermekvédelmi gondoskodásban élő gyermekek 53 %-a él nevelőcsaládban, s egyre nagyobb korú gyermekeket is tudunk családba javasolni lakáson, vagy gyermekotthon helyett.

■ 3-18 éves korú gyermekek

A gyámhatóság által ideiglenesen beutalt gyermekeket átmeneti otthunkba fogadjuk be. A velük kapcsolatos jogi procedúra időtartama kb. 6-8 hét, s ez az „átmenetiség” nem mindig áll a gyermekek érdekében, nem mindig felel meg tényleges szükségleteiknek. A családból történő azonnali kiemelésüket minden esetben egyéni vagy családi krízis indokolja. A beutalást megelőzően a gyermekjóléti szolgálatok tevékenységétől függ, hogy ez a krízis mennyire elhúzódó, hiszen tapasztalatból tudjuk, hogy munkájuk hatékonyságát sok helyen úgy próbálják megítélni, hogy a rájuk bízott gyermekek közül hányan kerülnek a gyermekvédelmi gondoskodás rendszerébe. Így gyakran a gyermekek indokolatlanul, erőszakosan a vérszerinti családban nevelkednek, s sérülésük olyan mértékű, hogy ez már alig-alig orvosolható.

A beutaló határozat indoklásában a legkülönbözőbb okok szerepelnek:

■ 2-14 éves korig, 6 testvér érkezik egyidőben. A 14 és a 12 éves kislány sérelmére az apa egy ideje folytatólagosan követ el szexuális bűncselekményeket, a kisebbeket fizikailag bántalmazza, a két legkisebbet a szülők elhanyagolják. Mindez az anya tudtával történik. Az apa előzetes letartóztatásba kerül, az anya ellen is rendőrségi eljárás indul, a gyermekeket az átmeneti otthon fogadja be a legnagyobb lányt kivéve, aki szuicid veszélyeztetettsége miatt klinikai kezelésre szorul.

■ 3 éves kislányt utalnak be, akinek testén súlyos – feltehetően cigaretta csikkektől származó – égési sebek, ütségyomrok találhatók, a haja fejbőrön sérülések, sebek. A gyermek édesanyja közép-súlyos értelmi fogyatékos, még 4 kiskorú gyermeket nevel, férje börtönben van.

■ 12 éves fiút fogadjuk be, aki iskolai és otthoni magatartásproblémái miatt védelembe vett gyermek. Anyja kéri a beutalást a gyámhivataltól, mert a továbbiakban nem kívánja fiát nevelni, felügyeletét biztosítani. S bár minden eset egyedi és más, az utóbbi beutalási indok tipikusnak mondható:

Fiatal anya szülést követően, vagy ezt

megelezően egyedül marad, férje elhagyja. Egyedül (gyakran az édesanyjával) neveli kisfiát szoros érzelmi szimbiózisban. A kiskamasz fiú leválási próbálkozásaihoz azt tapasztalja, hogy anyja érdeklődése váratlanul elfordul tőle, partnerkapcsolatot keres. Férjhez megy, vagy élettársi kapcsolatot teremt, s az új kapcsolatban gyermeket vállal. Teljes figyelme a csecsemő és új társa felé fordul, a kamasz fiú „fegyelmezését” társára bízta. A kamasz kezelhetetlenné válik, iskolát kerül, csavarog, kisebb lopásokat produkál (természetesen az anyától lop). Az anya őrlődik, míg új családjának védelme érdekében „rendet csinál”, kéri a gyámhatóságot, utalja be a kamasz fiút, akinek a nevelésére már alkalmatlannak érzi magát.

Kézenfekvő, hogy a folyamat bármely pontján eredményesen be lehetett volna avatkozni, az eset szereplői azonban nem érezték szakember bevonásának szükségességét. Természetes, hogy a kamasz fiú, aki apa nélkül nevelkedett, nem fogad el egy férfit fegyelmezőként, aki szeretett anyját „elveszi tőle”. Az anya „eltaszítását” végül büntudatosan éli meg, bosszút forral az új gyerek és a hirtelen apaként fellépő férfi ellen, míg depressziós lesz, s tele önvádításokkal öngyilkosságon gondolkodik, vagy éppen úgy érzi, nincs már nagyobb vesztenivalója, mint ami érte: kisebb-nagyobb „bűnököt” kezd el elkövetni a „minél rosszabb, annál jobb” filozófia alapján.

Ebből az esetből is kitűnik, hogy az átmeneti otthonba befogadott gyermek(ek) milyen pszichotraumákat voltak kénytelenek sokszor tartósan elszervezni, míg „elnyerik méltó büntetésüket”, a családból „kilöködnek”.

Az átmeneti otthonban tartózkodás relatíve rövid ideje alatt nincs mód arra, hogy a gyermekkel feldolgoztassuk a megelőző életeseményeket, veszteségeket. Az időbeni behatároltság nem szolgálja a gyermek mindenek felett álló érdekeit, hiszen itt sokkal több minden történik vele, mint benne, illetve ez utóbbi felnőtt odafigyelés, segítség és kontroll nélkül megy végbe.

■ A GYERMEKVÉDELMI SZAKSZOLGÁLAT FELADATAI A KIEMELÉST KÖVETŐEN

A befogadott gyermekek a legkülönbözőbb testi-lelki állapotban kerülnek az átmeneti otthonba. Gyakran mosdatlanok, tetvesek, ótvárosak, éhesek, bántalmazottak. Van, aki sírva jön és büntetésként éli meg a beutalást, van, aki védelmet kér és vár az új helyzetben. Van, aki félelemmel, vagy indulattal gondol az otthon maradtakra, van, aki sírva könyörög és kéri, hadd mehessen haza. A testvérekkel érkezők összebújnak, az egyedül érkezők keresik a személyzetben a biztonságot.

A beutaló határozatban felsorolt egyedi okokon túl csaknem minden esetben szerepel a „magatartási zavar”. Jól tudjuk, hogy korábban a gyermeknek az volt a dolga, hogy a felnőttek mindenben feltétel nélkül engedelmeskedjék, a felnőttek pedig, hogy megmutassa a helyes utat, illetve ösztönző (fegyelmező) módszereket alkalmazzon. E módszerek szigorúsága a bántalmazásig terjedhet. A felnőtt világ nem vette tehát tudomásul, hogy a gyermek különböző magatartási problémáit betegség – vagy szándéktól, elhatározástól független belső állapot – is okozhatja. Napjainkban a gyermekkori magatartási zavar egyfajta klinikai kategóriává vált, így a nevelés mellett megjelenik a kezelés, a gyógyítás szükségessége is (Ranschburg, 2002.). Ez a hozzáállás azonban nem általános, a két minősítés és megoldási stratégia egymás mellett létezik, például az alacsonyabb pszi-

chológiai kulturáltságú családokban és környezetükben ma is a kemény nevelést és szigorú tartást célravezetőnek. Ranschburg a család anyagi helyzetének komoly szerepet tulajdonít a gyermekkori magatartási zavarok kialakulásában.

A magatartási zavar azonban a gyermek személyiségfejlődésének folyamatában egyfajta eredmény, vagy következmény, melynek előzményeit nem, vagy csak részlegesen ismerhetjük a keresztemszeti vizsgálatok során.

Szinte közhelynek tűnik, hogy a szegénység, a nélkülözés, az alacsony intellektus, a munkanélküliség, az alkoholizmus milyen esélytelenné tesz egy gyermeket az egészséges fejlődésben, vagy, hogy egy volt „állami gondozott anyja” maga is az állam nevelésére bízta előbb-utóbb a gyermekét, vagy gyermekeit. A kötődési elméletek háttérében történt kutatások is csaknem minden alkalommal a nevelőintézeti gyermekek helyzetét vizsgálja a családban élőkével szemben. Bowlby (1973.) elveti az addig uralkodó freudi analitikus elmélet és a tanuláselmélet elképzeléseit a kötődéseméletre vonatkozólag, s új alapokra helyezi a sajátját. A táplálás elsődlegességét a közelség, melegség és testi kontaktus fontosságával és meghatározó jellegével váltja fel. A csecsemő kezdeti ragaszkodása akkor nevezhető kötődésnek, ha ez egy, esetleg néhány fontos személyre irányul, aki folyamatosan jelen van az éle-

tében. Ezért fejlődhet a gyermek egészségesen az örökbefogadó családban, vagy olyan nevelőcsaládban, ahová pár hetes korában kerül és tartósan nevelkedik.

Tapasztalataink szerint a gyermek életében a serdülőkori krízis okozhat ilyenkor újabb törést és veszteséget, ha tudniillik az örökbefogadó, vagy a nevelőszülő a krízis kezelése helyett az esetleges öröklődési szempontokra hivatkozva „visszaadja” a gyermeket, a Szakszolgálatra bízva a további sorsrendezését.

Az átmeneti otthonba bekerülő gyermekek anamnézisében gyakran szerepel az „idegen helyzet” (Ainsworth-Bell-Stayton), azaz az anya hosszabb-rövidebb ideig elmegy a gyermektől, majd újból megjelenik, s közben idegen anyák (új, átmeneti élettárs, családból nagymama, vagy nagynéni, stb.) próbálnak jól-rosszul biztonságot és állandóságot (?) teremteni a gyermek számára. Nem ritkán tapasztalható az úgynevezett parentifikáció, amikor az idősebb testvér szülőszerepbe kényszerül.

A KORAI KÖTŐDÉSI MINTÁZATOK HÁROM KATEGÓRIÁT KÜLÖNBÖZTETNEK MEG:

1. A biztosan kötődő gyermek. Biztonságban érzi magát, az anyától bizonyos távolságra is merészkedik, de igyekszik megtartani a kapcsolatot vele. Ha az anya elmegy, nyugtalanná válik, de ha újból megjelenik, gyorsan megnyugszik.
2. Bizonytalan-elkerülő gyermek. Nem törődik az anya közelségével, vagy elhagyásával. Nyugtalanúságot mutat, ha egészen elhagyja őt, de az idegen éppenúgy megnyugtatja, mint az anya.
3. A bizonytalan-ambivalens gyermek kötődése az anyához kétségbeesett, egyszerre ragaszkodó és eltaszító.

A biztonságos kötődés kialakulásának feltétele, hogy az anya érzékenyen reagáljon a gyermek jelzéseire, folytonosan egymásra tudjanak hangolódni. A különböző kötődési mintázatok eltérő belső modelleket alakítanak ki a gyermekben saját magáról és az anyáról, s

ezek a minták a későbbi viselkedési problémákkal összefüggésbe hozhatók. A korai kötődésnek azonban nincsen abszolút biztos hatása, a fejlődés folyamán a korai kedvezőtlen hatásokat későbbi kedvező hatások elhalványíthatják – de igaz ez fordítva is.

Bowlby leírja, hogy az egészséges csecsemőnek, vagy kisgyermeknek meg kell tapasztalnia egy olyan folyamatos és intim kapcsolatot az anyával, amely mindkettőjük számára örömet nyújt, s elengedhetetlen feltétele az egészséges fejlődésének. Ennek hiánya az anya-depriváció, amely lehet részleges (pl. egy kényszerű kórházi kezelés idejére), de lehet tartós is.

BOWLBY SZERINT AZ EGÉSZSÉGES GYERMEKEK AZ ANYÁTÓL VALÓ TÁVOL-LÉT IDEJE ALATT A KÖVETKEZŐ HÁROM FÁZISON ESNEK ÁT:

- Tiltakozás. Viselkedését a harag, a félelem, a keserűség és az anya visszaszerzésének reménye jellemzi.
- Kétségbeesés. A harag és a félelem mellett megjelenik a szomorúság és a reményvesztettség, mindenkitől elfordul.
- Leválás. A gyermek igazodik az új helyzethez, újra közeledik másokhoz, az anya esetleges megjelenésére érdektelenül reagál.

A szeparáció idején a gyermek életkora a legfontosabb tényező. Bowlby megállapítása szerint az első néhány évben bekövetkező, több hónapig tartó szeparáció olyan káros hatással van a személyiség további fejlődésére, amely nehezen visszafordítható. Ennek leg súlyosabb következménye lehet, hogy ha a gyermek a számára legfontosabb kapcsolatot veszíti el, akkor később tartózkodik újabb kapcsolat kialakításától, hiszen fél az újbóli elvesztéstől. A szeparációs szorongás generalizálódhat, ezt a gyermek túlzott ragaszkodó magatartással fejezi ki, mely idegenekkel kapcsolatban is megnyilvánulhat, dependens magatartást mutatva. A tapasztalat azt mutatja, hogy azok a gyermekek, akik meg voltak fosztva a szoros és tartós kötődés lehetőségétől korai élet éveikben, mégis képesek lehetnek ilyen kötődések

kialakítására később is. Bár önmagában a családbahelyezéssel ez nem jön létre. A családba (nevelőcsaládok) kerülés révén a gyermek részévé válik egy olyan társas rendszernek, amelynek tagjai folyamatosan hatnak és visszahatnak egymásra. Kedvező körülmények között a gyermek és a család folyamatos, ingergazdag összjátéka képes a gyermek addigi fejlődésének lemaradásait kompenzálni.

Mindezekre az ismeretekre és tapasztalatokra támaszkodva is mondja ki a törvény, hogy a gyermeknek joga van családban nevelkedni akkor is, ha a sajátja ezt a jogát nem tudja, vagy nem akarja biztosítani.

A gyermekvédelmi gondoskodás rendszerébe került gyermekek vizsgálatakor olyan, a személyiségfejlődés során elszenvedett szocializációs mínuszokat, vagy veszteségeket tapasztalatunk, amelyek behatárolják lehetőségeiket a gyermek további, tartós gondozási helyének javaslatához.

Az alapvető testi-fizikai vizsgálatokon túl egzakt vizsgálatokat kell végezni a gyermek tanulási képességeiről, családon belüli kötődéseiről, a kialakult magatartási zavar természetéről, korábbi pszichiátriai kezelésekről, az őt körülvevő környezet és mikroklíma természetéről, szocio-kulturális sajátosságairól.

A szélesebb társadalmi-kulturális környezetben tapasztalható indulatkezelési problémákkal (is) összefüggésben egyre gyakrabban utalnak be bántalmazott gyermekeket. A fizikai, emocionális, vagy szexuálisan bántalmazott gyermekek vizsgálatakor figyelmet kell fordítani a viktimológiai aspektusokra, arra a szempontra is, hogy a gyermek gyakran kötődik a bántalmazóhoz, azonosulhat vele, valamint, hogy a gyermekek szubkultúrájában a bántalmazás – elsősorban a pedofília – nemcsak elszenvedett bántalmazás, de eszköz is lehet az apa-agresszorral szemben. Nem feladatunk a bántalmazás „bizonyítása”, az azonban igen, hogy a gyermek személyiségfejlődését milyen mértékben akadályozza, deformálja (Révész, 2002.).

A beutalt gyermekek közel 70 %-a serdülő. Az Eriksson-i krízis-konceptió szerint a serdülőkorra, mint fejlődési ciklusra jellemző, hogy a serdülő különösen

érzékeny, labilis, fokozott a hajlama a regresszióra s nagyobb az esékénysége valamely váratlan életeseménnyel kapcsolatos akcidentális krízisre. Gyakran előfordulnak olyan helyzetek, amelyek krízist provokálhatnak, pl. kudarcok, veszteségélmények, döntést igénylő helyzetek. A serdülő problémamegoldó kapacitása még nem alakult ki, éretlen, gyermeki vonásokat is mutat. Bizonytalan, problémáit a családban, vagy közvetlen felnőtt környezetében tapasztalt minták alapján, - vagy mivel erre sokszor képtelen - tudatosan elutasítja a felnőttek megoldási módjait, s az ifjúsági szubkultúra, a kortársak által sugallt módon igyekszik ezeket megoldani. Regresszió és „acting out”-szerű magatartások, szökés, csavargás, alkoholizálás, narkózis, autoagresszív megnyilvánulások tartoznak a problémamegoldó eszközei közé (Gyenge, 2000.). A serdülőkort, mint a személyiség- és identitás fejlődés kiemelt szakaszát mind a külső, (társas) mind a belső (intrapszichés, fejlődésbeli) vonatkozásban megkönnyítették az úgynevezett beavatási rítusok, amelyek az átmenetiség képlékeny állapotát időben és aktusaival éleskontúrájúvá egyszerűsítették. A mai társadalmakban nincsenek intézményes, szabályozott és pontosan előírt keretei a serdülőkori beavatási rítusoknak. A „beavatáshiányos” kultúrákban nagyobb valószínűséggel vannak jelen e fiatalok körében a deviáns és öndestruktív viselkedésformák, amelyek későbbi karrierjüket is befolyásolhatják (Péley, 2002.).

A beutalt gyermekek közötti serdülőkori arány arra utal, hogy a serdülőkori krízis kezelése mind a szülők, mind a nevelőszülők, mind az örökbefogadó szülők számára gyakran megoldhatatlan feladattá válik. Gyakran tapasztaljuk, hogy a szülők fegyelmezési eszközként, quasi büntetésként kéri a serdülők beutalását, főként, ha egyidejűleg több kis-korú gyermeket nevelnek.

Az egészséges felnőtté válásra kevés a garancia, hiszen a nevelőcsaládok fogadókészsége a serdülők iránt igen ritka, esetleg kisebb testvérekkel együtt kerülhetnek családba. A lakásotthonokban pedig a szülői bánásmódot egy professzionális, „személyzeti” attitűd váltja fel.

Végül a beteg, vagy fogyatékkal élő

gyermekek gondozási helyének megválasztása kevesebb nehézséget okoz, hiszen a speciális szükségletű gyermekek ellátására, gondozására, nevelésére működnek a speciális profilú gyermekotthonok.

A gyermekkel kapcsolatos összes releváns információ alapján egyeztet a gyermekvédelmi szakszolgálat szakember-teamje, s megfogalmazódik a gondozási helyre történő javaslat nemcsak a típusa szerint (nevelőcsalád, lakásotthon, gyermekotthon), hanem konkrét, egyedi formában is. Ezt követi az „elhelyezési tárgyalás” összehívása.

■ AZ ELHELYEZÉSI TÁRGYALÁS SZEREPLŐI, MENETE, MENTÁLHYGIÉNÉS VONATKOZÁSOK

A törvényi előírások értelmében a gyámhivatal megkeresésére a gyermekvédelmi szakszolgálat javaslatot tesz a gyermek gondozási helyének meghatározására és elkészíti az egyéni elhelyezési tervet. A javaslat kialakítása érdekében elhelyezési értekezletet hív össze. Erre meg kell hívni a gyermeket és a szülőjét, a gyermekjóléti szolgálat családgyógyozóját, valamint a javasolni kívánt gondozási hely képviselőjét.

A törvény az „értekezlet” szót használja (feltehetően a gyermekvédelemben még mindig érvényesülő pedagógusi professzió dominanciája miatt), mi azonban a gyermekek egymás közötti szóhasználatára is a „tárgyalás” kifejezést preferáljuk. Nemcsak azért, mert a legtöbb befogadott gyermek megelőzőleg védelemben volt véve, s ezt egy úgynevezett védelemben vételi tárgyalás előzi meg, s nem is csak azért, mert a legtöbb gyermek számára a családi előzményeket illetően a „tárgyalás” szó közismert, közvetve átélt aktus (bűnöző életmódú szülők), hanem azért, mert a tárgyalás szó jelentésének „komoly”, „döntő”, „ünnepélyes, rituális” konnotációja miatt jobban fedi a valódi célját és tartalmát, hogy tudniillik az érintett gyermekek egyik legfontosabb sorsrendezési fóruma.

A törvényi szabályozás nem szól a tárgyalás menetéről, így ezt a szakszolgálatok maguk dolgozták ki, (immár 5 éves gyakorlat alapján) saját forgatókönyvük szerint. Lehetőségem volt arra, hogy –

mint a szakszolgálat szakmai vezetője – az elhelyezési tárgyalások kereteit, tartalmát, algoritmusát illetően érvényre juthassanak e fórumban immanensen rejlő mentálhygiénés szempontok és hatások.

A tárgyalás jellege: ünnepélyes, a gyermek érdekében összehívott egyszeri és megismételhetetlen. Minden tárgyalás egyedi.

Keretei: A konfigurációt úgy kell kialakítani, hogy a résztvevők egymást lássák, s hogy sugallva legyen, valamennyi résztvevő egymás mellé rendelt fél, azonos megnyilvánulási jogokkal. (ld. ábra)

Az ülésrendet segítik a kártyák, amelyek az egyes szerepeket jelölik. Így a tárgyalás során minden résztvevő tudja, hogy ki milyen minőségben nyilvánul meg. A konfigurációból (is) adódóan a csoportdinamikai hatások felerősödhetnek.

■ A TÁRGYALÁS RÉSZTVEVŐI

1. A gyermek(ek): A gyermek a tárgyalás főszereplője. Tapasztalataink szerint a gyermekek ünneplőbe öltöznek, s szorongással teli várakozással jönnek a tárgyalásra. Természetesen megelőzően felkészítést kapnak, valamint biztatást arra, hogy minden véleményüket, érzéseiket, vágyaikat, terveiket kinyilvánítsák. Biztonságban érzik magukat, hiszen a segítők nagy számban vannak jelen.

A gyermek a tárgyalás szükségszerűen jelenlévő szereplője, vannak azonban kivételek. Jelenléte alól triviális kivétel a gyermek életkora (csecsemő), állapota (betegsége, súlyos fogyatékosága), vagy komoly esély van arra, hogy a tárgyaláson elhangzottak sérülést okozhatnak a gyermek számára. Ez utóbbit a szakszolgálat pszichológusa, vagy a gyermek kezelését ellátó más intézményi pszichológus, pszichiáter indokolja, s jelenlétével pótolja a gyermek távolmaradását.

2. A gyermek jelenlegi gondozója, az átmeneti otthon nevelőtanára.

3. A szülő(k): Az írásbeli meghívások ellenére az esetek egy részében nem jelennek meg (félelem, szegény, szorongás okán). Pedig részvételük és aktivitásuk garancia a gyermekkel történő további rendszeres kapcsolattartásra, vagy a későbbi hazakerülésére. Távolma-

radásukat a gyermekjóléti szolgálat családgondozója pótolhatja, mintegy képviselve a családot.

4. Gyermekjóléti szolgálat családgondozója: A tárgyalás menetében kiemelt szerepe van, hiszen ő ismeri a gyermek várható átmenetét, vagy tartós nevelésbe vételének előzményeit és közvetlen kiáltó okait.

5. Gyámhatóság: Nem szükségszerű résztvevője a tárgyalásnak, csupán résztvevő megfigyelői pozíciója van. Jelenléte és a tárgyalás menetének, dinamikájának ismerete segíti hozzá megalapozott döntésének kialakításához.

6. Hozzá tartozók: Kizárólag a gyermek sorsának rendezése szempontjából releváns személyeket hívjuk meg. (nagy- szülő, testvérek, a gyermek megelőző gondozásában-nevelésében résztvevő egyéb személyek a családból)

7. Esetgazda: A szakszolgálat dolgozója, aki összehívja a tárgyalást és előkészíti a tárgyalás menetét előzetes egyeztetések alapján. A tárgyaláson facilitatori funkciót (K. Szabó, 1999.) is betölt, elősegíti, megkönnyíti a résztvevők közötti kommunikációt és irányítja az ügyben a csoportos döntés létrejöttét.

8. A szakszolgálat családgondozója, aki a gyermek családi környezetében helyzetértékelést készít az elhelyezési tárgyalás előtt.

9. Leendő gondozási hely képviselője (Leggyakrabban a leendő gyám is, ha nem, akkor rajta kívül a hivatásos gyám jelenlététől sem lehet eltekinteni.) Lehet a lakásotthon, a gyermekotthon vezetője, a gyámi tisztet ellátó személy, vagy a leendő nevelőszülő, aki befogadás esetén a gyermek gyámságát is vállalja. Feladata informálódni a gyermek múltjáról, a gyermekvédelmi gondoskodásba kerülés közvetlen okairól, a gyermek-szülő kapcsolatról, megismerni a gyermeket, valamint a gyermek jövőendő „otthonát” bemutatva csökkenteni a gyermek változástól, újtól való félelmét, szorongását.

10. Gyámi tanácsadó és/vagy nevelőszülői tanácsadó: Mindkét személy a szakszolgálat dolgozója. A gyámi tanácsadó valamennyi gyermek, míg a nevelőszülői tanácsadó kizárólag a nevelőcsaládba helyezendő gyermek sorsát fogja rendszeresen követni, támogatni, ellenőrizni.

11. Mediátor: Korábban elsősorban a bírósági gyakorlatban meghonosodott szerep. A gyermekvédelemben egyre gyakrabban és rendszeresebben használatos a mediáció, amely egyezség-teremtést jelent (Lovas, 1999.). Minden vitás kérdés, vagy a vitában előforduló konfliktusok kezelésére alkalmas eljárás. Az elhelyezési tárgyaláson különösen fontos, hiszen gyakran ütköznek az érdekek, vélemények, nem ritkán az indulatkitörések, az „acting out”-szerű viselkedések, a hangos szóváltás. Emellett a gyermek, a szülei és a hozzátartozói a szakemberek (és főleg a döntési jogsútsággal felruházott gyámhivatali ügyintéző) jelenlétében nehezen nyilvánulnak meg, vagy éppen indulataik, sérelmeik leereagálására használják a tárgyalást.

A fenti résztvevőkön túl adott esetben meghívást kap mindenki, akinek a gyermekkel kapcsolatos kizárólagos és releváns információja van. (pl. gyermekpszichiáter, gyermek- és ifjúságvédelmi felelős, védőnő, jegyző, stb.) A meghívottak körét mindig úgy kell meghatározni, hogy valamennyi információ közvetlen forrásból hangozzék el.

Az elhelyezési tárgyalás zártkörű, s azon kizárólag a név szerint meghívottak vesznek részt szerepük, kompetenciájuk megnevezésével.

Elhelyezési tárgyalást a szakszolgálat minden esetben összehív, ha kiskorú gyermek átmeneti, vagy tartós nevelésbe vételének eljárása folyik, illetve később

is, ha gondozási hely megváltoztatása szükséges a gyermek érdekében.

■ A TÁRGYALÁS MENETE

Az esetgazda megnyitja a tárgyalást, bemutatkozik, s erre kér mindenkit azzal, hogy jelöljék meg milyen minőségben vannak jelen. A tárgyalást közvetlenül megelőző hatósági eseményeket ismerteti, majd kéri a gyermekjóléti szolgálat családgondozóját, mutassa be azt a folyamatot, amely megelőzte a családból történő kiemelését. A családgondozó a gyermekkel és családdal történő kapcsolatának ismertetése, családgondozásának beszámolója kronológiában tartalmazza a gyermek addigi élettörténetét is, a családi környezetet, fontosabb eseményeket, a családgondozásban kialakult problémákat, az együttműködési készséget, stb. Mind a gyermeknek, mind a szülőknek mintegy a gazdája, aki a jövőben is aktív szerepet kap a család életében, a kapcsolattartásban, az esetleges hazakerülésben. (Drámai hatást vált ki gyakran a gyermekből, amikor a családgondozó elmondásából értesül olyan fontos élettörténeti adatokról, tényekről, amelyekről korábban nem volt tudomása. Például a családgondozó tájékoztatójából tudja meg, hogy vérszerinti édesapja a születését követően elhagyta őket, nem kívánt kapcsolatot tartani a gyermekkel, bűnözővé vált, jelenleg is börtönben van. Ez az illusztráció is felhívja a figyelmet arra, hogy a gyermek jelenléte mellett körültekintően kell dönteni, s a tárgy-

alásra gondosan felkészíteni, az ott átélt élményeket utóbb feldolgoztatni.)

A gyermekjóléti szolgálat családgondozóját követően a gyermek és a szülei (meghívott hozzátartozók) kapnak szót. Korábbi vélt, vagy valódi sérelmek hangoznak el, kölcsönös vádak, bűntudatkeltés zajlik, nem ritkák a fizikai fenyegetések sem egymás iránt. A mediátorra háruló feladat, hogy az indulatok kezelése, kordában tartása mellett kompromisszum jöhessen létre a tárgyaló felek között.

Igen heves indulatokra lehet számítani csaknem minden esetben, amikor nevelőcsaládi elhelyezést javaslunk. A vérszerinti szülőkhöz ugyanis mélyen élnek azok az előítéletek, amelyek arról szólnak, hogy a nevelőszülő „elveszi, vagy elszereti” a gyermeküket. Az előítéletek mélyén megtalálható az a szorongás és félelem is, hogy ha a gyermek lényegesen jobb körülmények közé kerül, mint amilyeneket a szülők biztosítani tudtak, a gyermek elfordul tőlük, s többet nem kíván családjába kerülni. (Ezeknek az indulatoknak és előítéletes megnyilvánulásoknak a kezelésére is eligazítást ad többek között a nevelőszülők számára kötelező FIKSZ képzés.)

A gyermek jelenlegi gondozója (cse-csemő esetén a gyermekotthon vezetője, vagy a hivatásos nevelőszülő, mint befogadó család képviselője, nagyobb gyermek esetén pedig az átmeneti otthon munkáját irányító nevelőtanár ad ezek után összefoglaló véleményt a gyermek egészségi, pszichológiai állapotáról, viselkedéséről, alkalmazkodóképességéről, képességeiről, stb.)

Az esetgazda bemutatja a gyermeknek és a családnak a gyámi és/vagy a nevelőszülői tanácsadót, akik röviden ismertetik, hogyan, milyen módon állnak majd a jövőben kapcsolatban a gyerekekkel és gondozójával, gyámjával, illetve a vérszerinti szülőkkel.

A leendő gondozási hely képviselője részletesen ismerteti a jelenlévőkkel, hogy hová fog kerülni a gyermek, milyen lakásotthoni, gyermekotthoni, vagy nevelőcsaládi körülmények közé, milyen és hány gyermekkel fog ott együttnevelkedni, stb.

Amennyiben a tárgyalás azzal zárul, hogy a javasolt gondozási hely minden

résztevő számára elfogadható a gyermek számára, elkészül az egyéni elhelyezési terv. Az országban egységesen használt úgynevezett Macis logo dokumentációban fontos információk szerepelnek (ld. melléklet). Minden olyan feladatot rögzíteni kell, amely a gyermek speciális szükségleteinek megfelelő, egyéni készségeivel, képességeivel összefüggő. Feljegyzésre kerül az is, hogy milyen feltételeket kell a szülőknek teljesíteni ahhoz, hogy ismét alkalmas, vagy képes legyen a gyermeke nevelésére, ki lesz ebben segítségére, hol, hogyan és milyen gyakran tarthat kapcsolatot a gyermekkel, s hogyan kezdeményezheti a gyermekvédelmi gondoskodás megszüntetését, ha ismét nevelni tudja és akarja gyermekét.

A szülő kérése esetén a gyermek leendő gondozója és gyámja továbbra is biztosítja az etnikai hovatartozás érzésének erősítését (pl: cigány anyanyelv, hagyományok őrzése az identitásfejlődés érdekében), vagy bármelyik felekezethez tartozást és vallásos nevelést.

Az elhelyezési terv dokumentációját az esetgazda tölti ki, de a tervet a tárgyaláson jelenlévők konszenzuálisan alkikják ki.

A résztvevők egyetértenek a gondozási hely javaslatával, valamint az elhelyezési tervben foglaltakkal – ezt aláírassukkal megerősítik. Külön vélemény, vagy egyet nem értés nyilvánítására írásban is lehetőség van.

A tárgyalás ezzel befejeződik, s az itt készült dokumentáció alapján dönt (a jogszabály szerint 30 napon belül) a gyámhivatal a gyermek elhelyezéséről. Ha a tárgyalás jól előkészített és a javasolt gondozási hely és elhelyezési terv valóban a gyermek érdekeit szolgáló konszenzus eredménye, a gyámhivatal ezt határozatában jóváhagyja. Ez után kerül a gyermek új „otthonába”, ahol nevelőszülők, vagy szakképzett személyzet fogja befogadni, s biztosítani számára az állandóságot és biztonságot.

Magam közel 700 elhelyezési tárgyaláson, mediátori szerepben voltam jelen, ennek alapján a következő kérdéseket és szempontokat tartom fontosnak felvetni:

A gyermekvédelem jogszabályi előírásai indokoltak és szükségesek, mégis, az előírások kötelező megtartása miatt gyakran fordul elő, hogy a gyermek ki-

emelése a családból, elhelyezése új gondozási helyre, a szülőkkel a kapcsolattartás tervezése stb. nem akkor történik, amikor a gyermek személyiségfejlődése szempontjából ez optimális lenne. Gyakran tapasztaljuk, hogy erre túl korán, vagy túl későn kerül sor, a gyermek és szülei érdeke is méltánytalan módon sérül, a gyermek elveszíti a bizalmát jövőbeni kapcsolatait illetően, nincs biztosítva az, hogy a sorozatos pszichotraumákat - szakember kellő biztonsága mellett is - feldolgozza. Cserélődnek a felnőtt (szülőfigurák), személyek az életében, ragaszkodnia, kötődnie azonban „veszélyes”, hiszen az eljárás ideje alatt (kb. 2. hónap a családból való kiemelés és az új gondozási helyre történő befogadás között) mindenki az átmenetiséget kommunikálja a számára, holott legfontosabb szükséglete az állandóság és biztonság. Számára az elhelyezési tárgyalás a családtól való elszakadás (elszakítás) élményét is jelenti. Még akkor is így van ez, ha az átmeneti otthonban történő beutalásakor minden holmiját magával hozza, jelképesen már maga mögött hagyva otthonát.

A tárgyaláson a gyermekben és szülei-iben a kétségbeesés, szegény, harag, reményvesztettség érzései kavarnak, miközben a segítő szakemberek igyekeznek igen-igen szűk korlátok között rendet teremteni. Úgy tűnik, meg kell elégednünk azokkal a pozitív hatásokkal, amelyek ennek ellenére benne rejlenek az elhelyezési tárgyalásban, mint sorsrendezési fórumban:

A gyermeknek lehetősége van arra, hogy érzelmeit kinyilvánítsa, akár szüleihez fűződő indulatait is, hiszen védelemben érezheti magát. Addigi életében nélkülözött élményhez jut, hogy tudniillik ő a fontos, rá való tekintettel hangzik el minden, az ő érdekében tárgyal minden résztvevő.

A szülő lehetőséget kap arra, hogy számára idegen, „hivatalos” emberek jelenlétében, szimmetrikus helyzetben kommunikálhat, felnőtt módon képviselheti magát, nyilvánosan elmondhatja saját (önfelmentő, védekező, támadó) történetét gyermekének családból történő kiemelésével kapcsolatban.

A jelenlévő szakemberek lehetőséget kapnak arra, hogy egymással és a kliensekkel jól tudjanak dialógust kialakítani, egymás munkáját figyelembe venni, s a szubjektív elfogultságukat jól kezelni. Mind a közvetlen emberi kommunikációnak, mind a diskurzusnak kultúra-teremtő fóruma is az elhelyezési tárgyalás.

Nem lehet figyelmen kívül hagyni a csoportdinamikai hatásokat sem, különösen a bűnbak-képzési folyamatokat. Bűnbak szerepbe kerülhet elsősorban az anya, de nem ritkán a gyermek (elsősorban serdülőkorúak), sőt a családgon-dozó is, aki az intézkedésre javaslatot tett a hatóságnál. A helyzet indulattalanítása, a bűntudat oldása, a mögöttes folyamat tudatosítása, valamint a reális én-részes-ség elvállaltatása a cél. Csak ez után nyílik lehetőség az optimális javaslat konszenzuális kialakítására.

Egyre gyakrabban fordul elő, hogy az elhelyezési tárgyaláson derül ki, hogy a beutalást megelőzően kialakult családi krízis kreatívan is meg tud oldódni: a család és a gyermek kényszerű távolléte alatt a család spontán reparatív funkciói működtek, az indulatok rendeződni látszanak, körvonalazódnak látszanak változások, és változtatási stratégiák, s az eltelt időben, kontroll mellett történt látogatások és beszélgetések eredményeként az eljárás megszüntethető, a gyermek haza-kerülhet a családjába. A gyermekvédelmi gondoskodásból történő újbóli haza-kerülés reális esély, amelynek valószínű-sége általában már az elhelyezési tárgya-láson megítélhető.

ILLUSZTRÁCIÓ

János 13 éves fiú. Az átmeneti otthon ideiglenes hatállyal befogadja. A beutaló határozat indoklása szerint a gyer-mek súlyos magatartási zavarokkal küzd, igazolatlanul hiányzik az isko-lából, nevelőapjával gyakoriak a tett-legességig fajuló konfliktusok, legutóbb a nevelőapa lelökte a gyermeket a lép-csőről, melynek következtében 8 napon belül gyógyuló sérüléseket szenvedett. A beutalást a gyámhatóságtól az anya kéri, aki nem tudja tovább fiának fel-ügyeletét biztosítani, még két kisebb gyermeke mellett.

János dacosan, indulatosan viselkedik a

személyzettel. A többi gyermek vele közel egykorú, de inkább kisebb nála, így a közösségbe való beilleszkedése gyorsan megy: erős dominanciára töre-kedik, s a többi gyermek ezt elfogadja. A szabályokat megtartja, a kisebb gyer-mekekkel védő-óvó magatartást tanúsít, a személyzet férfi tagjaival indulatos, szemtelen. Bizalmába egyedül a nevelő-tanárnőt avatja (anya-figural!) a vele való beszélgetésekben sír, anyját hiá-nyolja.

A gyermek és az anya vizsgálatából:

Jánost anyja egyedül nevelte 10 éves koráig. A gyermek nem ismerte apját, s alig-alig tud róla, mert érdeklődő kérdé-seire az anyja elhárító, vagy elutasító válaszokat adott. 10 éves, amikor anyja partnerkapcsolatot létesít egy kemény, tekintélyt parancsoló férfival, akivel össze is házasodnak. Az anya figyelme kezd a gyermektől elfordulni, nevelését, fegyelmezését férjére bízta. A házasság-kötést követően születik egy leánygyer-mekük, majd 1 évvel később egy kisfiú is. Az anya „új” életet kezd, boldog a társ-kapcsolatában és gondolja a két kicsit, s nem veszi észre, hogy Jánosnak egyre kevesebb hely jut ebben az új családban. A gyermek „jelez”, szabályokat szeg, romlik az addig jó tanulmányi eredménye, anyja figyelmét azonban nem tudja visszazerezni, ehelyett a nevelőapa fegyelmezési eszköztára válik egyre dur-vábbá. János kortárs fiúcsoporthoz csa-pódik, megpróbálja a szipuzást, az alko-holt, egy éjszakára ki is marad. Ezután kerül sor a nevelőapával történt fizikai incidensre, majd az azonnali beutalásra.

Az elhelyezési tárgyalásra az anya egyedül jön. Szeme kisírt, bűntudatosnak látszik és kétségbeesett. Igyekszik azt bizonygatni, hogy életének 10 nagyon nehéz éve után végre anyagilag, érzel-mileg biztonságban érzi magát, s János ezt nem respektálta, pedig tulajdon-képpen az ő kedvéért, helyzetük javítá-sáért is változtatott az életén. János hir-telen indulatos lesz, s az őt körülvevő segítő szakemberek biztonságában sír, ordít, veri az asztalt és a fejét, s anyja felé minden olyan indulatát, vádját, kétségbe-esését, követelőzését, fenyegetését, gyűlö-letét és ragaszkodását „kikiabálja”, amely

eddig gátolva volt. A helyzet értékelését, megbeszélését illetően az elhelyezési tárgyaláson a gondozási helyre történő javaslat egy fiú lakásotthon jelentette, ahol a lakásotthon vezető férfi. Az anya (és család) kapcsolattartását úgy ter-veztük – János kifejezett kívánságára –, hogy a gyermeket csak telefonon lehet hívni, de János előzetes egyeztetést köve-tően hazalátogathat, amikor ennek szük-ségét érzi.

Azóta 1 év telt el. János befejezte az általános iskolát, az utóbbi időben egyre gyakrabban tartózkodott otthon, nevelő-apjával (akit a beutaláskor „gyermekbán-talmazás” miatt fel is jelentett hivatalból a gyámhatóság) kapcsolatát rendezte – ebben komoly segítséget kapott a gyermekjóléti szolgálat családgon-dozójától. A szülők (nemcsak az anya) kérték az átmeneti nevelés megszüntetését, s János ismét a családjában nevelkedik.

Dr. Balikó Márta

FELHÍVÁS

Kérjük, segítsen, hogy erősít-hessük a gyermekvédelmet! Ajánlja fel a Család, Gyerme-k, Ifjúság Kiemelten Közhasznú Egyesületnek személyi jövedelem-adójának 1%-át. ADÓSZÁMUNK: 18067752-2-41

A Család Gyerme-k Ifjúság Egyesület 2002. évi záróköz-gyűlése által elfogadott és a hivatalos könyvvizsgálós eredményeként hitelesítő záradékkal ellátott Közhasznú jelentés alapján a mérleg-főösszeg 24 950 eft., a tárgyévi eredmény alaptevékenységből 887 eft.

A Család Gyerme-k Ifjúság Kht. 2002. évi elfogadott beszámoló-ja alapján az összes közhasznú tevékenység bevétele 984 eft., tárgyévi közhasznú eredménye 579 eft.

Az európai drog-probléma legutóbbi fejleményei

■ JELENTÉS A CSATLAKOZÁSRA VÁRÓ ORSZÁGOK HELYZETÉRŐL

Mint 2002-ben, idén is közzétette a Drogokat és Drogfüggőséget Figyelő Európai Központ (European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction, továbbiakban: EMCDDA) azokat az éves jelentéseket, melyekkel informálni kívánja a politikai és szakmai döntéshozókat, érintett civilszervezeteket és a közvéleményt az általános tendenciákról, az aktuálisan felmerülő kihívásokról. A szervezet sajtóközleményét ismertetjük.

A drogokkal kapcsolatos tényeken és azok elemzésén túl, a központ foglalkozik a legújabb jelenségekkel, az azokra adott társadalmi, jogi és politikai reakciókkal is. Különleges figyelmet fordít a szervezet a fiatalokat érintő kérdések, a társadalmi kirekesztés és reintegráció, a droghasználattal összefüggő betegségek terjedése, az ártalomcsökkentés közkiadásai, valamint a különböző drog-stratégiák kérdésköreire. A most közzétett tanulmányok egyike - az EU tagállamainak országjelentéseire támaszkodva - az uniós helyzetet elsősorban a fiatalok érintettségére tekintettel vizsgálja, míg a másik a tagjelölt és csatlakozásra váró államok drogügyi helyzetét mutatja be. Ez utóbbi anyag szintén különös figyelmet szentel a fiatalok drog- és alkoholproblémáinak, a droghasználattal összefüggő betegségeknek, és a nemzeti drogstratégiáknak.

A drog-probléma egyre súlyosabb, de az Unió bővülése különleges lehetőséget kínál a közös fellépésre - szögezi le rögtön az elején a tanulmány, majd kifejti, hogy a tíz új EU tagállam bekapcsolódása felszíthatja ugyan a kedélyeket a már így is meglehetősen bonyolult EU drogproblémák rendezése során, de a témakör kiterjesztése valódi lehetőséget ad az államok kezébe, hogy együttesen és koordináltan tevékenykedjenek.

■ Az EMCDDA az Európai Unió 1993 óta működő drog-információs központja. Feladata összegyűjteni, elemezni és terjeszteni mindazokat az objektív, megbízható és összehasonlítható adatokat, amelyek a térségben a drogokkal és droghasználattal összefüggnek. Tevékenysége során az érdeklődők elé tárja a drog-jelenség tényeken alapuló és valódi természetrajzát. A szervezet célcsoportjába elsősorban politikai döntéshozók tartoznak, akik annak érdekében használják fel az információkat, hogy koherens nemzeti és uniós drog-stratégiát alakíthassanak ki. Az információs bázis rendelkezésére áll a droggal kapcsolatos témákban érintett kutatóknak és szakembereknek, és természetesen az európai média és nagyközönség is tájékozódhat belőle. A központ kiemelt céljai közt szerepel, hogy összevethetőbb adatokat szolgáltatson drogkérdésekben. Ez lehetőséget teremt az egyes országoknak arra, hogy felmérjék saját helyzetüket, elhelyezzék magukat a tágabb régióban, és megvizsgálhassák a közös problémákat és lehetséges viszonyulásokat a drog témakörében. Ezért fej-

KÁBITÓSZERFOGYASZTÁSSAL TERJEDŐ BETEGSÉGEK - ELŐTÉRBE A KÖZEGÉSZSÉGÜGYI LÉPÉSEK

■ ESÉLY A HIV PROBLÉMÁK JÖVŐBELI SÚLYOSBODÁSÁRA

A jelentés figyelmeztet, hogy némely kelet-Európai ország a legerintettebb a HIV fertőzés gyors terjedésében. Konkrétan a drogfogyasztással összefüggésben, a fertőzött eszközök használata miatt a legutóbbi időben hirtelen megemelkedett a HIV elterjedtsége két balti államban: Észtországban és Lettországon, ahol riasztó mértékű a növekedés, az elterjedtségi ráta a rendszeresen intravénásan kábítószerrel használók körében 12 illetve 13%. Az észt fővárosban, Tallinban a 2001-es adatok 41%-os helyi gyakoriságot mutattak. Az azonos évi további adatok Észtországban 282%-os emelkedést mutattak az újonnan diagnosztizált HIV fertőzött drog-fogyasztók számában, ugyanez az arány 67% Lettországon.

Az emelkedés feltehetően visszavezethető egyrészt a 90-es évek végére a régióban is könnyen elérhetővé váló heroin fogyasztására, másrészt a intravénás drogfogyasztás magas kockázatára.

Más közép-kelet európai országok - mint Bulgária, Csehország, Magyarország, Románia, Szlovákia és Szlovénia - esetében a mutató 1% alatt marad, és ez alacsonyabb, mint az EU-ban, ahol az elterjedtségi ráta 1% (pl. Finnország) és 34% (Spanyolország) között mozog. A harmadik balti államban, Litvánia-ban a HIV fertőzés elterjedtsége 5% alatt marad. A jelentés leszögezi, hogy jelenleg nincs kimagasló emelkedés a fertőzés előfordulási gyakoriságában a Közép-Európában élő drogfogyasztók körében.

Mindezek ellenére a tanulmányt közzétevő EMCDDA szerint a mutatók felvetik, hogy a várható problémák e témában

lesztett ki a központ a harmonizációt elősegítő módszereket és eljárásokat, amelyek egyben segítik az EU Stratégia és Akcióterv (2000-2004) megvalósításának nyomonkövetését is. A központ évenként számol be az elért eredményekről.

Az EMCDDA információinak elsődleges forrása az un. Reitox hálózat, amely átszövi a tagországokat, a tagjelölteket és az Európai Bizottságot, és bevonja Norvégiát is. Noha a szervezet Európára fókuszál, további kapcsolatokat ápol más régiókkal is.

Az EMCDDA azzal a meggyőződéssel végzi munkáját, hogy a megbízható információ a kulcs a hatékony drogstratégiának. Noha a központ nem kínál semmilyen drogpolitikai elképzelést vagy modellt, látható hogy egyértelmű hatással van a döntéshozatalra elemzésein, intézményein és szten-derdjain keresztül.

■ További tájékozódás: info@emcdda.eu.int
www.emcdda.eu.int

továbbra is számottevők maradnak. A drogfogyasztók fertőzöttsége mellett, esélyes a HIV továbbgyűrűzése a lakosság más rétegeiben is. Ez - együtt vizsgálva a folytatódó magas-rizikójú drogfogyasztói magatartással – teszi szükségessé a közegészségügyi ellátások megerősítését, hogy megfelelően lehessen elhárítani a HIV okozta problémákat mind a drogfogyasztók, mind a kábítószerrel nem élő lakosság körében.

■ HEPATITIS B ÉS C – MAGAS MUTATÓK A LEGTÖBB ORSZÁGBAN

Minden közép-kelet európai országban – ahol léteznek ilyen típusú felmérések – az adatok szerint a hepatitis C vírus (HCV) drogfogyasztók közötti elterjedtsége általában sokkal magasabb, mint a HIV fertőzésé. Bulgáriában, Észtországban, Lettországon és Litvániában a vizsgálatok azt igazolják, hogy a HCV előfordulása a drogfogyasztók körében 60% feletti, ez lényegében megfelel az EU-ban felvázolt képnek, ahol ugyanis 40-90% között mozog a mutató. Máshol – Csehországban, Magyarországon, Szlovákiában és Szlovéniában – átlagosan alacsonyabb az előfordulás, de még így is magas: 20 és 40% közé esik. Az egyes országjelentések megerősítik azt a tényt, hogy a HCV elterjedtsége emelkedőben van.

Nagy általánosságban elmondható, hogy a Közép-Kelet Európában élő drogfogyasztók HCV fertőzöttségi mutatója hasonló az Unió mutatókhoz, ami valószínűsíthetően jelentős és hosszútávú közegészségügyi kiadásokhoz vezet. A jelenlegi ellátások és kezelési lehetőségek a kívánt mérték alatt maradnak a régióban, ezért ki kell alakítani olyan megoldásokat, amelyek pozitív hatása a hosszútávú egészségügyi problémákra megkérdőjelezhetetlen.

A hepatitis B vírus gyakoriságára vonatkozó adatok meglehetősen szegényesek. Ez a fertőzés nagyon veszélyes lehet, különösen az intravénás drogfogasztókra. Azonban – eltérően a vírus C típusától – védőoltással megelőzhető. A vakcina minden közép-kelet európai országban elérhető, ennek ellenére a lefedettség még távolról sem ideális.

■ ÁRTALOMCSÖKKENTÉS – ELÉGTELEN SZOLGÁLTATÁSOK

A kábítószerfogyasztással összefüggő ártalmak – különösen a vírusfertőzések és túladagolás miatti elhalálozások – csökkentése az Európai Unió Drogügyi Akciótervének (2000-2004) hat témaköréből az egyik, és egyértelmű prioritást élvez a tagállamok többségében. Az összehangolt közegészségügyi teendők többek között magukba foglalják a) a befecskendezéshez szükséges steril eszközökhöz való hozzájutás biztosítását, b) óvszer-terjesztést, c) szűrés és tanácsadás nyújtását a fertőzésekről, d) kockázat-tudatosságra nevelést, e) alacsony-külsőből szolgáltató központok működtetését, f) HBV-oltás és HIV/AIDS szűrés és kezelést.

Kétségtől kivül mind a tíz csatlakozni kívánó állam már bevezetett valamilyen megelőző és ártalomcsökkentő szolgáltatást, de az előírások és az ellátások még nagyon korlátozottak a drog-probléma, a kockázattal járó fogyasztói magatartások elterjedéséhez viszonyítva.

Bizonyos kérdések – mint a fecskendő és tűcsere-programok, a metadon-pótlás – továbbra is ellentmondásosak

Közép- és Kelet-Európa sok országában. Csupán Csehország ért el 50% feletti lefedettséget a drog fogyasztók körében nyújtott országos tűcsere-programjával és alacsony-küszöbű szolgáltatásokat nyújtó projektjeivel. Szlovénia néhány városában hasonló programok elfogadható szintű lefedettséget biztosítanak.

A metadon-pótló kezelés – amely segíthet az egészségkárosodás csökkentésében, beleértve a drogfogyasztáshoz köthető haláleseteket és az így terjedő betegségeket is -, minden országban elérhető, de a szolgáltatás - Szlovéniát kivéve – mindenütt rendkívül korlátozott. Ennek ellenére 1997 és 2001 között a kezelést igénybe vevő kliensek száma néhány országban emelkedett.

A drogfogyasztók közötti HIV-fertőzöttség alacsony szintje sem adhat okot az elégedettségre. Néhány tanulmány felhívja a figyelmet ugyanis a magas-kockázatú magatartás elterjedtségére. Egy Észtországról készült 2001-es felmérés azt igazolja, hogy az intravénás drogfogyasztók 45%-a közös tűt használ. Budapestről, ugyanebből az évből származó adatok azt mutatják, hogy a fogyasztók 33%-a közös tűt és fecskendőt használ, 41%-a egyéb felszerelését megosztja drogos társával.

Meglepően és indokolhatatlanul kevés olyan hatásos közegészségügyi szolgáltatás létezik a régióban, amely a kábítószer-fogyasztók viselkedés-változását bátorítaná, megelőzné a magas-rizikójú intravénás fogyasztást és a veszélyeztetett szexuális magatartásformákat. Ha bevezetnének ilyen jellegű prevenció programokat, jelentős megtakarításokat eredményeznének az egészségügyi és szociális kiadásokban mind az egyén, mind a közösség számára.

■ DROGSTRATÉGIÁK A JÖVŐBENI TAGÁLLAMOKBAN

A jelentés utolsó fejezete a kormányok törekvéseit vizsgálja: hogyan viszonyulnak a drog-problémához, milyen nemzeti stratégiájuk van. Átfogó képet nyújt a kábítószer-politikák egyes elemeiről, úgymint a jogi szabályozásról, stratégiákról és koordinációról. Ebben a fejezetben a tíz főszereplő csatlakozó államon kívül bevonták a jogi szabályozás vizsgálatakor Ciprust, Máltát és Törökországot is.

■ A JOGI SZABÁLYOZÁS TÖBBNYIRE A KRIMINALIZÁCIÓ FELÉ HAJLIK

A jelentés leszögezi, hogy a 13 csatlakozó és tagjelölt ország majdnem mindegyikében nagy változások történtek az elmúlt időszakban, ami a drogokkal kapcsolatos jogi szabályozást illeti. Hét ország – Bulgária, Csehország, Észtország, Magyarország, Litvánia, Románia és Szlovákia – megvizsgálta és módosította büntető törvénykönyvét: újfogalmazták a drog-bűncselekmények tényállásait vagy szankciójukat.

Ami a drogokkal kapcsolatos jogi megközelítéseket illeti, néhány ország a személyes fogyasztási céllal történő kábítószerbirtoklást, és/vagy magát a drogfogyasztást is kriminalizálja. Ez a tendencia szemben áll több, a közelmúltban drog-szabályozását módosító EU országgal, amelyek a kérdést teljesen más-ként közelítik meg.

Elengedhetetlen a stratégiák felülvizsgálata, értékelése is, ami ezidáig csak néhány államban valósult meg.

Forrás: www.emcdda.eu.int

Down-szindrómával élek – de ne sajnáljanak!

Az a helyzet már önmagában is meglehetősen nehéz, ha valaki Down-szindrómás gyermekkel várandós. De vajon milyen lehet így világra jönni, és ezzel együtt élni? Kevesen mesélik el. A Londonban, ötven éves párjával élő, immáron negyvenesnek számító Anya Souza ezt tette: arról vall, miért nem jelenti a világ végét az, ha valaki ezzel a diagnózissal születik.

Cikkünk a Family Circle interjúja alapján készült.

■ Anya üvegművész. Észak-londoni otthonában festett üveg-tárgyakat alkot. Emellett a Down-szindrómával élők Egyesületének kurátora.

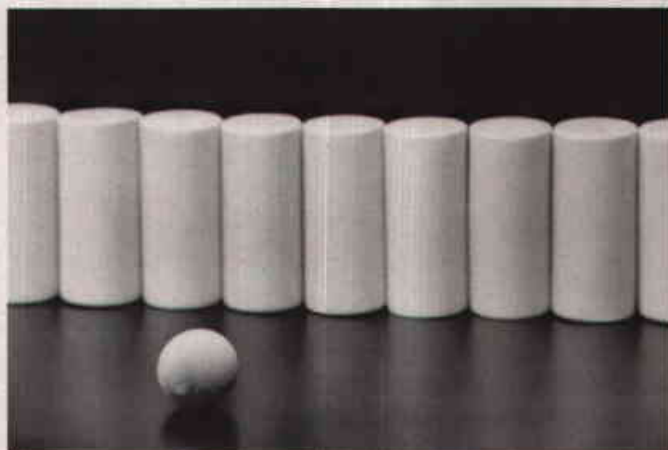
Édesanyja 44 évesen hozta világra, és nevelte két lánytestvérével együtt. Szülei ismert művészek voltak, Anya két éves korábban váltak el. Borzasztó nehézségek árán nevelte anyjuk mindhármut. Akkoriban – a 60-as években – nemigen beszéltek a Down-szindrómáról, és a magzatvíz mintavételével történő amniocentézis nevű szűrővizsgálatot sem alkalmazták.

– Anyám soha nem beszélt nekem erről, de amikor felnőttem elmondta, hogy születésemkor az orvosok tájékoztatták: mentálisan és fizikailag is hátrányokkal fogok küzdeni életem egész hátra lévő részében – minthogy nem leszek képes ellátni magam. – emlékszik vissza Anya.

Aztán, amikor később a csecsemősnővér megkereste, és arra biztatta, hogy ne hallgasson az orvosokra, mert a kislánya sok-sok örömet fog jelenteni a számára – megnyugodott. És ez igaz-zá vált. Anya és gyermeke mindig ölelte egymást, a kicsi Anya meleg dédelgetést kapott és sok szeretetet – tettekben és szavakban egyaránt. Anya érezte: mamája büszke volt rá. Később, ötévesen speciális iskolába került, de csak egy iskolaévet töltött ott.

– Egy napon a tanítónéni készített egy kitömött, barna nyuszt, és mondta, vigyem haza és mutassam meg a mamámnak. Széptéptem, mert úgy éreztem, nem kaptam rá lehetőséget, hogy ugyanúgy mint a többi gyerek, magam készíthessem el.

Telt-múlt az idő, és érzékelhetően a kislányt semmi sem segítette abban, hogy bármit is megtanulhasson. Az utolsó csepp a pohárban az volt, mikor édesanyja visszahallotta, ahogyan az iskola igazgatója „lemongolozta” Anya-t. Aztán többségi iskolába került, ahol hat évet töltött el. Manapság természetesen másként van, de akkoriban, ha egy gyereknek Down-szindrómája volt, kénytelenek voltak a szülei speciális iskolába beíratni, bármilyen képességekkel bírt is. Külön csatákat kellett vívni, hogy ne ez történjen. Anya szerette új iskoláját. Aztán 11 évesen már ugyanabba az általános iskolába járt, ahová nővérei, Karen és Franceska is. Itt szenvedte el elsőként az igazi zaklatást, erőszakoskodást, heccelést diáktársaitól. Egyszer egy nagyobb fiú úgy vonszolta keresztül a játszótéren, hogy ujjai teljesen összezúzódtak, még kórházba is kellett vinni. Megtörtént az is, hogy megütötték, és valaki forró pudinggal öntötte le a fejét.

– Felháborítónak találtam, ahogyan némely gyerek, és sajnos még egy pár tanár is viszonyult hozzám, csak azért, mert 'más' voltam. Két barátom volt, aki mindig kiállt értem. No és a nővéreim is mindent elkövettek, hogy megvédjenek. Emlékszem, egyszer egy srác elkezdett rugdosni, nagyon féltem. Karen oda-jött és ráordított, hogyha nem hagyja azonnal abba, megrugdossa ő is. A fiú meglepetésében odébbált.

Anya szerint az emberek látják rajta, hogy Down-os, az arcvonásai, testi jellegzetességei miatt: szemei mandulavágásúak, kicsi az orra, lábai kövérek, kezei aránytalanul aprók.

– 17 éves voltam, amikor a tükörbe nézve azt kérdeztem magamtól: ez tényleg én lennék?

Mindezen külső tulajdonságok ellenére soha nem érezte rosszul magát, úgy gondolta, csinosan, kedvesen néz ki, és tudta, hogy értelmes kislány. Amikor arról az amerikai sorstársáról olvasott, akit szülei plasztikai műtetre vittek, hogy megváltoztassák Down-os karakterét teljesen elborzadt.

– A jószándékú szülők azt hitték, hogy a kinézetét „normálissá” tudják tenni, és eszükbe sem jutott erről megkérdezni a gyereket. Sohasem mennék bele a plasztikázásba – elégedett vagyok az arcommal.

Édesanyja arra ösztökölte, hogy minnél függetlenebb legyen. Főzni, takarítani tanította. Fontosnak tartotta, hogy ezáltal is szabadnak nevelje gyermekét. Hitt benne, és ezáltal Anya is hitt magában. Érettségi után főiskolára ment, ahol irodai munkára készítették fel. 21 évesen került a Down-szindrómás Gyerekek Egyesületéhez, ahol 13 éven át látta el feladatát. Ezt követően egy a mentális hátrányokkal küzdőket tömörítő civil szervezetnél dolgozott, majd az Elsők a Fiatalok! nevű társaság alkalmazottjaként részt vett az első olyan országos konferencia megszervezésében, amely a Down-szindrómás embereknek szólt. Élettársával, Paullal is egy hasonló a tanulási nehézségekkel küzdőknek rendezett - konferencián ismerkedett meg.

– Tíz évvel idősebb volt és diabéteszes. Szerelem volt első látásra. A konferencia táncestjén egyszer csak odajött, felém nyújtotta kezét, és felkért. Nagyon romantikus volt. Aztán felhívott, és meghívott ebédre. Azóta együtt vagyunk.

Amikor találkoztak, Paul a nagymamájával élt, aki nem nézte jó szemmel, hogy unokájának Down-os barátnője van. Néhány éve beköltöztek első közös otthonukba. Anya úgy érzi: az a tény, hogy ő Down-szindrómás, soha nem jelentett problémát párjának. Szereti és nagyra becsüli pozitív attitűdjét. Közös időtöltésük, a klasszikus zene és a Harry Potter-könyvek is sok örömet szereznek. Nem fontos a házasságkötés sem, hiszen mindketten tudják: örökre együtt maradnak. Szerettek volna saját családot alapítani, de mégis úgy döntöttek, túl nagy a kockázata annak, hogy gyermekük akármelyikük betegségét örökölné. Egy a háromhoz. Anya ugyan nem bánta volna, hogy Down-os gyermeket neveljen, hiszen mindazt az odafigyelést és szeretetet megadta volna neki, amit ő is megkapott édesanyjától. De mérlegelve a rendelkezésre álló segítséget és az anyagi lehetőségeiket – mégsem vállalták a megterhelőnek ígérkező gyermeknevelést.

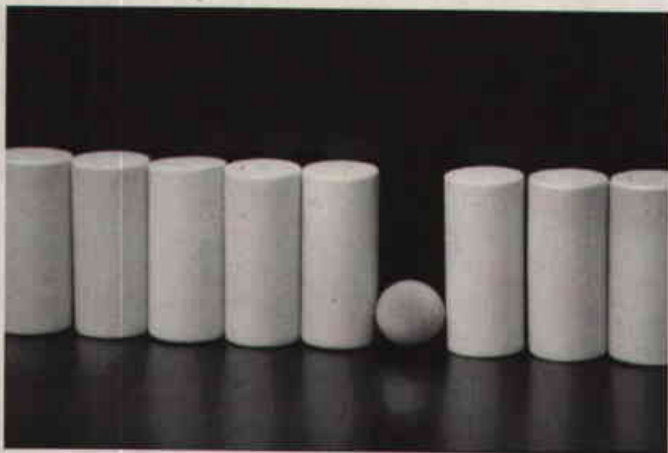
- Az emberek gyakran bámulnak meg az utcán. Mongolnak csúfolnak. Azt gondolom, jobb, ha nem veszek róla tudomást, de nagyon dühítenek ezek a dolgok. Volt már arra is példa, hogy egy engem kinevető fiút megharaptam a buszon. Elképesztőnek tartom, hogy idegenek goromba megjegyzéseket tegyenek. Kik ők, hogy ítélkezzenek?

Anyát megállítják a biztonsági őrök is, hogy megkérdezzék, van-e nála pénz, hogy kifizesse a bevásárlókosara tartalmát. Ezt kikéri magának, és visszakérdez: „Tessék?! Csak azért mert fogyatékos vagyok, nem jelenti azt, hogy hülye és csóró is!”

Mint a Down-szindrómások Egyesületének kurátora, gyakran nyilatkozik, szerepel televízióban.

- Szeretném, ha mindenki megértene, hogy mi, Down-osok, sokkal több mindent el tudunk érni, mint amennyit belőlünk ki néznek. Több tiszteletet érdemelnénk.

Anya édesapját és édesanyját is elveszítette már, igazán anyja halála viselte meg, akivel nagyon közel voltak egymáshoz. Legnagyobb csapás volt életében. A szülői házban akart maradni, hiszen ott nőtt fel. Édesanyja itt készítette fel az önálló életre, és még a gondolatától is irtózott annak, hogy valaki mástól függjön. Meglepődtek, mikor kiderült, boldog gyermekkori otthonában – egyedül. Aggódtak, hogy magára gyújtja a házat, de ez nem történt meg. Bejáró nő segít a háztartási munkáknál, de Anya jár bevásárolni, ő mos és főz. Vasárnaponként süt, Paul tisztítja és aprítja hozzá a zöldségeket. Anya szemmel tartja

bevételeit és kiadásait, bár a számlák kissé összezavarják, úgy-hogy segítséget kér nővérétől. Anyja elvesztése óta annak legjobb barátnője lett második anyukája. Üvegfestést is tőle tanult.

- Szeretem az üveg színeit. Először tükröket készítettem, mostanában csinálom mozaikokat és gyertyatartókat is.

Anya habléányos képét kiállították az Országházban. Néhány munkája az Ely Katedrálisban látható.

- Nem sajnálom magam, és nem akarom, hogy mások sajnáljanak. Élvezem az életemet, úgyhogy nincs szükségem rá. Megnézném a születésemkor megjegyzéseket tevő orvosokat, mit szólnának, ha látnák, mi mindent elértem.

■ MENNYIRE KÜLÖNLEGES ANYA ESETE?

Amikor ő született, senki nem várt semmit a Down-szindrómás emberektől. Az a tény, hogy Anya ilyen „normálisan” tudja élni az életét, családja és saját maga rendkívüli teljesítményének köszönhető. Manapság azonban a társadalom sokkal jobban érti, milyen támogatásra van szüksége a Down-szindrómás embereknek ahhoz, hogy teljes mértékben használhassák, kibontakoztathassák meglévő képességeiket. Noha mindenki, aki Down-szindrómával él, külön egyéniség, különböző fokú és fajtájú tanulási nehézséggel küzdhet, mégis azt reméljük, hogy egyre több ilyen feltételek mellett élő kisbaba lesz képes olyan meglegedést nyújtó életet élni, amelyet Anya-nak sikerült elérni a maga számára.

■ MIT NEVEZÜNK DOWN-SZINDRÓMÁNAK?

• Kialakulása egy a magzati sejtnél fennálló extra kromoszómának köszönhető, amely létrejöhet véletlenszerűen a fogamzáskor, és visszafordíthatatlan folyamatot indít el. Minden érintettnek különböző fajtájú és fokú tanulási nehézsége van, de a jelentős többségük megtanul járni és beszélni, sokan tudnak olvasni és írni, többségi iskolákba járnak, és teljes életet élhetnek.

• Noha Down-kóros baba születésének nagyobb az esélye idősebb várandósok esetében, mégis a megszületett Down-os gyerekek 80%-át 35 évesnél fiatalabb nők hozták világra.

• Legenda csupán, hogy ezzel a tünetegyüttessel együtt jár a rövid élettartam. Megfelelő támogatással 60 éves korig vagy még tovább is élhetnek.

• A tünetegyüttést John Langdon Down angol orvostól nevezték el, aki elsőként írta le 1866-ban.

Gyórfi Éva

■ ÉRTESÍTÉS

A „Hasznos Jövőért” kiemelten közhasznú Alapítvány köszönetét fejezi ki a 2002-ben lakossági 1%-ból átutalt 215 727 Forintért.

A fenti összeget támogatottjaink ösztöndíjazására fordítottuk.

Enyvári Péter
Elnök

UTCAKÉPES

■ DOKUMENTUMFILM A BUDAPESTI HAJLÉKTALANSÁGRÓL

2000 tavaszától másfél éven át követtük három budapesti hajléktalan család sorsát. A két roma és egy nem roma család tagjai megengedték, hogy szinte napról-napra együtt éljünk velük, részt vegyünk kevés számú örömeikben, és megörökítsük megpróbáltatásaikat, szenvedéseiket.

Baloghékra egy tizennegyedik kerületi közúti felüljáró hídja alatt találtunk. Néhány fa árnyékában tíz-tizenöt felnőtt, és ugyanannyi gyerek élt már hónapok óta. A legkisebb családtag másfél, a legidősebb hetven éves. A család hét éve hajléktalan. A kerület különböző pincéiben, mások számára láthatatlan odukban, feltört helyiségekben húzták meg magukat, addig, ameddig el nem kergették őket. A hid alatt életük is veszélybe került, az önkormányzat őrző-védői sorra verték a férfiakat, rongyos ágyaikat, ágyneműiket, ruháikat felgyújtották.

Sorsukat innen követtük.

A Lakatos családot, a sajtóban annak idején nagy teret kapott "Várna utcaiakat", az önkormányzat egy kora tavaszi napon tette ki ideiglenes otthonaikból. Kilenc, utcán töltött éjszaka után, a család mind a negyven tagja egy volt ktsz iroda-helyiségeiben "nyer elhelyezést" szigorúan fél éves időtartamra. Mi történik velük a hat hónap letelte után? Melyik család hova kerül? Születés és halál a cigány családoknál nagyon gyakori. Lakatosék sem kivételek.

A film nem roma családja: András az apa, és Éva az anya. Andris másfél, Dávid három éves, amikor megismerjük őket. Ekkor már fél éve élnek fedél nélkül. A gyerekek napközben bölcsődében vannak. Éva egy hajléktalan melegedőben mos rájuk, és itt piheni ki az éjszakai izgalmakat. Esténként egy tízemeletes panelházba szövik a gyerekekkel. Annak a háznak kukatárolójában töltik az éjszakákat, ahol utolsó legális lakásuk volt. Az apa a szabadban alszik. Egy napon a gyerekeket állami gondozásba veszik. (Kameránk ennél a szívszorító eseménynél is jelen van.) Éva és András most már együtt töltik éjszakáikat Rákospalota valamelyik parkjában. Ahhoz, hogy gyerekeiket kiadják az állami gondozásból, dolgozniuk kellene, és valamilyen lakhatást szerezniük. A következő másfél évben kiderül, van-e erejük megkapaszkodni.

■ 93 perc, színes, dokumentumfilm-sorozat
Zeneszerző: Tallér Zsófia Vágó: Révész Márta
Operatőr: Rostás Mária Rendező: Elbert Márta
Gyártó: Fekete Doboz Alapítvány 2000-2002.

Jacqueline Wilson: A kofferes kislány

A gyerekeknek íródott könyv egy családban bekövetkezett válás következményeit mutatja be a tízéves Andy szemszögéből, aki leginkább elszenvedője ennek a változásnak. A szerzőnő rendkívül olvasmányos, lendületes stílusban tárja eléink e cseppet sem vidám helyzetet, amelyhez Andy eleinte nehezen tud alkalmazkodni. Egy-szerre kell megbirkóznia azzal a ténnyel, hogy már nem ő az egyetlen szülei számára, hiszen féltestvéreivel kell osztoz-nia a szeretetben, ugyanakkor elveszíti megszokott környezetét és mint a címből is kiderül kétféle életet kénytelen élni.

■ Eleinte lázad új testvérei és mostoha szülei ellen és az egyetlen, akivel fájdalmát meg tudja osztani a játéknyszia. Mindkét családban idegennek érzi magát és kezdetben reménykedik abban, hogy újra csak anyuval és apuval lehet, azonban rá kell döbbsennie, hogy ez már lehetetlen. A szülők egymás elleni acsarkodása és versengése a gyermek érzelmeiért Andynek nagy keserűséget okoz, hiszen mindkettőjüket egyformán szereti. A kislány érzelmi zavartsága gyakori megbetegedésekhez vezet, amelyekkel eléri, hogy átmenetileg csak vele foglalkozzanak szülei, azonban ez sem lehet megoldás problémájára. Vajon a történet végén Andy megbékél környezetével? Megtudhatjuk, ha végigjárjuk Andyvel a megpróbáltatásokkal teli utat.

A könyv elsősorban gyerekeknek íródott, témájánál fogva mégis ajánlható felnőttek számára, hogy jobban megértsék a gyermekekben lezajló folyamatokat, így saját gyermekeikkel is könnyebben megtalálhatják a közös hangot.

Akár szakember képzésben, akár szakmai önképzésként, vagy vitaanyagként, akár gyerekekkel dolgozóknak jó esélyt ad a hasonló helyzetek feltárására, végiggondolására.

Holló Zsuzsa

■ Jacqueline Wilson: A kofferes kislány
Animus Kiadó, 2001.

Jacqueline Wilson: Micsoda anya!

■ A megható regény egy tízéves kislány történetét mutatja be. Az eseményeket az ő szemszögéből látjuk. Dolphin kissé különös édesanyjával és nővérével éli mindennaposnak nem mondható életét. A kislány minden vágya, hogy anyukája olyan legyen, mint másoké, azonban a nevelőotthonban felnőtt, érzelmileg labilis Marigold képtelen úgy viselkedni, ahogy azt környezete elvárja. Már megjelenése is rendhagyó: testét tetőtől-talpig tetoválasok borítják. Képtelen tartós kapcsolatot kialakítani, és felelősségteljesen nevelni gyermekeit, bár nagyon szereti őket. Éjszakai kimaradásai, italo-zásai követ-kez-tében a mindössze tizennégy éves nagyobbik lánya viseli gondját kishűgának és sokszor saját édesanyjának is. Dolphin mindent elnéz és meg-bocsát Marigold-nak mert csodálja őt, nővére azonban folyamatosan szem-be-síti anyját a helyzet tarthatatlanságával.

Az eseménydús történet folyamán megjelenik mindkét gyermek édesapja, akik ugyan fogódzót jelenthetnének számukra bizonytalan világukban, ám felbukkanásuk bonyodalmakkal teli változásokat is okoz.

A regény sokszor szívszorító, ugyanakkor felemelő, hiszen áthatja a három ember egymás iránti mély és őszinte szeretete. Remek lehetőség szakemberek számára saját értékrendjükkel, véleményükkel való szembesülésre, ugyanakkor kiválóan használható hasonló sorsú gyerekek foglalkozóknak, de a képzésben is jó segédeszköz.

Holló Zsuzsa

■ *Jacqueline Wilson: Micsoda anya!*

Animus Kiadó, 2001.

Trauma és gyógyulás - az erőszak hatásai a családon belüli bántalmazástól a politikai terrorig

■ Az ismert pszichiáter-szerző 1992-ben megjelent könyvét számos pszichológusokat képző amerikai egyetemen használják tankönyvként, ugyanakkor témájának és mélyen átérző stílusának köszönhetően igen fontos önségítő olvasmány erőszak-túlélők számára is. A könyv a DSM (az Amerikai Pszichiátriai Társaság diagnosztikai kézikönyvének rövidített angol neve) által "poszttraumás stressz zavar" néven ismertetett pszichiátriai kórképet veszi elemzés alá, amelyet az elmúlt évtizedek pszichés traumát leíró szakirodalma már a családon belüli erőszak női és gyerek áldozataira is kiterjesztett.

A szerző nagy szakmai áttekintéssel összegzi azokat a fő területeket, ahonnan poszttraumás stresszről a napjainkban ismert tudás származik: a háborúban harcoló katonákat leíró ismereteket, a családon belüli erőszakkal kapcsolatos feminista kutatások eredményeit, politikai és lelkiismereti foglyokkal és holokauszt-túlélőkkel foglalkozó szakmai tapasztalatokat, valamint a hagyományos katasztrófa-alapú traumatudást.

Mind esetleírásaiban, mind az elméleti közelítésében kiemeli a holokauszt-túlélők, az incestustúlélők (gondozó által szexuálisan kihasznált gyerekek), a bántalmazott nők és a háborús veteránok közös tapasztalatait, és konkrét terápiás modellt javasol az ilyen páciensek kezelésére.

A könyv két fő részre oszlik: A poszttraumás stressz zavar kialakulására hajlamosító tényezők részletes ismertetése (külön fejezetben kifejtve a rettegés, az emberektől való elszakadás, a fogság és a gyermekkori bántalmazás hatásait), továbbá a szerző által kitágított "komplex poszttraumás stressz zavar" diagnózisának bevezetése.

A traumatizálók pszichoterápiás kezelésének három fő fázisa (biztonság kialakítása, emlékezés és gyász, visszakapcsolódás az emberi közösségbe) leírása, valamint a traumatizálókkel folytatott csoportterápiás vonatkozások.

"TÚLÉLŐ" VAGY "ÁLDOZAT"?

A szerző a "túlélő" kifejezéssel jelöli mindazokat, akiket valamilyen trauma ért, még ha a legszükségesebb sérüléseket szenvedték is el, és alig-alig képesek a mindennapi élet kihívásaival szembenézni. E választás célja a mindenkor páciensek belső megerősödése: a túlélés motívumának hangsúlyozásával a páciens megtanulja, hogy ne passzív, tehetetlen áldozatként tekintsen magára, hanem erős, önálló emberként, aki a trauma minden borzalma ellenére életben tudott maradni.

KIKNEK AJÁNLJUK?

- Pszichológusoknak
- Pszichiátereknek és pszichiátriai dolgozóknak/ápolóknak
- Egyéb segítő szakmákban dolgozó szakembereknek: rendőröknek, nőgyógyászoknak, orvosoknak, védőnőknek, segélyvonalas dolgozóknak
- Szociológusoknak és szociális munkásoknak
- Családon belüli traumák (gyermekkorukban érzelmileg, testileg vagy szexuálisan bántalmazott túlélőknek, illetve bántalmazott nőknek), valamint egyéb társadalmi traumák (holokauszt, háború, politikai üldöztetés) túlélőinek, akár pszichoterápiás kezelés mellé, akár önmagában önségítő könyvként.

Kiemelten ajánljuk a könyvet pszichoterapeutáknak és szociológusoknak, mivel ismereteink szerint hazánkban egyetlen felsőoktatási intézményben sem része a kötelező tananyagnak ez a téma.

■ *Judith Herman: Trauma és gyógyulás - az erőszak hatásai a családon belüli bántalmazástól a politikai terrorig*

Háttér Kiadó-Kávé Kiadó-NANE Egyesület, 2003

További információ:

http://www.nane.hu/kiadvanyok/tuzhely/trauma_order.html

Tolerancia a Csereháton

■ FÓLIÓ 2000 ALAPÍTVÁNY A ROMA FIATALOKÉRT

A Fólió 2000 Alapítvány Borsod-Abaúj-Zemplén megye kis községeiben élő roma fiatalok számára rendszeresen tart foglalkozásokat, háromhetente egy teljes hétvégét vehetnek igénybe összesen 15 alkalommal. A résztvevő fiatalok halmozottan hátrányos helyzetűek, földrajzilag, gazdaságilag, szociálisan, kulturálisan egyaránt. Földrajzi helyzetük eleve hátrányba hozza őket, mivel Magyarország egy gazdaságilag nehéz helyzetű, egykori nehézipari vonzáskörzetében Borsod-Abaúj-Zemplén megye Cserehát kistérség 5 aprófalvában élnek: Lak, Tomor, Szakácsi, Irota, Hegymeg, ahonnan a fiatalok elvándorlása már negyven éve töretlen trend.

A mára megszűnt nehézipari központok ezektől a községektől vonták el a fejlesztési pénzalapokat: a községek infrastruktúráisan nagyon elmaradtak, amit az utak járhatatlansága, szolgáltatások nemléte, a tömegközlekedés ritkasága és magas árai, a munkalehetőség hiánya jellemmez. A közintézmények szolgáltatásait (önkormányzat, iskola, posta) az alacsony színvonal és az öntörvényűség jellemzi. Ennek eredményeképpen a lakosok 90%-a, az ott élő cigányok 100%-a munkanélküli. Jelenleg az egyetlen biztos megélhetést a családi juttatások biztosítják. Andráska Zsófia írása.

A cigány fiatalok elvéve tanulnak tovább, nagy százalékuk nem végzi el az általános iskolát. A lányok korán férjhez mennek, 15-16 évesen gyermeket szülnek. A térség nem cigány lakossága mélyen előítéletes a cigányokkal szemben, amely fizikai elszigetelődésben is megjelenik: a cigányok nagy része elszigetelt, a falu határában épült telepeken él. Hátrányos helyzetükben egyre erősödő fizikai és szellemi beszűkültség következik: a közlekedés ritkasága és drágasága meggátolja őket családi és baráti kapcsolataik, kultúrájuk ápolásában, a fiatalokat a továbbtanulásban, és munkavállalásban, valamint jogaik érvényesítésében. Az iskola nem segíti őket az általános ismeretek megszerzésében, amit mi sem bizonyít jobban, mint hogy itt csak a cigány diákok buknak, s hogy döntő többségük kisegítő csoportokba van beosztva. Erős az asszimilációs kényszer, keveset tudnak a cigányságról, szégyellik odatartozásukat.

Ezen problémákra válaszképpen jött létre a klub, melynek tagjai 3 hetente találkoznak egy teljes hétvégére. Ezen alkalmakkor, a klub tagjai meglátogatják a környékbeli kisfalvakban élő romákat, velük közös programokat, barátságos

Fotó: Esztergomi Katalin, Roma Sajtó Központ sportversenyeket szerveznek.

A klubfoglalkozásokra meghívtak cigány szociális munkásokat, pedagógiai tanulmányokat folytató főiskolásokat, valamint fiatal cigány aktivistákat (politikai szférában levőket és önkénteseket egyaránt).

Az alapítvány munkatársai fontosnak tartják más kisebbségekhez tartozó fiatalokkal való találkozik megszervezését, ide értve a hazánkban élő menekülteket is. A klubnak kapcsolata van például az afgán gyerekek klubjával. Ez a program egyedülálló lehetőséget nyújthat a helyi roma ifjúság számára a saját maguk kultúrájának megismerésére, illetve szociokulturális hátrányuk ledolgozására.

A klub elsődleges célja az öngazgatási forma gyakorlása, és a csoportkohézió megeremtése, a kollektív döntések, a szolidaritás beépítése a gyerekek tudatába, valamint a csoporton belüli esélyegyenlőség tudatosítása. A szakmai program a multikulturalitásra épül, minél több információ átadása a cél, az eltérő nemzeti, etnikai, vallási kisebbségek kultúrájából, miközben a cigány kultúrát is igyekszik minél inkább bemutatni.

A foglalkozáson a beszélgetések elsődlegesen az iskola, a továbbtanulás, a megélhetés témakörben mozognak. A projekt célja még a fiatalok önértékelésének és önismeretének növelése, az egyéni készségek fejlesztése (kommuni-

kációs, nyelvi, fizikai, intellektuális). A probléma megoldási képesség növelése, az önérvényesítés módozatok elsajátítása és gyakorlása (önálló fellelősség vállalása, programrészek megszervezése). A vezetőképzésben: kollektív demokratikus döntéshozatali módszerek, tárgyalási készség, szervezőkészség elsajátítása és gyakorlása. Végül pedig az előítéletek kialakulásának, működésének megértése a cél.

A klub létrejöttét maguk a roma fiatalok igényelték. 1998 nyarán az alapítvány munkatársai öngazgatású nyári tábor szerveztek Budapesten a laki iskolásoknak a pedagógusok bevonásával. Az akkor elképzelt cigány tábor nem tudták megvalósítani a tanárok, illetve a diákok passzív ellenállása miatt. Az öngazgatás, a kollektív döntéshozatal is elmaradt, mivel a tanárok nem ismerték el ezt a döntéshozatali formát és megvétózták annak megvalósulását. Ennek ellenére valami elindult, mert a tábor utolsó napjaiban a fiatalok kérték, hogy legyen folytatása az együttműködésnek. Ezen a momentumon kívül, a 18 résztvevő elmondása alapján tudjuk, hogy nagyon fontosnak tartják, annak lehetőségét, hogy legalább 3 hetente a barátaikkal találkozzanak, illetve programokon vegyenek részt. Sajnos a társadalmi kirekesztés jelentős, mindennapi realitás a fiatalok életében annak ellenére, hogy egyes községekben már 50%-os a cigány népesség aránya: elkülönült telepen élnek, a helyi nem cigány népesség megveti őket, erős bennük a cigányellenesség. A két etnikumnak nincsenek közös ünnepei, így például a helyi kultúrházban is külön rendezvényeik vannak.

A környéken leginkább a cigánygyerekek kizárása, negatív diszkriminálása, szórakozóhelyekről való kitiltása, a helyi programokból, eseményekből való kívül maradása a trend.

Ennek fényében nyilván érthető, hogy a résztvevők számára, főleg mint vonatkoztatási csoport, illetve figyelmet, „biztonságot” nyújtó közösség jelenik meg a csoport.

A következőkben egy táblázatban foglaltam össze a projekt erősségeit, gyengeségeit, esélyeit, és veszélyeit:

A projekt előnyei elég jól artikulálódtak már eddig is, ezért inkább a hiányosságaira, valamint negatív, járulékos hatásaira térnék ki bővebben. Nagyon fontos problémának tartom, hogy a klub munkatársai semmilyen kapcsolatot nem alakítottak ki az egyéb helyi szervezettel, (iskola, szülők, ifjúsági csoport, önkormányzat), így elég egyértelműen egy oldalú segítség folyik. A fő probléma, hogy ezáltal egy kiemelés valósul meg, és a klub szinte „művi” környezetként kezd funkcionálni a gyerekek életében. Az itt elsajátítható értékek, attitűdök, készségek alkalmazása, mind technikai, mind kulturális akadályokba ütközik. Példának okáért a környéken élő romák körében bevett szokás, hogy a 15-16 éves lányok férjhez mennek, és gyermeket szülnek. (Szülői döntésnek eleget téve, későbbiekben pedig a férjükkel szembeni alárendeltség a jellemző.) Ezzel szemben a csoport tagjai között lévő 5 lány, megtanulja, elsajátítja a demokratikus döntéshozatalt, hirdetik számára a nemek egyenlőségét, melynek alkalmazása a saját életükben igen nagy akadályokba fog ütközni, ezzel növelve elégedetlenségüket és frusztrációjukat. Egyébként a kor és nem szerinti megoszlás is jellemző a csoportra, 18 fő közül 13 fiú és 5 lány. A kor megoszlás tekintetében a 15-17 éves korcsoportban vannak túlsúlyban a lányok, hiszen az idősebbek, már férjhez mentek és gyereket szültek. A projekt működtetői egyértelműen a „fehér többség” értékrendjét képviselik és próbálják alkalmazni, ezzel együtt nem vagyok benne biztos, hogy egyértelműen ez a jobb. Bár a környéken élő roma lakosok meglátogatásával alapvetően azt a célt próbálják megvalósítani, hogy megismerjék, illetve elfogadják cigány kultúrájukat és roma identitásukat a csoport tagjai, de mégis sokkal erősebben hathat rájuk a látenszen megfogalmazott értékek átadása, így a roma identitásuk feladása és a többség értékeinek elfogadása, illetve az annak való megfelelés lehet döntően domináns ezeknek a gyerekeknek az életében. A csoport tagjainak kiválasztását is érdekes egy pillanatra megfigyelés tárgyává tenni. Azok a gyerekek vesznek részt, akik azon a nyári táboron jelen voltak 98-ban. Ide főleg a „jobb módúak” (kellet némi szülői hozzájárulás) engedték el gyermekeiket. Elégé véletlenszerű volt a bekerülés, főleg azért, mert a csoport tagjai azóta is mereven elzárkóznak attól, hogy tovább bővíthessen a klub.

A velük egy faluban lakó roma tár-

saik kizárása, valamint a klub „kisajátításának” jóváhagyása (a szociális munkások részéről) nem éppen az elfogadás – mint a projekt céljai között szereplő fő cél – irányába mutat. Az, hogy nincs kapcsolat az egyéb helyi intézményekkel, (pl. iskola) nagyban csökkenti a klub hatékonyságát.

Az is erősen foglalkoztat, hogy mivel a régióban nem terveznek nagyobb állami befektetést, illetve semmilyen más munkahelyteremtő projektet a közeljövőben, ezért kérdéses, hogy a fent már felsorolt készségek, képességek elsajátítása, illetve alkalmazása hol fog megvalósulni. Hiszen a klub céljai között nem szerepelt a fiatalok elvándorlásának elősegítése. Hosszútávon a szervezőknek fel kell venni a kapcsolatot más, a tárgykörben szintén érintett résztvevőkkel. (önkormányzat, állam, gazdasági szereplők).

A program alapvetően jó, de összehangolt munkára van szükség, hiszen dolgozni kellene az összes érintettel. Nem csak ezeket a fiatalokat kell képessé tenni az integrálódásra, hanem a többséget is a befogadásukra. Ráadásul regionális szinten is el kell, hogy induljon valami fejlesztés, fejlődés, különben ezek a fiatalok nem tudják kamatoztatni a tudásukat helyi szinten. Arról már nem is beszélve, hogy a szegénység nem igazán tesz jót a másság elfogadásának, illetve a toleranciának.

Andrásk Zsuzsanna

ERŐSSÉGEK	GYENGESÉGEK
Fiatalok önértékelésének és önismeretének növelése	
Egyéni készségek fejlesztése (kommunikáció, nyelvi, fizikai, intellektuális)	A program (és más se) segíti elő ezen készségek felhasználását a kívülvilágban
Saját és mások helyzetének a megértési és elemzési képességek elsajátítása	
Egymással szembeni szolidaritás kialakítása, a csoport összetartásának az erősítése	A csoporton kívül rekedt roma fiataloktól való eltávolodás
Önérvényesítés készségének kialakítása és gyakorlása	A helyi cigány szokásoktól nagyon eltérő értékeket képvisel
Vezetőképzés: kollektív demokratikus döntéshozatali módszerek, tárgyalási készség, szervezőkészség elsajátítása és gyakorlása	Ezek még a csoporton belül sem igazán tudnak megvalósulni, mert tradicionálisan a férfiak illetve az idősebb, erősebb személyiségű gyerekek véleményét fogadják el a fiatalabbak, illetve a lányok
Előítéletek kialakulásának és működésének megértése	A pozitív diszkrimináció elősegíti a csoporton kívül maradt roma fiatalokkal szembeni diszkrimináció kialakulását
A külsősök bevonásával új értékek, életpálya lehetőségek vázolódhatnak fel a résztvevők számára	Nem tart fent semmilyen kapcsolatot a helyi intézményekkel, illetve a családokkal sem, így az elsajátított készségek hatékony felhasználását nem teszi lehetővé
Más kisebbségek kultúrájának megismerésével párhuzamosan az egészséges roma identitás kialakulása	A térség gazdasági helyzetének javulása nélkül, csupán frusztrációnövelő hatású, illetve az elvándorlást segíti elő.
Mikroszinten és nagyon zártan működtetett projekt	

Egységes tananyag az együttnevelésért

■ TÁJÉKOZTATÓ A FOGYATÉKKAL ÉLŐK ESÉLYEGYENLŐSÉGÉNEK ELŐSEGÍTÉSE CÍMŰ PHARE PROGRAMRÓL

A Fogyatékkal élők esélyegyenlőségének elősegítése című intézményfejlesztési pályázatot a Gyermek-, Ifjúsági és Sportminisztérium és az Oktatási Minisztérium közösen nyújtotta be a Phare 2003. évi Nemzeti Programja keretében. A program fő célja a fogyatékos emberek társadalmi integrációjának elősegítése az integrált oktatás fejlesztésén és az akadálymentes középületek számának növelésén keresztül.

A program két fő eleme egy Twinning (szakértői együttműködés) és egy Pályázati Alap. A program első, dán-magyar szakértői együttműködési elemének költségvetése 350 ezer euró (kb. 90 millió Ft), célja az épek és fogyatékosok szegregált oktatásának csökkentése Magyarországon egy, az együttnevelésre vonatkozó egységes tananyag kidolgozása révén a felsőoktatásban tanító tanárok számára. A tanító- és tanárképzésben általános módszertant vagy tantárgypedagógiát oktatók az együttnevelés pedagógiájának átadásával segítik a jövő pedagógusait, akik a diploma megszerzésével a fogyatékos és ép gyerekek együttes tanítására vonatkozó elméleti és gyakorlati ismeretekkel rendelkeznek.

A program szakmai vezetője John Willumsen dán előcsatlakozási szakértő, aki 2003 szeptemberében kezdte meg tevékenységét a GyISM-ben. Munkáját más dán szakértők mellett hazai szakértők fogják segíteni annak érdekében, hogy a tananyagfejlesztés a magyar igényeknek megfelelően történjen.

A dán-magyar együttműködés eredményeként kidolgozott tananyag alapján 30 felsőoktatásban dolgozó oktató vehet részt 60 órás elméleti és gyakorlati képzésben. A képzés célja általános információk nyújtása a különböző típusú fogyatékosokkal kapcsolatban, metodológiai áttekintés, illetve szemléletformálás. A gyakorlat idején a résztvevők iskolákat, fogyatékkal élők számára képzést és egyéb szolgáltatásokat nyújtó civil szervezeteket, illetve sportági műhelyeket látogatnak meg. A testnevelés területén dolgozók speciális, fogyatékkal élők által üzhető sportokkal ismerkedhetnek meg, mint például a csörgőlabda, boccsa vagy ülő röplabda. A hazai gyakorlatot kéthetes dániai tanulmányút követi, ahol a résztvevők az együttnevelés dániai példáját ismerhetik meg. A képzés résztvevőinek, illetve intézményeiknek vállalniuk kell, hogy a képzés anyagát a 2004/2005. tanévtől kezdődően tantervükbe valamilyen formában (kötelező, kötelezően választható vagy szabadon választható külön tantárgy keretében, vagy más tantárgy anyagába illeszkedően) beépítik.

A konferencia a szakértői együttműködés hivatalos megindítását jelenti. A képzésben résztvevők megismerkedhetnek a programban részt vevő dán és magyar szakértőkkel és részletes tájékoztatást kapnak a program lebonyolításáról, feladataikról.

A program másik fő eleme a Pályázati Alap, amelyből köz- és felsőoktatási intézmények, valamint sportlétesítmények akadálymentesítéséhez nyerhető pályázat útján támogatás.

A program keretében az épületeket úgy kell akadálymentesíteni, hogy azok mindenfajta fogyatékosággal élő személy számára használhatóvá váljanak, legyen szó akár mozgás-, látás- vagy hallássérültről.

E három intézménytípus különös jelentőséggel bír a fogyatékkal élők társadalmi beilleszkedése szempontjából. Az általános és középiskolák olyan intézmények a gyermekek életében, ahol a fogyatékos gyermekek épekkel való együttnevelése szükséges ahhoz, hogy esélyegyenlőségük a későbbiekben is biztosítható legyen. A közoktatási intézmények közül támogatásért 12 évfolyamos iskolák, vagy általános iskolák és középiskolák partnerségben pályázhatnak.

Az OM felügyelete alá tartozó felsőoktatási intézmények akadálymentesítésének célja, hogy megfelelő infrastruktúrát biztosítson a fogyatékos személyek felsőoktatásban való részvételéhez, elősegítve munkaerőpiaci érvényesülési lehetőségeiket.

Tapasztalataink és a statisztikák bizonyítják, hogy a sportoló fogyatékosok önállóbbak, határozottabbak, könnyebben megtalálják helyüket a világban, ezáltal nagyobb arányban jutnak munkához, könnyebben beilleszkednek a társadalomba, mint azok, akiknek nincs lehetőségük a sportolásra.

Napjainkban azonban kevés a sportoló fogyatékos, mert hiányoznak a befogadó létesítmények, a szakemberek, a társadalom integratív szemlélete. A sportlétesítmények akadálymentesítése kulcsfontosságú mind a fogyatékosok rehabilitációjára, mind pedig társadalmi integrációjuk szempontjából. A cél több funkció ellátására, például fedett teremben játszható labdajátékok játszására és egyéb sporttevékenység végzésére is alkalmas sportszarnokok, illetve ezek mellett uszodák akadálymentesítése.

Az Alap költségvetése kb. 1 md Ft, melynek ö-e származik az Európai Unió Phare forrásából, ö-e pedig a GyISM és az OM által biztosított nemzeti hozzájárulás. A rendelkezésre álló összeg egyenlő arányban oszlik meg a három akadálymentesíthető intézménytípus között.

A 2003. évet az Európai Unió a Fogyatékkal Élők Európai Événak nyilvánította annak érdekében, hogy felhívja a figyelmet mindazokra a nehézségekre és akadályokra, melyekkel a fogyatékos embereknek mindennapi életük során szembe kell nézniük. A Fogyatékkal élők esélyegyenlőségének elősegítése című program kiválóan illeszkedik az év célkitűzéseire.

Készült a GyISM sajtóközleménye alapján

ÉTA

■ ÉRTELMI SÉRÜLTEKET SZOLGÁLÓ TÁRSADALMI SZERVEZETEK ÉS ALAPÍTVÁNYOK ORSZÁGOS SZÖVETSÉGE

Az ÉTA Értelmi Sérülteket Szolgáló Társadalmi Szervezetek és Alapítványok Országos Szövetségét (1158 Budapest, Molnár Viktor u. 94-96) 1997-ben alapították. 2000. november 25-től Kiemelkedően Közhasznú társadalmi szervezetként működik. Mint Országos Szervezet, 110 tagszervezetét képviseli.

Célja, hogy szakmai és tagszervezetei működését segítő szolgáltató jellegű programjaival támogassa 110 tagszervezete munkáját. A tagszervezetek korai fejlesztői, teljes ellátást nyújtó speciális lakóotthoni, nappali foglalkoztatói, munkaterápiás foglalkoztatói, sport terápia és kulturális kínálatokat jelentő szolgáltatásai sok ezer értelmi vagy halmozottan sérült ember életminőségét javítja.

Az ÉTA Országos Szövetség olyan ernyőszervezet, amely segítő szolgálataival hatékony országos érdekképviselőre képes. Folyamatosan megvalósítja a fogyatékos embereket gondozó társadalmi szervezetek és alapítványok teljes körű érdekképviselését, segíti működésük biztonságát, az állam intézményeivel és országos hatáskörű szakmai intézményekkel való kapcsolatok kiépítésével és a társadalom integrációs képességének fokozásával.

Az ÉTA Országos szövetség működésében stratégiai követelményként fogalmazza meg, hogy költségeit minimalizálva az adminisztrációs feladatait és az egyes programjaihoz igazodó személyi feltételeket külső szakértőkkel hajtja végre és az országos szintű szervezettségét olyan régió központok működtetésével teljesíti, melyek költségterhet nem jelentenek.

A Szövetség munkájának menedzser szemlélete a gyakorlatban 6 fős magasan kvalifikált munkatársi közösséget jelent, melyen belül a Szövetség Elnöke is érdemi, operatív feladatokat teljesít.

■ AZ ÉTA ORSZÁGOS SZÖVETSÉG MŰKÖDÉSE SORÁN

- Folytatta gyógypedagógiai szaktanácsadó szolgáltatását
- 30.000.000.- Ft összegben segítette tagszervezeteinek működését
- 800 fogyatékossgal élő ember és családjaik üdültetését szervezte és finanszírozta
- előkészítette a 2003. október hónapjában megrendezett III. Nemzetközi Családsegítő Konferenciát
- rendszeres kiadványként „ÉTA Hírlevelével” tájékoztatást ad az aktuális szakmai hírekről
- indította és működteti pályázati szolgáltatását, melynek keretében 20 naponként ad információt a pályázati lehetőségekről (1.), megrendelésre pályázatokat készít (2.), és a pályázattal kapcsolatos képzést szervezi (3.).
- szponzori felajánlások teljesítésével segítette tagszervezeteinek működéssel kapcsolatos pénzügyi gondjait

- folyamatosan működő vándorkiállítás keretében mutatja be az Ország városaiban a fogyatékossgal élő emberek által készített és piacképes használati és dísz tárgyakat
- képviseli tagszervezeteit állami intézmények és országos hatáskörű szervek előtt egyéni problémáik megoldásában

Az ÉTA Országos Szövetség a következő feladatokat megvalósítását határozta el:

- Ernőszervezetként, működést segítő támogatások pályázati úton történő elnyerése, közvetítése a tagszervezetek felé, a kötelezettségek monitorizálása, fogyatékos embereket segítő akció programok szervezése, bonyolítása, adminisztrálása és elszámolásának koordinálása,
- Az ÉTA Hírlevelét szakfolyóirat folyamatos szerkesztése, kiadása, tartalmának gazdagítása, formai megjelenésének korszerűsítése
- A gazdasági élet szereplőinek bevonásával a szponzori kör további bővítése
- Szakmai jogsegélyszolgálat működtetése
- Fogyatékos emberek csoportos vagy családi üdültetésének szervezése és pénzügyi támogatása
- Pályázati figyelőrendszer működtetése és – megrendelésre – pályázatok komplex elkészítése
- Országos képzési program szervezése és bonyolítása abból a célból, hogy tagszervezetei a gyakorlatban is hasznosítható pályázati kultúrával, pályázati írói képességekkel rendelkezzenek
- Pályázati úton elnyert költségvetési támogatások felhasználásának monitorizálása, bonyolítása, elszámolása – tagszervezeteinek javára
- Stratégiai terv elkészítése egy olyan országos ellátási rendszer megteremtésére, amely komplex segítő szolgálatként funkcionál a fogyatékos emberek és családjaik támogatásaként - Európai Unió tapasztalatok felhasználásával

Az ÉTA Országos Szövetséget vezető team meggyőződése, hogy a társadalom széleskörű bevonása, és a tagszervezetek EU csatlakozást követő pénzügyi gondjainak megoldását is jelentő pénzügyi mechanizmusok elcsúsztatása a gondjaira bízott fogyatékos emberek sorsának biztosítékai.

Bliss Alapítvány

■ SEGÍTŐ KOMMUNIKÁCIÓ MÓDSZERTANI KÖZPONT

*Segítő kommunikáció= augmentatív és alternatív kommunikáció (AAK),
amely megmutathatóvá teszi a kimondhatatlant*

Kommunikáció nélkül nincs élet...

„A Jel csak annak él,
ki mondandóját megérti,
megsejti vagy bogyozza.”

Keresztury Dezső

Aki nem tud beszélni, annak a szokásostól eltérő utakat kell választania gondolatai, érzései, kívánságai kifejezésére. Ilyenek a gesztusok mellett a kommunikációs táblákon vagy elektronikus hordozókon, ún. kommunikátorokon elhelyezett üzenethordozók, mint például a képek, a grafikus ábrák, a Bliss-jelképek, a betűk és szavak. Ezen egyéni kifejezőmód megtalálásához nyújt segítséget a Bliss Alapítvány Segítő Kommunikáció Módszertani Központja, komplex rehabilitációs szolgáltatások keretei között.

■ KIKNEK SEGÍTÜNK?

Mindazoknak, akiknél születési agyi károsodás, baleset, értelmi sérülés, idegrendszeri betegség stb. következtében a kommunikációt gátló, súlyos beszédzavar alakult ki.

REHABILITÁCIÓS SZOLGÁLTATÁSAINK:

1. Oktatás. Halmozottan sérült gyermekek komplex kommunikáció fejlesztése másfél éves kortól, speciális mozgás- és beszédfejlesztés, számítógépes képzés, tizenhat éven felüliek speciális, számítógépes munkákra történő felkészítése.
2. Képzés és továbbképzés végzett szakemberek és főiskolai hallgatók részére (gyógypedagógusok, foglalkoztató terapeuták, logopédusok, konduktorok, rehabilitációs nővérek, gyógytornászok és egyéb segítő szakmabeliek).
3. Vizsgálat. Kommunikációs készségek felmérése korhatárra és lakhelyre való tekintet nélkül.
4. Gyermekorvosi rendelés csecsemőkortól ifjúkorig (speciális ellátást igénylő betegek részére).
5. Konzultáció családok, tanárok, terapeuták stb. részére, kommunikációs segédeszközt használó családtag, növendék esetében (számítógép adaptálás, oktatási segédeszközök és programok).
6. Mentálhigiénés és szociális programok. Pszichoterápiás csoportok szülőknek, egyéni és családi tanácsadás, nyári táboroztatás, szabadidős programok.
7. Kutatás és kiadványok készítése a kommunikáció, mentálhigiéné, gyógypedagógia, számítástechnika, pszichológia és nyelvészet területén.
8. Információs központ. Könyv- és folyóirattár, segédeszköztár, számítógép programtár, szakmai és szülői információs szolgálat, kapcsolattartás hazai és külföldi társszervezetekkel.

A Bliss Alapítvány 1987-ben alakult civil, non-profit, kiemelten közhasznú kategóriába tartozó, politikailag független, humanitárius szervezet. Kuratóriuma és Felügyelő Bizottsága önként látja el feladatát. Adományok segítségével működteti az 1993-ban létrehozott Segítő Kommunikáció Módszertani Központot.

Az Alapítvány elérhető: 1112 Budapest, Neszmélyi u. 36.

Tel./fax: 361-310-3583

e-mail: drahu@c3.hu

Áldozat vagy tettes?

■ KÉPZELETBELI FORGATÓKÖNYV SCHMIDT ANNA HAJDANVOLT ELÍTÉLTETÉSE ÉS KOSZTOLÁNYI ÉDES ANNA-TÖRTÉNETE NYOMÁN

Rövid újsághír valamelyik budapesti napilap bűnügyi rovatában, 1920 körül: "S. Anna, a jó cseléd, minden ok nélkül megölte jó gazdáit".

▪ Rövid beszélgetés Kosztolányiék Logodi utcai lakásának nappali szobájában.:

Kosztolányi: Milyen jó volna egy olyan cselédlányra szert tenni, aki sohase megy el vasárnap délután, s aki, mint valami gép, egyéni életének és kíváncsainak legkisebb jele nélkül, mindig mindent tökéletesen elvégez.

Kosztolányiné: Én ilyen lányt nem mernék a házamban tartani, mert aki ennyire öntudatlan, az éppen öntudatlanságában valami rémült cselekedetre képes.

▪ Pár év múlva egy telefonbeszélgetés ellopott mondatai:

Kosztolányi: Halló!

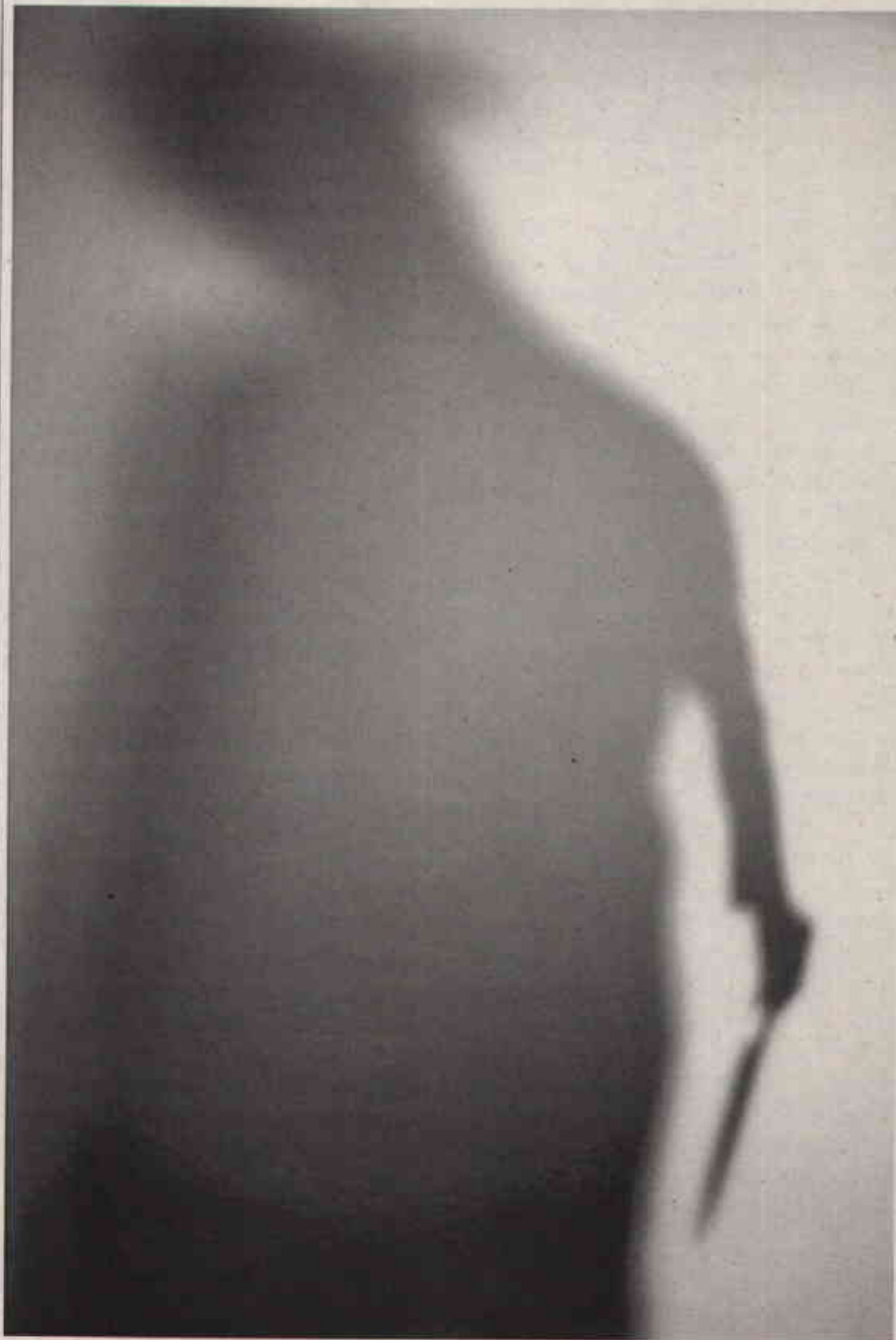
A vonal másik vége: Kosztolányi Úr, gratulálok a könyvéhez, az Édes Annához. Én vagyok az a budapesti ügyvéd, aki védte a büntetőperben az Ön Édes Annáját. Pontosabban Schmidt Annát. Tudja, aki baltával ölte meg gazdáit. Most a márianosztrai fegyházban raboskodik.

Kosztolányi: Kérem, ez csak véletlen lehet. Én ismertem őt. Arcát az első pillanattól fogva határozottan láttam. Szőghajú volt, kékesszürke szemű. Talán egy falusi cselédlány lehetett a mintája, akit évekkel ezelőtt egy nyári délelőtt lestem meg az utcán, valami budai ház kapujában, amint fehér fogával beleharapott egy zöld almába. Vagy mégis ő volt? Azt mondja, Schmidt Annának hívják? Lehet, hogy képzeletünk, mint tudatunk létezési formája, valóság?

"római katolikus, vagyontalan, magyar állampolgár, hajadon, gyermektelen, büntetlen előéletű") a kommün bukása után, 1919 augusztusától Budapesten, az Attila úton, a sértetteknel, Vizi Kornél miniszteri tanácsosnál (később államtitkár) és feleségénél cselédként

dolgozott.

Kezdetben szerény, csöndes vidéki lány volt, aki lelkiismeretesen végezte munkáját. Szórakozni sohase járt. Eleinte úgy érezte, nem tud beilleszkedni Vízékhez, de lassan megszokta a világot, a telefont és a számára furcsa

Néhány évvel később: poros irattár, elsárgult akták. Ott találtuk az előbbi vádiratot, tárgyalási jegyzőkönyvet és ítéletet:

■ VÁDIRAT

az 1920. május 28. óta előzetes letartóztatásban lévő Schmidt Anna vádlott (1919-ben, Balatonkajáron született,

bútorokat is. A vádlott remek szakácsnőnek bizonyult. A sértettek egyike, Vizyné gyakran dicsekedett barátainak a vádlott kiváló tulajdonságaival. Ennek ellenére a sértettek szívtelenül, szeretet nélkül, ridegen bántak a vádlottal. Megakadályozták, hogy férjhez menjen, arra kényszerítették, hogy náluk maradjon.

1920. május 27-én, a vádbeli napot megelőző este a sértettek otthonukban estélyt rendeztek, amelyre több barátjukat is meghívták. A vacsorán mindenki jól érezte magát. A szomszédos lakásokban élő cselédek is segítettek a háziaknak. A felszolgálás apró szüneteiben arról beszélgettek, hogyan változik majd meg a sértettek élete, mivel a ház ura, Víz Kornél nem olyan régen megkapta államtitkári kinevezését.

Miközben a szomszédos cselédek vacsoráztak, dűskáltak a finomságokban, a vádlott egyetlen falatot sem bírt lenyelni, mivel ekkor látta meg a nyitott ajtón át a sértettek rokonát, Patikárius Jánost, amint titokban beleszókol a házban lakó Moviszter doktor feleségének nyakába. Korábban a vádlott és Patikárius János között szerelem szövődött. Volt, amikor meghaltak az ölekezésben, és újra meg újra föltámadtak. Az estélyt megelőzően viszont már több hónapja nem találkoztak, kapcsolatok a múltban véget ért.

A vacsoráról a vendégek másnap hajnalban távoztak. Május 28-án, a vádbeli napon, amikor az utolsó vendég is elment, a vádlott hozzálátott leszedni a terítéket, de Vizyné, a sértett fáradtan pillantott végig az ünnepség romjain. Ingerülten rászólt a vádlottra, hogy hagyja az edényeket, ne zörögjön, csukja be az ablakot, és menjen lefeküdni, majd reggel befejezi a munkát. A vádlott eleinte engedelmeskedett. Később mégis benyitott a konyhába. Nem gyújtott villanyt, így egy széket is feldöntött. A sötét konyhában mohón evett. Ezt követően bement a sértettek hálószobájába, ráült Vizyné ágyának szélére. Amikor Vizyné kinyitotta a szemét, észrevette, hogy a vádlott nézi. Felsikoltott. Próbálta a vádlottat ellökni magától. Ekkor a vádlott a kezében lévő konyhai késsel mellkason szúrta Vizynét. Ebben a pillanatban a másik

sértett, Víz Kornél is felébredt. Megpillantotta a vádlott kezében a véres kést. Dulakodni kezdtek. A vádlott dühös mozdulattal, többször egymás után össze-vissza döfködté a férfit. Amikor a sértett már nem mozdult, a vádlott kiment a szobából, és lemosta a vért a kezéről. Majd ledőlt és elaludt. Reggel hatkor ébredt fel. Délután dr. Duma Szilárd és Ficsor tanúk egy rendőr segítségével betörték az ajtót. A vádlottat véres ingben találták a tett helyszínén. A bűncselekmény elkövetését a rendőri jelentéssel, a tanúvallomásokkal, a szakértői véleménnyel, a helyszíni szemléről készült jegyzőkönyv adataival és a vádlott beismerő vallomásával bizonyítom.

■ E tények alapján Schmidt Annát vádolom :

1 rb. a ... (1) bekezdésében ütköző és a (2) bekezdés ... pontjai szerint minősülő különös kegyetlenséggel, több emberen elkövetett emberölés büntettével.

A vád tárgyává tett cselekmény elbírálására a ... pontja, valamint a ... § (1) bekezdése alapján a ...Törvényszéknek van hatásköre és illetékessége.

Közlöm, hogy a nyomozás során ... bűnügyi költség keletkezett.

Indítványozom, hogy a Törvényszék a ... §-a alapján kötelezze a vádlottat a nyomozás folyamán, valamint a jövőben felmerülő bűnügyi költség megfizetésére.

Indítványozom továbbá, hogy a Törvényszék a tárgyalásra idézze meg:

vádltként: Schmidt Anna Budapest, Markó utcai börtön

védőként: Dr. ...

tanúként: Dr. Duma Szilárd Budapest, I. Attila u.

Dr. Moviszter Miklós, Budapest, I. Attila u.

Ficsor ... Budapest, I. Attila u.

Ficsor ...né Budapest, I. Attila u.

szakértőként értesitse: Dr. ...

Budapest, 1920. ...

(Az aláírás elmosódott)

■ RÉSZLETEK A TÁRGYALÁSI JEGYZŐKÖNYVBŐL:

Jegyzőkönyv Schmidt Anna vádlott ellen több emberen elkövetett emberölés büntette miatt indult büntetőeljárás tárgyalásáról, 1926. november 15-én.

■ Jelen vannak

a tanács tagjai: Dr. ...

jegyzőkönyvvezető: ...

az ügyészség képviselőjében: Dr. ...

vádlt(ak): Schmidt Anna

védő: Dr. ...

szakértő: Dr. ...

tanúk: Druma Szilárd

Druma Szilárdné

Ficsor ...

Ficsor ...né

Dr. Moviszter Miklós

Dr. Moviszter Miklósne

A tanács elnöke a tárgyalást megnyitja. A megjelentek számba vétele után megállapítja, hogy a vádlottat előállították, az ügyész, a védő, a tanúk és a szakértő szabályszerű idézésre megjelentek, így a tárgyalás megtartásának nincs akadálya. A tanúk és a szakértő elhagyják a tárgyalótermet.

A tanács elnöke felkéri az ügyészt, ismertesse a vádat. A vádirat ismertetése után Schmidt Anna vádlott előlép.

Személyi adatai: Schmidt Anna, hajadon, 20 éves magyar állampolgár, nincs gyermeke, írni-olvasni tud, római katolikus vallású, büntetlen előéletű. Foglalkozása: cseléd.

- Megértette a vádat?

- Igen.

- Bünsnek érzi magát?

- Bünsnek érzem.

- Hát akkor, mondja el szépen, hogy történt. De részletesen. Figyelmeztetem, ha mindent bevall, segít magán, ellenben ha tagad, csak árt magának, mert nekünk majd módunkban lesz mindent rábizonyítani. No, kezdje!

- Szóval, ugye, maga a cselédjük volt, már tíz hónapja szolgált Víziéknél. Kezdjük talán ott, hogy maguknál 1920. május 28-án vendégség volt, az a nagy vendégség. Azon a napon estefelé dolgozott.

- Fűztem.

- Helyes. Végezte háztartási teendőit. Jöttek a vendégek, maga nem szolgált ki az asztalnál, már régen megvacsoráztak, hajnali két óra lehetett. Hol volt akkor?

- A konyhában.

- Igen, ott volt. És már akkor ott motozott a kredencnél, húzigálta a fiókot, kereste a kést.

- Erre nem emlékszem.

- Majd a szemébe mondják. Aztán mit csinált?

- Aztán bementem a hálóba.
 - Ne zavarjuk össze. Akkor még nem ment be a hálóba. Az később jön. Előbb indultak a vendégek. Maga ekkor a fürdőszobában ólálkodott, lesben állt, előre készült a tettere. Nem emlékszik, hogy Duma nagyságos úr is betekintett oda?
 - Nem.
 - No, majd ezt is mindjárt megállapítjuk. Tanú van rá. Folytassa. Menjünk vissza oda, amikor kiszellőztetett, s az asszonya aludni küldte. Erre, ahelyett, hogy lefeküdt volna, megvárta, míg elalszanak.
 - Aztán bementem a hálóba.
 - Még mindig nem ment be a hálóba.
 - Elölép a védő: Méltóságos elnök úr, tekintetes törvényszék, teljes tisztelettel indítványozom, szíveskedjék a vádlott elmebeli állapotának megállapítására egy hírneves pszichiátert iderendeltetni, hogy itt a helyszínen ellenőrizze őt. Valomása annyira szakadozott, annyira összefüggéstelen és patológikus, hogy védői lelkiismeretem szerint teljesen beszámíthatatlannak kell tartanom.

Halk tanácskozás után a törvényszék meghozta a következő határozatot:

A törvényszék az indítványt elveti. Amint a védő úr is tudja, már több ízben megvizsgálták a szakértők, és beszámíthatónak jelentették ki. Különben is, kérem, a végén méltóztassék összegezni indítványait.

- Tehát, próbáljon csak visszaemlékezni. Miért vette magához a kést? Mit érzett akkor? Azt érezte, hogy haragszik rájuk, agyát hirtelenül elborítja a vér, nem bírt uralkodni magán, eszébe jutott talán, hogy egyszer asszonya megszidta, bosszút akart állni. De miért? És nem ébredt föl ekkor a lelkiismerete, nem szólalt meg magában a lélek, nem gondolta meg, hogy mit cselekszik, hogy ennek következménye is lesz, hogy ezért felelnie kell Isten és ember előtt? Hiszen maga régebben nem ilyen leány volt. Beszéljen! Amikor a hálóba ért, a gazdái már aludtak. Mit tett akkor?

- Akkor én...

- No, csak mondja ki. Akkor maga odalépett az asszonya ágyához, és amíg aludt, a szívébe mártotta a kést. Ezt a kést, ni.

A tanács elnöke a kés felmutatása után

folytatja:

- Ez volt az?

- Ez.

- Megölte az asszonyát, megölte a kenyéradó asszonyát, aki magát sohase bántotta. Menjünk tovább. Mit csinált azután?

- Kifutottam a szalonba.

- Nem, még nem futott ki. Csak ne siesünk. Maradjunk egyelőre a hálóban. A gazdáját is leszúrta, mint egy orgyilkos, kilencszer döfte belé a kést. Így volt?

- Így, de én a méltóságos urat nem akartam bántani. Megijedtem tőle.

- A bűnétől ijedt meg, a rossz lelkiismeretétől, és megint gyilkolt. Később mi történt?

- Akkor már jöttek értem.

- Dehogyan jöttek még. Most maga arra a széles díványra feküdt, ott pedig...

- Elaludtam.

- És tudott aludni ilyen égbe kiáltó gaszág után? Akkor sem ébredt tudatára, hogy mit művelt, hogy bönös? Nem is jelentkezett, hanem ott bujdosott, míg föl nem törték az ajtót. Legalább megbánta azóta bűnét? Tessék? Elkövetné újra, amit tett?

- Nem, nem.

- Leülhet.

A bíróság a bizonyítási eljárást a terhelő tanúk kihallgatásával folytatja.

- Belép Druma Szilárd, tanú. A törvényes figyelmeztetés után vallja:

- A vádlott izgatott viselkedése már este szemet szúrt nekem. Figyelni kezdtem. Éjjel kettőkor a vádlott semmi mást nem keresgetett a fiókban, csak a kést, ezt nyilván elrejtette valahol, aztán mielőtt elmentem volna, még egyszer rajta ütöttem. A vádlott éppen a fürdőszobában leselkedett. Még borraivalót is akartam neki adni, de rémülten ugrott be a hálószobába.

A bíróság szembesítést rendel el. A szembesítés eredményes volt.

- Belép Szűcs Antal tanú. Törvényes figyelmeztetés után vallja:

- Én mint a helyszíni szemlén eljáró ór fontos mozzanatokról számolhatok be. Láttam a bűnjelet. Láttam a helyszínen a vádlottat. Teljesen közömbös magatartást tanúsított a bűncselekmény elkövetése után.

- Belép Druma Szilárddné tanú. Törvényes figyelmeztetés után vallja:

- A vádlott zárkózott természetű. Én Víz-éket nagyon szerettem. Fontosnak tar-

tom megemlíteni, hogy a bűncselekmény elkövetése előtt eltűnt a kisollóm. Lehet, hogy a vádlott áll e mögött is?

- Belép Moviszter Miklósné tanú. Törvényes figyelmeztetés után vallja:

- A feltett kérdésre válaszolom, a vádlott egyáltalán nem volt zárkózott, inkább jó kedélyű. Csodálkozom, hogy ilyesmire vetemedett. Vízyné maga volt az anygali jószág, szerette is őt.

- Belép Ficsor ... tanú. Törvényes figyelmeztetés után vallja:

- Csak azt tudom mondani, amit korábban már a nyomozás folyamán elmondtam. Mikor egyszer összeszidta a méltósága, mert eltört egy tükröt, lejött hozzánk, és azt mondta, hogy elmegy innen, de előbb olyant csinál, hogy maga is megbánja, fölgújtja az egész házat. Hogy mikor mondta ezt? Nemsokára azután, hogy beállt a helyébe. Határozottan emlékszem erre. Meg is mernék rá esküdni.

- Belép Ficsor ...né tanú. Törvényes figyelmeztetés után vallja:

- Milyennek ismertem a vádlottat? Kérném, mindig olyan gyanakvó volt. Olyan gyanús. Nekem meg mindenkinek. Mindig spekulált. Ezt úgy értem, hogy mindig búsult.

A tanács elnöke a tanú elé tárja a korábbi vallomását.

- Azért mondtam korábban, hogy valakit egyszer már meg akart gyilkolni, mert eszembe jutott, hogy korábban az anyjába belevágta a sarlót. A kérdésre válaszolva elmondom, nem én ezt nem láttam, csak hallottam. Hogy kitől? Az anyjától. Igen, az a mostohája. Én különben nem mondhatok rá semmit. Azelőtt igen jó leány volt, de...De később rossz lett. Nagyságos úr, én csak azt mondhatom, amit tudok, én, kérem nem mondhatok mást, csak azt, amit tudok.

- Belép Moviszter Miklós tanú. Törvényes figyelmeztetés után vallja:

- Teljes egészében fönntartom vallomásomat. Csak azt tudnám ismételni, amit már elmondtam. Ridegen bántak vele. Ez volt mindig az érzésem. Szeretet nélkül bántak vele. Szívtelenül. Határozottan ez volt az érzésem.

- Elölép a vádlott. A feltett kérdésre vallja:

- Nem bántottak.

Moviszter tanú folytatja:

- Kényszerítették, hogy ott maradjon. Egy ilyen öntudatlan, szerencsétlen teremtés.

Az az érzésem, hogy nem bántak vele emberien. Nem úgy bántak vele, mint egy emberrel, hanem mint egy géppel. Gépet csináltak belőle. Embertelenül bántak vele. Cudarul bántak vele.

(A jegyzőkönyv ezt követő oldalai, az utolsó lap kivételével, olvashatatlanok. A jegyzőkönyv épen maradt utolsó lapján a következők állnak.)

A bíróság a bizonyítási eljárást befejezettnek nyilvánítja. Szünetet rendel el, majd a perbeszédekkel folytatja.

PERBESZÉDEK:

■ Vádbeszéd:

- ügyész: Főntartom a vádiratban foglaltakat. Schmidt Anna vádlott a vádbeli napon...

A bizonyítási eljárás folyamán megvizsgált bizonyítékok egyértelműen bizonyítják, hogy a vádlott...Ezekre figyelemmel, kérem a T. Törvényszéket, hogy állapítsa meg a vádlott bűnösségét, és példás büntetést hozzon.

■ Védőbeszéd:

- védő: Tisztelt Törvényszék! A vádlott tettét önkívületben követte el, s önvédelemből gyilkolta meg gazdáit. Most pedig

nézzük, tekintetes törvényszék, a lélektani tényeket. Tekintsenek, kérem, erre a falusi leányra, a nép egyszerű gyermekére, s mielőtt ítéletet hoznak, kérdezzék meg tulajdon lelkiismeretüktől, hogy az, aki itt ül a vádlottak padján, vajon valóban az az uomo delinquente-e, az a bűnöző típus, akiről Lombroso beszél? Engedjék meg, hogy Pierre Janet lélektani kórkönyvéből olvassak föl önöknek egy részt: Janet szerint Tisztelt Törvényszék! Inkább meneküljön száz bűnös, mint hogy egy ártatlan bűnhődjék. (Elmosódott részek következnek. Nem lehet elolvasni, mit mondott a vádlott az utolsó szó jogán.)

A törvényszék zárt tanácskozás után meghozta és kihirdette a csatolt ítéletet.

■ Jogorvoslatok bejelentése

- ügyész: fellebbezést jelentek be, súlyosításért. Indítványozom, hogy tartsák fenn a vádlott előzetes letartóztatását.

- védő: fellebbezést jelentek be, enyhítésért. Indítványozom, helyezték a vádlottat szabad lábra.

- vádlott: (rosszul olvasható)

A törvényszék rövid tanácskozás után meghozta a következő határozatot: Schmidt Anna előzetes letartóztatását fenntartja.

A törvényszék a tárgyalást berekeszti.

Kmf. (Az aláírások elmosódottak)

(A csatolt ítélet kipontozott részei arra utalnak, hogy ott az írás olvashatatlan.)

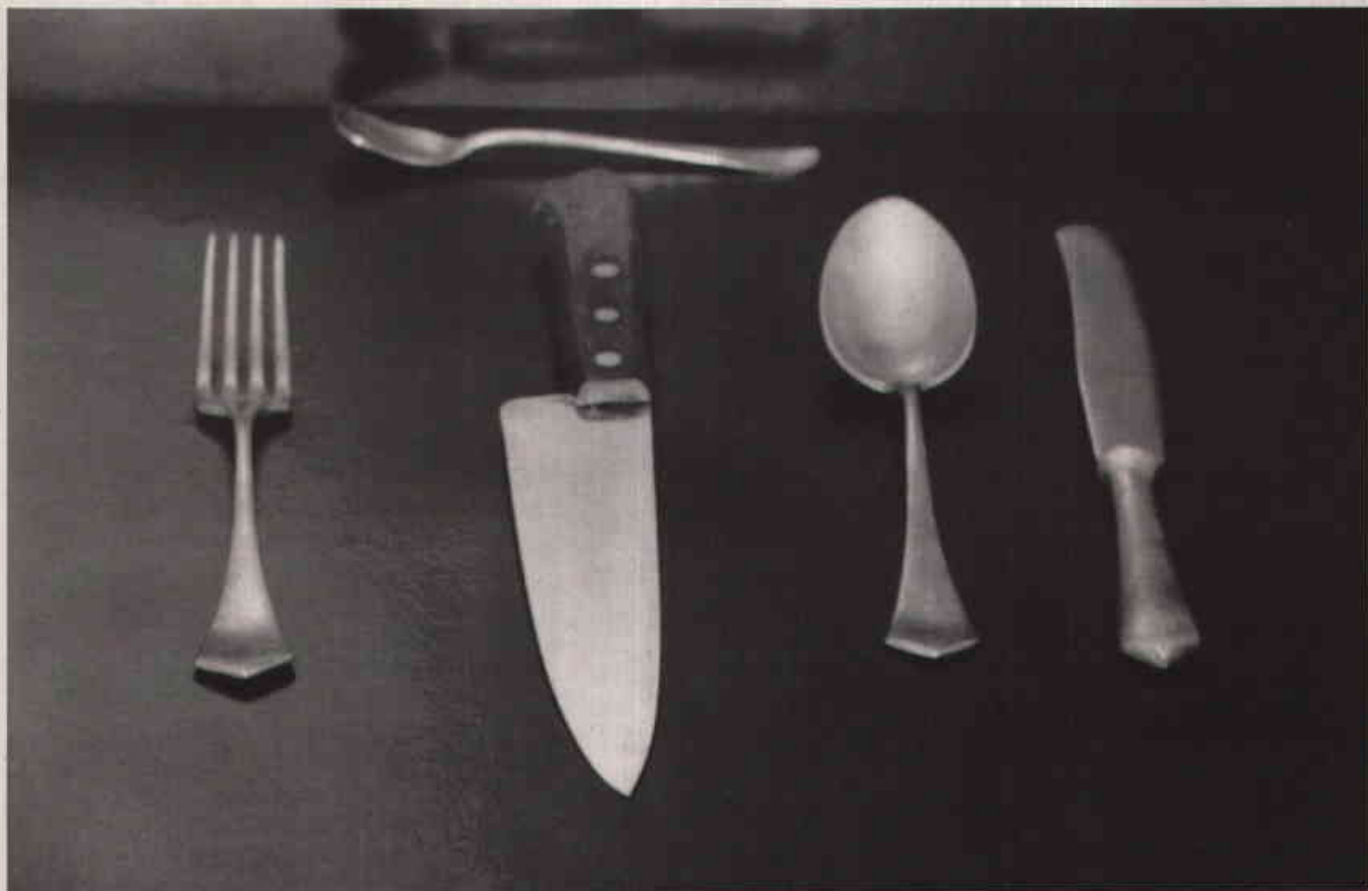
A MAGYAR ÁLLAM NEVÉBEN

A ...Törvényszék az 1920. ... napján megtartott nyilvános tárgyaláson meghozta a következő

■ ÍTÉLETET:

Az 1920. május hó 28. napjától előzetes letartóztatásban lévő Schmidt Anna vádlott (1900-ban, Balatonkajáron született, "római katolikus, vagyontalan, magyar állampolgár, hajadon, gyermektelen, büntetlen előéletű") bűnös: több emberen elkövetett emberölés büntetésében. Ezért őt a törvényszék 15 (tizenöt) évi szabadságvesztésre ítéli.

A szabadságvesztést fegyházban kell végrehajtani. Mellékbüntetésként 10 (tíz) évre eltiltja a közügyek gyakorlásától. Kötelezi a törvényszék a vádlottat

az eddig felmerült és az ezután felmerülő bűnügyi költség megfizetésére.

■ INDOKOLÁS:

A vádlott cselédnek szegődött a sértettek lakásába. Vizyné sértett, mielőtt alkalmazta volna, hosszan és magázóan vizsgáztatta őt. Bár az első benyomásai nem voltak jók, a vádlott mégis munkába állt. Később minden várakozást felülmúlóan bevált. Hamar megismerkedett a ház lakóival, új környezetét mégsem tudta megszokni. Idegenként mozgott körülöttük. Konfliktusa, egy esetet kivéve, nem volt. Ezt is csak az okozta, hogy takarítás közben összetörte a sértettek korábban elhunyt lányának emléként őrzött tükrét. Ez annyira megijesztette a vádlottat, hogy fel is akart mondani. Rengeteget dolgozott. A lakás új fényt kapott a vádlott keze munkája nyomán. A maradék kis szabadidejével sem tudott mit kezdeni, alig járt ki a házból. A vádlott szorgalmának köszönhetően, híre hamar elterjedt a sértettek ismerősei körében.

A sértettek rokona, Patikárius János elcsábította a vádlottat, és szexuális kapcsolatos létesített vele. A vádlott teherbe esett. Patikárius tiltott magzatelhajtó szert adott a vádlottnak. Ennek bevétele után a vádlott megbetegedett, ágynak dőlt, lázálmai voltak. Terhessége viszont megszakadt. Később, miután a fiú már régen elhagyta, megismerkedett Bátorhoryval, a kéményseprővel. Később, megiskérte a vádlott kezét. Vizyné sértett, hogy ne veszítse el a lányt, megakadályozta a házasságot.

Vizy sértettet helyettes államtitkárnak nevezték ki. Ez alkalomból fényes estélyt rendezett az otthonában. A hivatalos vacsora előtt a ház összes cselédjét mozgósították. Mindenki a vendégséggel kapcsolatban munkálkodott.

A vádbeli napot megelőző estén, 1920. május 27-én került sor a fogadásra. Minden cseléd a felszolgálással volt elfoglalva. A vádlott a konyhán szorgoskodott. Közben a multság a szalonban derűs volt, könnyed lármá zizgett. A vendégek közül többen táncoltak. Mivel a párok nem fértek el, sokan az előszobába szorultak. Patikárius János, a vádlott korábbi elcsábítója, Dr. Moviszter Miklósné tanúval táncolt. Éppen akkor

érkeztek az előszobába, amikor a vádlott is ott álldogált. Meghallotta, amint Patikárius János a tanú nyakába csókolt, és Moviszterné hangosan felkacagott. A vádlott ekkor vissza akart futni a konyhába, de nekiment a falnak. A lámpák valami kancsal fénnel fellobogtak.

Különben a multság sokáig tartott. Voltak, akik táncoltak, voltak, akik hangosan beszélgettek. Nem vitatkoztak, hanem fölolvadtak, elterpeszkedtek egy diadalmas jóérzésben. Kis pletykák sísteregtek, hogy ki vált el, ki halt meg, ki kövéredett és ki soványodott meg, s az emberek, akik egy-egy bizonytalan ismerősüket összetévesztették egy másikkal, miután értesültek, hogy az, akire gondoltak, nem az, hanem egy másik, s aki elvált, már másodszor nősült, s az, akit élőnek képzeltek, már régen halott, és a sovány tulajdonképpen kövér, és a kövér tulajdonképpen sovány, elhelyezvén az illetőket agyuk megfelelő rekeszeibe, megnyugodtak.

Vizyné sértettet egyre jobban izgatta vendégeinek vidámsága. Ideges ásitásokat nyelt le torkába. Kimerült a többnap háziasszonyi teendőktől, de főként az üres gratulációktól, melyekre éppoly üres szavakkal kellett válaszolnia.

A vádbeli napon, az estély éjféli utáni részén, május 28-án, pontosabban hajnali háromkor, a lakásban vastag füst kavargott. A miniszter - aki szintén vendég volt - távozásával a többiek is búcsúzkodni kezdtek. Az elmenő vendégek lármája lassanként elcsitult. Vizy sértett az asztal szélén bóbiskolt, lógó fejével. Majd csuklani kezdett. Ezért felállt, sződabikarbónát vett be, majd lefeküdt. Vizyné sértett még az asztalnál maradt, és nézte a pusztítást, amit a vendégek hagytak maguk után. Szeretett volna ismét rendet teremteni vagy lesöpörni mindent a kezével. Annyira fáradt volt, hogy inkább mindent úgy hagyott, ahogy volt. Közben a vádlott, Vizyné sértett előtt motozott az asztalon. A sértett durván rászólt a vádlottra, hagyja abba a szőszmötölést, ne zörögjön tovább. Inkább feküdjön le aludni. De előtte még csukja be az ablakot. Reggel pedig hagyja őket sokáig aludni. Föl ne keltse őket korán. Majd a sértett a hálószobába ment, és lefeküdt aludni. Öt perccel később, amikor a sértettek már mélyen aludtak, a vádlott a

konyhába ment, és evett valamit a sötétben: gyorsan és mohón, ami véletlenül a keze ügyébe esett, egy rántott csirke combját meg sok-sok süteményt. Utána az előszoba ajtajára borult, mintha ki akarna innen menni valahová. De mászt gondolt, hangosan a fürdőszobába futott, onnan a sárga tapétaajtón a hálóba. Vizyné ágya szélére ült. Ekkor Vizyné sértett felébredt. Kicsit fölemelkedett a párnáról, kinyitotta álomittas nehéz pilláit, s bámulta a vádlottat. A kétes holdfényben a vádlott alakja, mint valami szellem lebegett, ezüst párával körülvéve. A vádlott bal kezével megfogta a sértett jobb kezét. Tágra nyílt szemeik egész közéről egymásra meredtek. Mit akar? - kérdezte a sértett. Menjen aludni - utasította a vádlottat. A vádlott, a jobb kezében lévő késsel, amit korábban, a konyhában vett magához, hatalmas, erőteljes mozdulattal, mellkason szúrta Vizyné sértettet. Örült - mondta a sértett aléltn, és visszaesett a párnájára. Közben Vizy sértett, akinek a feje elnehezdedett a bortól és álomtól, felriadt. Motyogott valamit, de már kiugrott az ágyból, ott állt a szoba közepén, hosszú, térdén alul érő hálóingben. Mi az? - ordított. Ki az? Segítség. Gyilkos, gyilkos - kiáltotta. Megpillantotta a kés fényét, a pengét, a nagy-nagy konyhakést, azzal hadonászott a vádlott. Ekkor a vádlott a szalon ajtaja felé osont, és menekülni próbált. Vizy sértett utána vetette magát. Dulakodni kezdtek. A vádlott bal karjával elkapta a sértett derekát. Megpróbálta elgáncsolni és leteperni. Rövid ideig birkóztak. A sértett a fehér díványnál elvesztette az egyensúlyát, a díványra bukott, innen le a földre. A leány vad dühvel mellére térdelt, és döfte, szúrta, ahol érte, a mellét, a hasát, a torkát. Aztán a kést a sarokba hajította. Nem törődött semmivel, áttántorgott a szalonba. Egy kis idő múlva megmosta a kezét a vízvezetéknel, majd visszament a szalonba. Ekkor Vizy sértett még élt. A vádlott hallotta, hogy mozgolódik. Morgásszerű hangokat hallatott, majd a zaj lassan elcsitult. A vádlott ledőlt a díványra és elaludt. Reggel felébredt, de nem nyitott ajtót a szemetesnek. Menekülni akart, de félt, hogy a lépcsőházban elkapják. Visszament a díványra. Délután két óra felé Druma és Ficsor tanúk laka-

tost hívtak és kinyitatták az ajtót. A vádlottra a divány mellett találtak rá.

A fenti tényállást a bíróság a vádirati tényállással megegyezően állapította meg. Az ügyészség a .../ 1920. számú vádiratában ...

A bíróság a megállapított tényállást a tanúk vallomására, a szakértők véleményére, a tárgyi bizonyítási eszközökre, az okiratokra és a vádlott beismerő vallomására alapította.

A vádlott a fenti magatartásával megvalósította a több emberen elkövetett emberölés büntetettét.

A bíróság megállapította, hogy a vádlott a bűncselekményt szándékosan követte el. A vádlott tudata átfogta a sértettek halála bekövetkezésének lehetőségét. A sértettek esetében a halálos eredmény beálltát kívánta. A vádlott szándéka tehát ölésre irányult. Ezt támasztják alá az objektív és a szubjektív tényezők:

A bíróság a tárgyi tényezők körében vizsgálta az elkövetési eszközt. Az emberölés ún. tipikus eszközei között szerepel a kés. Az eszközt az elkövetés egyéb körülményeivel összefüggésben vizsgálva a bíróság arra a következtetésre jutott, hogy az elkövetéshez használt konyhakést a vádlott - Vizyné sértett esetében - nagy erővel döfte a sértett mellkasába. A másik sértett, Vízzy esetében, az elkövetési magatartáskor a bíróság figyelembe vette, hogy a vádlott a kést többször és több helyen, döfő mozdulattal szúrta a sértettbe. Ennél a mozzanatnál külön kiemeli a bíróság az elkövetés folyamatosságát és irányzottságát. Tévedt tehát a vádlott védője, amikor arra hivatkozott, hogy a vádlott Vízzy sértett sérüléseit hadonászó mozdulatokkal okozta. Csak vaktában végrehajtott mozdulatokra utalt. A bíróság ezt nem fogadta el. A sérülések helyét és jellegét figyelembe véve, a bíróság arra a következtetésre jutott, hogy a szív, a mellkas, a hasi és a nyaki rész mind-mind olyan létfontosságú szerv, amelynek sérülése a sértett azonnali vagy rövid idő alatt bekövetkező halálát eredményezi. Vizyné sértett esetében a halál - a szívet ért sérülés következtében - rövid időn belül bekövetkezett. Vízzy sértett esetében a létfontosságú szerveket - nyak, mellkas - ért szúrás következtében a halál nem rögtön állt be, hanem a sértett haláltusája el-

húzódott. A vádlott nem hívott segítséget, hanem lefeküdt aludni. Ebből a tényből, a sérülések helyéből és az elkövetési erőfelfejtésből arra következtetett a bíróság, hogy a vádlott Vízzy sértett halálát is kívánta.

A bíróság az alanyi tényezők köréből kiemelte a vádlott személyi tulajdonságait. Szakértők segítségével igyekezett feltárni a cselekmény véghezvitelét megelőző pszichikus folyamatot. Kiemelkedő jelentőséget tulajdonított a bíróság a bűncselekmény indítékának. A szakértői vélemények egyértelműen kizárták a vádlott kóros elmeállapotát. A bűncselekmény elkövetésekor a vádlott beszámítható volt. A motivummal kapcsolatban a bíróság mindvégig sötétben tapogatózott, s arra várt, talán egyszerre valami fénygyullad, amely érthetővé teszi a büntetett elkövetését. Az indítékokkal kapcsolatban a bíróság csak a sejtésig jutott, tovább nem. A bizonyítási eljárás folyamán a bíróság feltárta a vádlottnak a sértettekhez fűződő kapcsolatát. Ennek megállapításában segítségére volt Moviszter Miklós tanú vallomása. A bíróság tényként fogadta el, hogy - bár látszólag a sértettek jól bántak a vádlottal - sohasem bántalmazták, nem kényszerítették, hogy ott maradjon, mégis - a szó erkölcsi értelmében - embertelenül, ridegen bántak vele. A bíróság vizsgálta a vádlott fizikai állapotát is. Megállapította, hogy a fizikai munka következtében karja erős és izmos volt az elkövetéskor.

A bíróság megállapította, hogy a vádlott cselekménye az emberölés minősített esetét, a több ember ellen való elkövetés tényállását merítette ki. Ennek a bűncselekménynek a megállapításához legalább két ember halálának bekövetkezése szükséges. Vízzy és Vizyné sértettek halálával tehát az emberölés súlyosabban minősülő esete valósult meg.

A bíróság nem osztotta az ügyészség álláspontját abban a tekintetben, hogy a különös kegyetlenséggel elkövetés is megvalósult. A bíróság megállapította, hogy Vizyné sértett esetében az elkövetési cselekmény egyetlen egy késszúrás volt, ami a szívéregebe hatolva a sértett rövid időn - pár másodpercen - belüli halálát okozta. A másik sértett esetében, bár a szúrások súlya és jellege alapján valóban vizsgálta a bíróság a különös

kegyetlenséggel való elkövetést, ezt mégsem állapította meg, hiszen más tények nem támasztották alá a vádlott elkövetéskori embertelenségét. (Ezt követően elmosódott részek következnek. Az ítélet indokolásának utolsó oldalán néhány mondat még rekonstruálható.)

A bíróság a büntetés kiszabásakor enyhítő körülményként értékelte a vádlott büntetlen előéletét, töredelmes beismerését és az együgyűséggel határos műveletlenségét.

Budapest, 1920. ...

(Elmosódott dátum és aláírás.)

Schmidt Anna bűnügyi aktája épségben maradt részeinek áttanulmányozása után újra és újra elolvastam Kosztolányi Édes Annáját. A két esetet összehasonlítva, valamit nem értek. A "miért" kérdésre egyik helyen sem kaptam választ. Erről pedig eszembe jutott Csáth Géza Kis Emmája és a Kocsis Franciska megölése miatt elítélt M. Viktória bűnügye. Az első fokú ítélet után M. Viktória előzetes letartóztatását szintén - csakúgy, mint Schmidt Annáét - fenntartotta a bíróság. Kosztolányi Édes Annájával is ugyanez történt. "Vigyék - mondta az elnök... Pár nap múlva átszállították a gyűjtőfogházba. Itt várta meg a Királyi Tábla ítéletét, melyet tavasszal hoztak meg, és a Kúria ítéletét, melyet egy év múlva, karácsony táján hirdettek ki. Mind a két föllebbviteli fórum helybenhagyta a törvényszék ítéletét. Ezeket az újságok nem is közölték, annyira nem érdekelte már az embereket. Édes Annát egy szigorú januári napon két fegyőr a vonatra tette, elkísérte Márianosztrára. A fegyház kapuja becsapódott mögötte. Itt törzskönyvezték, megnyírták, megfürdették, számot kapott, darócruhát: megkezdte fegyencéletét. A Krisztinavárosban néha-néha még beszéltek róla, egyre ritkábban."

Kiss Anna

...a törvény szövedéke mindig fölfeslik valahol...

Van úgy, hogy nem megy a szekér (a gyermekvédelem sokokrós szeker), vagy gurulna az rendesen, de göröngyös az út, ill. sima a terep, csak háttal ül a hajtó a bakon. A rosszul kivilágított útról, a gépeltérítés veszélyeiről, valamint a vezetői engedély hiányáról ne is szöveljünk!

■ Ha pedig rosszul mennek a dolgok, a gyalgó ember mit csinál? Negál, deho-nesztál, lefumigál. Türelmetlenkedik, tehetetlenkedik, tapos (3 T). A hibák észlelésében jók vagyunk, azok kinyilatkoztatásában is, a felelősségvárásban, bűnbakkeresésben meg egyenesen verhetet-
lenek. Nem új keletű jelenség, utálnék a szálla-gerenda klasszikus példázatra. Nem elég, hogy szakmai mikrokozmoszunkat belengi a bulvársajtó ostoba, otromba demagógiája, magunk is ráteszünk magunknak néhány lapáttal. (A szakmán belüli mószer és direkt alátevés folklórját e helyt nem érintjük.)

Szóval, amikor ott a baj a küszöbön, megtorpanunk, az okok keresésére és saját szerepünk tisztázására kísérletet sem teszünk, viszont csípőből jön a vádaskodás, köpködés, és jönnek azok a rossz mondatok, amik marnak, sértenek, jobb lett volna, ha el sem hangzanak soha. Az sem mindegy persze, hogy ezek a bizonyos rossz mondatok hol, mikor, kinek a hangképző szervében képződnek. Mert ugye, ha szűk munkatársi körben, bizalmasan, meghittén fikázunk másokat, nem mondom, csúnya dolog, de viszonylag ártalmatlan.

A nyilvánosság előtt elhangzó beszé-lyekkel más a helyzet, ott azért meg kel-lene gondolni: azok hatnak, megül-
epednek, rossz szakmai közérzetet okoz-hatnak. Nyilván mindenki arra érzéke-nyebb, ami őt közelebbről érinti. A nagy egész izé irányában megmutatkozó közömbösségünk fordítottan arányos a területünkön érintő ügyek irányában megmutatkozó érzékenységgel.

E sorok írója pl. a gyámhivatalokkal kapcsolatos igaz és igaztalan megnyilvánulásokra hajlamos jobban odafigyelni. Van mire! Nézzünk egy példát, mi az, ami a magamfajta csendes, pecsételő gyámhivatalnokot arra készteti, hogy fel-emelje fejét az aktakupacról.

A gyermekvédelem több médiatuti képviselője (a nyilatkozatható tízek

közül) mostanában szereti hangoztatni, hogy a gyámhivatalok törvénytértést követnek el, ha kizárólag anyagi okból fennálló veszélyeztettség miatt sza-
kítják el a gyermeket a családjától.

Húha! Melyik országban tetszenek élni civilben? Abban, amelyben a tör-
vényalkotók? Jó helyre tetszettek ad-
resszáltni üzenetüket onnan a messzi távolból?

1. *Ha az elhangzottakat – tulajdon-
képpen magát a citált cikkelyecskét –
egyedi tartalma felől, önmagában tek-
intjük, akkor elmondhatjuk: derék
beszéd, derék paragrafus, csak így
tovább! Etikai és szociálteológiai szem-
pontból vitathatatlan és örök igazság-
tartalmat hordoz. Meg a tévében is
megmondták a rábeszélő show-ban: a
gyeröknök otthon a hele.*

2. *Ha azonban e szimpatikus normát a
végrehajthatóság szempontjából vizs-
gáljuk, ajkunk fásult mosolyra fakad,
mert e köztársaságban, mostanság len-
nének kénytelenek az idézett törvényt
tisztelve alkalmazni. Hát ez nem megy.
Mintha az elmúlt évek statisztikái arról
szólnának, hogy a szülőktől elválasztott
gyerekek min. 60 %-a a családok elszegé-
nyedése és annak következményei
miatt került be a gyermekvédelmi rend-
szerbe.*

Rádöbentettek: az elmúlt 6 évben
annyiszor sértettem meg a mód. és nem
mód. 1997. évi XXXI. tv. 7. § (1) bekez-
dését, hogy szeretnék önként, azonnal
helyet cserélni a whiskyssel. A kollégáim
–megannyi Bonnie és Clyde – helyett is
szégyellem magam. Mentségünkre anny-
it elmondhatunk, meg egyedül követtük
el szörnyű bűntetteinket, voltak bűnsegé-
deink: házi orvosok, tanárok, szociális
munkások. Utóbbiak, akik a gyermekjóléti
szolgálatnál dolgoznak, fokozottan
pártolták a bűnt. Hát nem vették észre,
hogy a nevükben rejtőzik a megoldás?
Nomen est omen! Nekik kell rende-
sebben szolgálni a gyerekek jólétét, csak

semmi elhelyezési javaslat ezentúl anya-
gi okok mián, tessék helyben megoldani!

Így képzelem: Kliens bemegy a
gyermekjóléti-be, őt gyermekével és élet-
társával lakik a befogadó rokon család-
jával együtt annak egyszobás szükségla-
kában. Munka nincs, pénz nincs, segé-
lyre nem jogosultak, az átmeneti szállá-
sokat kimerítették, maga kéri a gyerekek
beutalását, nem szeretné, ha tovább éhez-
nének.

Szolgálat (felvilágosít és megold):
Uram/Asszonyom! Nem tudta, hogy a
gyermeket kizárólag anyagi veszélyezte-
tettség miatt nem szabad a családjától
elválasztani? De ne legyen oly kétsége-
esett, azért vagyunk (szolgálunk és
védünk), hogy megoldjuk a problémáját.
Nézzük csak, ezen a héten a gyámhivatal
8 kiutalható lakást jelzett felénk (hetente
egyvezet a lakásosztállyal, és építeti a
szociális bérlakásokat). A háromszobást
hétfőn kiutaltattuk, átmenetileg meg-
felelne egy kétszobás emeleti? A saját
segélykeretünk szerencsére bőszeges, házi
pénztárunkból azonnal felvehet rezsire
meg élelemre valót. Szeretne már holnap
munkába állni? A szomszéd szobában a
kollégánóm 4 vagy 6 órás, szakképzett-
séget nem igénylő, jól fizető munkát tud
ajánlani Önnek a kerületben.

Így dolgoztunk volna eddig is, ha ha-
marabb tetszettek volna szólni nekünk.
Kár a késedelemért, mert abból a kül-
városi övezetből, ahol mi sértegetjük a
törvényt, ebben az évben (szeptemberig)
kétszer annyi gyerek került be az intéz-
ményhálózatba, mint tavaly összesen,
elsősorban a családok elszegényedése
miatt. Eddig azt hittük: külső (pl. a társa-
dalmi viszonyokban keresendő) okok
miatt van ez így, meg hogy a Ferge
Zsuzsa igazat mond.

De most már tudjuk, hogy elkerül-
hető a beáramoltatás, ha a gyámhivatalok
megjavulnak és megbánnak.

Ennek első bizonyosságaképpen napon-
ta háromszor (reggel, délben, este) el
fogjuk imádkozni a mód. 1997. évi XXI.
tv. 7. § (1) bekezdését, „...A gyermek a szü-
leitől...” kezdetűt!

Pinezics Mária

A Család, Gyermek, Ifjúság Egyesület a következő tanfolyamokat, képzéseket indítja:

■ MEDIÁCIÓ

A mediáció olyan konfliktuskezelési módszer, ahol a konfliktusban álló felek egy pártatlan szakember, a mediátor segítségével jutnak el az egyéni és kölcsönös érdekek figyelembevételével létrejött megegyezésig. A szakmai program azt szolgálja hogy a résztvevőket megismertesse a mediáció folyamatával, így a szakmában dolgozó szakemberek, e technika segítségével a családok konfliktusainak kezelésében hatékony segítséget nyújthatnak.

- A tanfolyam akkreditált a személyes gondoskodásban dolgozók továbbképzési pontrendszerében 35 pontot jelent, részvételi díja 40 000.-Ft+áfa.

■ SZEMTŐL- SZEMBE PROGRAM

A programban résztvevők felkészítést kapnak a szemtől-szembe megbeszélés lefolytatására.

A megbeszélés nem tanácsadás, nem mediáció, és nem is terápia. sokkal inkább a résztvevők felelősségvállalását és a megbékélést szorgalmazza. A megbeszélések során alkalmazott konferencia-módszer kipróbáltan hatékony módja a fiatalok által okozott konfliktusok és a bűncselekmények kezelésének. Igazi alternatívája lehet a hagyományosan alkalmazott fegyelmi eljárásoknak, büntetéseknek.

- Részvételi díja 25 000.-Ft+áfa.

■ GYERMEKBÁNTALMAZÁS TÉMAKÖRBEN

A képzésben résztvevők megismerkedhetnek a gyermekbántalmazás megjelenési formáival, rizikó-faktoraival, tüneteivel, következményeivel, a bántalmazott gyermekekkel kapcsolatos preventív lehetőségekkel, az elkövetők és áldozatok jellemzőivel. Az elméleti előadások mellett lehetőség van csoportos beszélgetésre, esetmegbeszélésre, filmek megtekintésére.

- A tanfolyam akkreditált, elvégzése a szociális szakképzésben 30 pontot jelent, részvételi díja 25 000.-Ft+áfa.

A tanfolyam rövid számonkéréssel zárul, melyet követően a résztvevők hivatalos igazolást kapnak a továbbképzés elvégzéséről és a megszerzett pontokról.

■ CHICOCA FÁJA

- program a gyermekeket érő szexuális visszaélések megelőzéséről

A Chicoca fája című filmre épülő program fő célja hogy segítsen a gyermekekkel foglalkozó szakembereknek eligazodni a gyermekek elleni szexuális bántalmazás problematikájának kérdéskörében. A program működtetésének fő célja annak az úrnek a betöltése amely a gyermek- és ifjúságvédelemben a gyermekabúzosok, így különösen a gyermeke elleni szexuális visszaélések vonatkozásában tapasztalható. A program prevenciós jellege mellett arra is felkészíti szakemberhálóját, hogy hogyan artikulálja és közvetítse a felmerült konkrét érintettségéből adódó problémát az involválható szakember felé.

- A képzés részvételi díja 25 000.-Ft+áfa.

■ A CSALÁD, GYERMEK, IFJÚSÁG, KIEMELTEN KÖZHASZNÚ EGYESÜLET

2004. január 22-24-én továbbképzést indít. A három napos tréning pedagógusoknak, gyermekvédelmi felelősöknek, szociális munkásoknak, védőnőknek, valamint valamennyi, a gyermekvédelem területén dolgozó szakembernek szól.

- A tréning témája: gyermekek sérelmére elkövetett szexuális visszaélések megelőzése „Chicoca fája” prevenciós program.

- A tréning részvételi díja: 25.000Ft/fő
- A tréning helyszíne:

Család, Gyermek, Ifjúság Kiemelten Közhasznú Egyesület
1027 Budapest Varsányi Irén u. 17.

Jelentkezéseket a Család, Gyermek, Ifjúság Kiemelten Közhasznú Egyesület – 1537 Budapest Pf. 417 – címére kérjük elküldeni írásban, vagy a csagyi@mail.datanet.hu címre e-mailen, név, munkahelyi cím és telefonszám megjelölésével január 10-ig. A tréninget minimum 15 fő részvételével tartjuk meg. További információ, és részletes program: 06 1 2253525 vagy a 06 30 5752192 dr. Vajna Virág programkoordinátortól kérhető.